

СРБИЈА

број 237
16. септембар 1999.
цена 10 динара

СУКОБИ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ

МОСТ НА РЕЦИ КФФОР

ИТАЛИЈА 2000 ПЛ., ФРАНСУСКА 6,30 ПЛБ, ШВАЈЦАРСКА 6 СМФ, АУСТРИЈА 40 АТС, СР НЕМАЧКА 6,60 ДЕМ, ШВЕДСКА 25 ВЕС, БЕЛГИЈА 40 ВЕФ, ХОЛАНДИЈА 4 НРГ, ГРЧКА 600 ОМО, НОРВЕШКА 25 НОК, ДАНСКА 25 ДМК

Ј.К.П. "ГРАДСКЕ ПИЈАЦЕ" - БЕОГРАД

Београд - Живка Карабиберића бр. 3
тел. центр. 3406-450, 3406-451 и 3406-452; директор: 422-566, 422-991 и 403-384
факс: 401-928

КАПЕНИЋ ПИЈАЦА

КАПЕНИЋ - МЛЕЧНА ХАЛА

ЗЕЛЕНИ ВЕНАЦ

БАЊИЦА

Јавно комунално предузеће "Градске пијаце" Београд, као градска установа, основано је 1962. године и све до 1989. послује као друштвено предузеће од посебног интереса за град.

Од јануара 1990. "Градске пијаце" послују као јавно комунално предузеће којем је делатност одржавање и опремање пијаца, као и издавање простора и објеката за продају пољопривредно-прехрамбених производа, на велико и мало.

ВИДИКОВАЦ

БЕРАМ ПИЈАЦА - УПРАВНА ЗГРАДА

Пословни простор је организован у оквиру 38 пијачних објеката, од чега је 35 на ужем градском подручју, а три су у приградској општини Младеновац.

Левичари

Богољуб ПЕЧИЋИЋ

*Нису важни
политички
програми
странака, важно
је бити у Савезу за
промене, да
пристајеш свакој
дана да помераш
рокове ултимату-
ма за оставку
Слободана
Милошевића, да
стално носиш
трула јаја у њеју и
на ми некој од
лидера Савеза
побацаш их на
Дедиње, па шта
буде, и тек се онда
поставља "прави"
опозиционар и
плус "демократа".*

позициони левичари који себе називају "демократама" или стидљивије "модерном левичом", цело лето су потрошили по трговима у промовисању тезе о "лажној" и "правој" опозицији. По тој основној линији поделе међу странкама за "праву" су проглашавали оне које приступе њиховом Савезу, док су остале, циљајући пре свега на Српски покрет обнове, "лажне", "квазипозиционе", "опортунистичке", "промилошевићевске" итд, затрпавајући тако своје марксистичке трагове. Нису, дакле, важни политички програми странака, важно је бити у Савезу за промене, да пристајеш сваког дана да помераш рокове ултиматума за оставку Слободана Милошевића, да стално носиш трула јаја у њеју и на миг неког од лидера Савеза побацаш их на Дедиње, па шта

буде, и тек се онда постаје "прави" опозиционар и плус "демократа".

А у ствари права подела опозиционих странака је на оне лево и десно од центра. Лево од центра су Ђинђићеве демократе, Свилановићев Грађански савез и Обрадовићева Социјалдемократија, а ту су и ванпартијски левичари Драгослав Аврамовић и Милан Панић. Десно од центра је Драшковићев Српски покрет обнове и Коштуничина Демократска странка Србије. За "најдесније", за упражњено Шешелјево место, издавали су се Батићеви демохришћани и "Нова Србија" Веље Илића, али пошто један јесте отпадник Коштуничине, други Драшковићеве странке, пали су обојица у загрљај левичара, што из презира према некадашњим партијама, што због изгледније прилике да се коначно докопају посланичких места.

Дакако, у свему томе има и лидерских сујета, овде је, међутим, пре свега реч о идеолошком разлазу различитих политичких странака. Замислите, рецимо, Драшковића који на неком заједничком митингу објашњава зашто је Србији потребна монархија а да га одмах следећи говорник из Савеза демантује; или, зашто се треба вратити цркви као месту духовне и моралне обнове српског народа а да то не испровоцира одијум других лидера Савеза који у то не верују; или, зашто грађански рат, кад могу избори а да при том Драшковић ризикује да буде извиждан од неистомисљеника у Савезу. Једноставно речено, такав савез у којем један удара у клин, други у плочу, могао би да буде само потрошена нада у могућност промена у овој земљи.

Уосталом, узданица Савеза за промене, најављиван и као човек будућности Србије, осамдесетогодишњи симпатични "деда Аврам", јасно и гласно каже у последњем интервјуу датом "Блицу" да је иступио из коалиције "Заједно", између осталог, и због преваге странака "десно од центра" а он то као левичар није могао да поднесе. Знате, каже Драгослав Аврамовић, "цела моја историја животна је била левичарска, цео мој живот..." Осим тога њему су највише сметале политичке пароле, попут оне "бандо црвена". Даље каже да му се допада Савез за промене "због претежне леве оријентације" и да би тај блок појачао, инсистирао је да у њему уђе и Небојша Човић. "Уосталом", закључује деда Аврам, "ја не видим никакву разлику између леве коалиције на власти и Савеза за промене, ни у кадровској структури, ни у начину владања који би имали".

"Супер дека" је ову реченицу демантовао као промашај "Блица", али све друго што није оспорио у свом интервјуу, управо потврђује аутентичност реченог.

На радост Драгослава Аврамовића, како сам тврди, у Савезу је још један бивши Милошевићев сарадник, наш најчувенији бициклиста Милан Панић, познат и по томе што поцрвени при помену реч "монархија" а и поносан што "никад није прекорачио праг цркве". За ово друго каже да га због тога "Срби у Америци" мрзе, а не што је лош човек", и додаје да себе сматра присталицом "модерне левиче".

"Ако се Војводина приближи Мађарској за три-четири године може да буде у Европској унији, док Србија за то треба да чека седам или десет година", преноси недељник НИН изјаву бившег југословенског премијера Милана Панића дату у интервјуу будимпештанском листу "Мађар немзет". "До уједињења читаве Европе свако решење сматрам прихватљивим и имам смелости да то изјавим, иако бих са тим све изборе изгубио у Београду, да би Војводина привремено могла припадати Мађарској", објаснио је Панић и наставио да би, када би он одлучивао о Србима у Војводини, "покрајина могла да буде део Мађарске" јер би "Срби тако лакше могли да уђу у Европску унију".

Будући да је "Галеника" на батајничком путу према Новом Саду, жртвовао би, дакле, господин Панић целу Војводину само да се поново докопа фабрике, коју му је својевремено Слободан Милошевић дао на вересију, једним сумњивим финансијским аранжманом чак и за америчке судове бар када је реч о имовини њених грађана.

Колико знам Србија још увек није дата на добош а када ће, можда су боље упућени лидери из Савеза за промене.

Нормална понашања доживљавају се као ексцеси

С доласком јесени људи се окрећу решавањима индивидуалних проблема (почетак школске године, зимница, грејање) и неизбежно се, под притиском брига за породицу и најближе окружење, искључују из колективних активности.

То, наравно, не значи да се смањује број оних који у Србији желе свеобухватне промене, али је сигурно да је њихова енергија, као потенцијални покретач промена, знатно спласнула у односу на стање од пре неколико месеци.

Масовно незадовољство политиком владајућих странака само је део истине о реалном "стању нације" и о доминантном политичком расположењу огромне већине грађана; незадовољство те врсте усмерено је, последњих месеци и недеља, с истим интензитетом, а с много више горчине, и на постојећу опозицију.

У овом тренутку само најватренији и најдисциплинованији чланови политичких партија, а то је једва око десет одсто бирачког тела, не мисле све најгоре и о власти и о онима који би актуелну власт могли да замене. Та мучна ситуација, чији је једини ефекат "цементирање" постојећег стања, има више реалних узрока у лошим резултатима странач-

ких политика, али је последица и неких дубљих и сложенијих проблема.

Ми смо, наима, још од времена Карађорђа и Милоша, упућени на највулгарније манихејство у јавним пословима, на "или-или", на синдром чувеног Баталаке, и то, у променљивом интензитету и с трагичним последицама, траје до данашњих дана.

У ситуацијама када је "или-или" немогуће, а оно је немогуће у вишестраначком систему, јер у вишестраначком систему никада не постоје само две супротстављене стране, код нас на сцену ступа својеврсни мазохизам, па почињемо да мрзимо и "своје", да им налазимо безброј мана, да их оптужујемо за све и свашта и да им окрећемо леђа.

Сви они који су опозиционо расположени, а у одређеном тренутку постану љути и на опозицију, као што је тренутно случај, у суштини су заробљеници "једноставности монизма" и објективно успоравају развој вишестраначја. Погубна логика "Боље да нам буде и горе, само да на власт не дођу они који се мени не допадају!" овде је једина политичка логика.

Тачно је, дабоме, да је постојећа опозиција оптерећена многим слабостима, којих, и поред десетогодишњих искустава, не успева да се ослободи. (Програми су јој пуни запаљивих идеја из времена вулгарног антикомунизма и више не одговарају стварним потребама и интересима друштва на прагу трећег миленијума; свакодневне активности фокусирају се на најкрупније "државне теме", иако

је минимални услов за вођење "државне политике" освајање власти; страначка вођства су ауторитарна; међустраначка груписања, без којих нема здравог вишестраначког амбијента, лимитирана су лидерским сујетама; кадровски потенцијали су сужени на мале кругове и не назиру се осмишљена профилисања сопствених експертских тимова за разне области; изостају функционална повезивања са нестраначким круговима сродних стратешких гледишта, нарочито у најзначајнијим националним институцијама; идеолошка полазишта су догматизована и не кореспондирају са савременим светским токовима.) Али, постојећа опозиција је, и поред свих ових слабости, једина опозиција коју имамо.

Ми нисмо, као народ, изнедрили Гетва или Њутна, па не можемо преко ноћи да изнедримо ни Линколна, Де Гола и сличне политичке громаде.

Тренутно огромно незадовољство и владајућим и опозиционим странкама сигурно ће потрајати, а можда ће и ескалирати; све то је, међутим, неизбежно у нашим условима, с нашим референцама и у овој етапи развоја демократије.

Пензионери своје бонусе за угаљ могу да реализују у најближем руднику. Није речено да ли угаљ треба и да копају. Неки од њих ће се, зато, вероватно, у руднике упитити са пијуцима и лопатама.

Предстојећи парламентарни избори у Русији у много чему ће значајно утицати и на прилике на нашим просторима.

Формирање три нова изборна блока, која предводе Примаков, Степашин и Јавлински, а чији је главни циљ смањење утицаја ултралевичара Зјуганова и ултрадесничара Жириновског у Думи, пружа реалне изгледе да Кремљ настави политику приближавања Западу, уз одређена тактичка балансирања.

Чињеница да на страну Примакова, Степашина и Јавлинског прелази и Аграрна партија, која је била део "патриотских снага" Зјуганова и Жириновског, као и чињеница да Примаков, Степашин и Јавлински имају јака упоришта у постојећем државном апарату, а нарочито у "ресорсима силе" (војска и полиција), додатни су сигнали да ће руски "десни центар" бити главна руска политичка снага у наредних неколико година.

Овај блок ће, вероватно, ако оствари премоћ у Думи, што је готово сигурно, дати и будућег руског председника.

Све то не одговара тренутној политици Србије, за коју, сем због унутрашњих предизборних потреба, ни Примаков, ни Степашин, ни Јавлински немају много разумевања и чак је, често, сваки на свој начин, оштро критикују. Резултати предстојећих парламентарних избора у Русији, а то значи и став Русије у низу спољнополитичких питања, не обећавају нам, дакле, ништа охрабрујуће ако и сами не направимо озбиљан политички заокрет.

Потпуно разоружање припадника такозване ОВК један је од основних услова за стабилизовање укупних косметских прилика, а претходно и за обезбеђивање трајног мира у читавом региону.

То, уосталом, налажу и кључне одредбе Резолуције 1244 и Војно-техничког споразума из Куманова, и око тога, начелно, нема нејасноћа и дилема. Проблем је, међутим, у чињеници да је, због

наслага историје, због албанске традиције, због карактера и менталитета албанског живља, па и због актуелних односа, одузимање оружја од Албанаца готово утопијска идеја.

У овом веку забележено је неколико таквих покушаја, али су сви они, чак и када су имали карактер вишегодишње акције, доживели неуспех.

Лакше би, изгледа, било, како је давно говорио један добар познавалац живота на Косову и Метохији, преместити Проклетије у Бачку, него оставити Албанце без пушака и муниције.

Узме ли се у обзир да је такозвана ОВК мешавина парамилитарних јединица под јединственом командом, самосталних банди, мафијашких гангова, "ад хок" сеоских стража и сличних формација, а да је политички обједињују идеје о "самосталном Косову" или "великој Албанији", ствар постаје још компликованија.

О томе, очигледно, све интензивније размишљају и у светским центрима моћи који контролишу и усмеравају мировне снаге, што за последицу има неке крајње ризичне и опасне намере Кфора, чије би евентуално реализовање само погоршало ситуацију.

Ту, свакако, спадају идеје да се такозвана ОВК трансформише у некаку "националну гарду" или да се укључи у састав мировних снага.

Обе идеје диктира прагматичност, то јест веровање да ће се наоружани Албанци на тај начин најефикасније контролисати, али је проблем што би се тиме такозвана ОВК практично амнестира за многе почињене злочине и што би наставила да функционише као легална институција, иако је формално ван закона.

Не треба, уз то, занемарити могућност да би реализовање ових идеја, под претпоставком да их заиста диктира само прагматичност, искористили многи који не желе стабилизацију прилика на Косову и Метохији и којима је циљ да такозвана ОВК што дуже опстане на косметским просторима као оружана снага. На потпуно разоружање такозване ОВК не треба, дакле, гледати као на чаробни штапић и нешто што ће аутоматски окончати кризу. У овом тренутку најбитније је, ипак, да Кфор обави задатке из кључних одредби Резолуције 1244 и Војно-техничког споразума из Куманова, али и да, без обзира на "стварно и могуће", не излази из оквира ових докумената и свој мандата.

Кад политика постане полигон за намиривање личних рачуна, што је код нас доминантно стање, политички живот загађују сва-

којаке будалаштине, али и прљавштине са озбиљним негативним последицама.

У те оквире треба сместити и изјаву калифорнијског фармацеута Милана Панића да је за Војводину боље да се припоји Мађарској, коју су, с разлогом, одбацили и осудили и декларисани војвођански аутономаши.

Љут на власт у Србији, која му је одузела велики део акција у фирми "Галеника", стечених захваљујући дебелим везама у истој тој власти, Милан Панић јој се сада свети на најгрубљи и крајње опасан начин.

Невоља је што то што он ради ничим не погађа његове личне противнике, а додатно утиче на даље дестабилизовање Србије и на угрожавање виталних српских државних и националних интереса.

У минулој трагичној деценији БИТЕФ је један од наших ретких очуваних и благородних веза са светом.

Следећи линију отварања Србије у свим областима и раскида са апсолутизацијом традиционализма, Мира Траиловић и Јован Ђурић су, пре тридесет три године, основали БИТЕФ, повукли један од најзначајнијих потеза у савременој српској културној историји.

Они су, могло би се рећи, на најучетљивији начин поентирали настојања Стеве Тодоровића, Јована Ђорђевића, Матије Бана, Корнелија Станковића, Милутина Гарашанина, Даворина Јенка, Алексе Бачванског, Чедомиља Мијатовића, Јосифа Маринковића, Ђорђа Малетића и других знаних и незнаних интелектуалаца из деветнаестог века да Београд, и у духовним равнима, пре свега у уметности, добије европске темеље.

Та настојања ревитализовале су, тридесетих година, многе београдске авангардне групе, а оживљена су и у такозваном "комунистичком периоду" захваљујући поезији Васка Попе и Миодрага Павловића, прози Радомира Константиновића, извођењу Бекетовог "Годо" и сличним великим искорацима.

Од својих почетака до данас БИТЕФ је, зато, вишезначна еманципаторска манифестација.

Он има чврсте ослонце у прошлости, али је и сам ослонац неким будућим генерацијама.

Његови естетски домети, који су битно унапредили позоришни живот у Србији, само су једна од његових димензија.

И када је, повремено, репертоарски "падао", БИТЕФ је, другим својим значењима и зрачењима, оправдавао постојање.

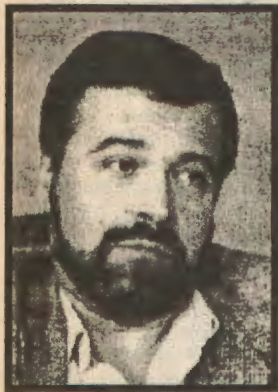
Ове године он је и мелем и нада, али и путоказ, упркос свему.

У свеопштем неморалу, чије разарајуће последице осећамо на сваком кораку, нормални поступци и нормална понашања доживљавају се као сензације, па и као ексцеси. Истинитост старог цинизма "Луд и поштен рођена браћа!" потврђена је без остатка.

То се, на неки начин, испољило и у "случају" тренера репрезентације младих одбојкашица Зорана Терзића, који је "доспео у новине" зато што је из најбољег тима за Светско јуниорско првенство изоставио играчицу "Црвене звезде" Ивану Боричић, ћерку председника Одбојкашког савеза Југославије.

Њему су новинари одали посебна признања за овај поступак, иако је човек, бирајући најбоље играчице, урадио најнормалнију ствар, која у срећеним друштвеним приликама не би била примећена.

Политички координатор економске естраде

Уобично добро обавештеним круговима тврди се да постоји јак притисак да се уклони Ђинђић као превише конфликтна особа. Како међународни фактори обично нису склони да превише помажу велике опозиционе странке попут СПО, јер су оне исувише обавезне према својим пројектима и својим бирачима те се не може рачунати на њихову тоталну послушност, онда се они обично okreћу ка алтернативним политичким групама. Очигледно, Г-17 им се чини поједна за то, као што су својевремено подржавали ГСС који ни ноћу од посланика није могао да освоји на изборима.

Милан БОЖИЋ

Господин Аврамовић, знаменити гувернер Народне банке Југославије који се прославио вођењем ове институције у време заустављања хиперинфлације, поново је на талету српске политике.

Млађахни координатор групе Г-17 (Боже, када год се помене то чудно име увек помислим на неку палестинску терористичку групу или одред "Црвених бригада" сличног имена, какви су харали светским аеродромима у осмој и деветој деценији истичућег века) Млађен Динкић одлучио је да га промовише у председника "експертске" владе.

Скромно изјавивши да он сам нема амбиције да влада, оставивши тиме у чуду неразумња све нас који се сада питамо зашто се уопште Координатор бави политиком, благонаклоно је посао предвођења препустио деда Авраму.

На свечаности која је у почаст нове организације која би требало да се зове Г-17 плус, уприличена у Дому синдиката, Координатор је изјавио како је, додуше, Аврам у свом претходном животу направио доста грешака али да је сада "сазрео".

АВРАМ БЕЗОПАСАН

Неколико стотина револтираних је скоро одмах напустило скуп. Уосталом, посетиоци оваквих скупова "алтернативне" опозиције и јесу, бар у Београду, наши старији суграђани, углавном пензионери, којима је бивши гувернер идол јер последње лепо што у животу памте јесте оних неколико месеци пре пет година када су им пензије стизале на време. Захваљујући деда Авраму, веровали су они. Додуше, не без основе.

Зато није упутно ударати по Авраму.

Координатор се, међутим, одлучио на то. Зашто?

Свакако не зато што Аврамовић представља за њега и његову политичку организацију неку стварну политичку опасност. У својим годинама, у којима се, мора се признати, одлично држи, бивши гувернер сигурно није оличје неке политичке амбиције и жеље за влашћу. Напротив, пре се може рећи да се помало уплашен од претеране популарности коју је имао некада и претераних надања која се полажу сада у њега, повлачи и уклања када се од њега тражи да се укључи у неки политички пројекат.

Координатор је ударио по Авраму више да покаже да може, да је постао нова политичка снага са којом ваља рачунати и да сваком може да дели лекције. Мало је вероватно да Динкић такву реакцију публике није очекивао. Сва је прилика да је рачунао са тиме и био спреман да се са таквом реакцијом суочи.

Мој покојни отац је имао обичај да, у шали, када је извесне људе који су ме изнервирали својом арогантношћу, "бриани" од мојих напада говорио: "Боље препотентан него импотентан!"

И, заиста, на српској политичкој сцени препотентност није мана. Можда најбољи пример успеха који се постиже бахатошћу, ароганцијом и гађењем по свим светињама и ауторитетима је Шешелев успех. Динкић је ову лекцију одлично научио.

ВЕЧИТИ АСИСТЕНТ

На српској политичкој позорници нема никога ко није добио ћушку од Координатора. Од, разуме се, власти, преко СПО-а, Савеза за промене па сада и Аврамовића. Чини ми се да патријарх још није дошао на ред, али ни тај дан није далеко.

Очигледно, мерено аршинима србијанске политике вођене у балканској крчми; Коор-

динаторова звезда се диже.

Да ли ће у силовитом налету негде ударити главом о зид, остаје да се види.

Но, то није предмет овог текста.

Намера ми је да се позабавим феноменом самим по себи.

Како један вечити асистент факултета, који никако да докторира, који нема своју политичку странку, успева да председава, пардон "координира" групом угледних економиста међу којима има и академик и да у том својству соли памет читавој српској опозицији, држи јој лекције и тера је да се окупља на митинге које он организује о њеном трошку, опет се разуме?

Неутрални, спољни, посматрач би сигурно, скоро не размишљајући, рекао да је то одраз незрелости српске политичке сцене. И, наравно, био би у праву. Само у друштвима са ниском политичком културом и неразвијеним политичким животом и системом такве појаве су могуће. Замислите како би реаговале, рецимо, италијанске политичке партије када би неки асистент са универзитета у Риму основао групу за политички притисак и почео да им соли памет како да воде не само економију државе него и како да уређују своје међусобне политичке односе. Наравно, не би реаговале никако јер јави не би посветиле никакву пажњу. Не, ово није Италија. На жалост.

Дакле, како је код нас и сада, до свега тога дошло?

ЧЕДО КОЈЕ СЕ САМО ЉУЉА

Група Г-17 постоји на нашој политичкој сцени већ неколико година. Сачињавали су је економисти опозиционе политичке оријентације. Подстицај за јавно наступање и политичку рекламу добила је, иницијално, од Демократске странке, тачније самог ње-

ног председника. Ђинђић је, наиме, имао потребу да уклони, или бар умањи утицај, професора Лабуса, тада потпредседника странке и угледног економског стручњака. Да ли се радило само о страху од могућег конкурента за председничку фотељу или је био по среди и неки озбиљнији политички сукоб, небитно је. Коначно то се код нас Срба ионако тешко разликује. Лабус је тако, уклоњен, тачније утопљен у групу.

Пројекат је успео али се родило чедо које не само да треба љуљати него је почело и само да љуља. Иницијални документ групе је био један папир (читаоци се можда сећају излазио је у "Нашој Борби" у наставцима) који се бавио транзицијом економије а, наравно, и политике у Југославији. Папир ни по чему није привлачио посебну пажњу пошто се састојао од општих и неспорних места о потреби увођења политичких демократских реформи и тржишне привреде. Неспорних, разуме се, за све опозиционе странке. Управо захваљујући општости платформа је прихваћена од свих опозиционих странака којима је чак испало веома погодно да прихвате нешто што предлаже неутрална група економиста политичке оријентације сличне њиховој.

Даља активност групе је била практично непостојећа. Она је проширила број својих чланова јер је међу економистима опозиционе оријентације чланство у групи постало облик идеолошког легитимисања.

Динкић је лако изборио место координатора јер су се старији и угледнији професори и академици или нерадо прихватили вођства или, због суверенности тако честе међу нашим интелектуалцима, одбијали да некоме међу собом препусте вођство.

Група је даље наступала мало или нимало, али је зато Динкић наступао све више и више. Објавио је прво један па затим и други економски памфлет у којима је, мешавином дневнополитичког говора, трача и са нешто стварних економских чињеница а помало и произвољних тврдњи које су се граничиле са фалсификатима, покушавао да објасни економску и друштвену трагедију која нас је снашла. Ако је тај израз легитиман, најбоље је рећи да је почео да се бави

естрадном економијом. У ствари, с обзиром на низак ниво политичке културе код нас, прецизније је рећи да је постао политичар.

"ДОБРЕ УСЛУГЕ"

У јавности, очајној због понижавајуће безде која ју је снашла, његови памфлети и наступи су постали облик абреаговања фрустрације. Опозициона средства информисања су га радо прихватила због жовијалности наступа и потребе да своје програме и странице испуне макар тобожњим садржајем пошто су општа места типа "Доле власт!" већ постала досадна.

Међународни политички фактори ангажовани на рушењу актуелне власти у Србији су га такође радо прихватили јер им се чинило да је економија погодна база за суштинску критику режима.

Амбиције координатора су, природно, расле. Коначно, сва је прилика да их је имао и раније.

После агресије НАТО, уочивши да се Демократска странка батрга како да се поврати на политичку сцену поделе бекства лидера у иностранство, понудио је и њој и осталим опозиционим странкама "добре услуге".

При томе се, сем на подршку опозиционих медија и међународних чинилаца, ослонио и на онај део бирачког тела који стално плаче над разједињеном опозицијом и запаме да се опозиција уједини.

То је веома необичан сегмент, који је увек био опозицион и чврсто гласао за опозицију али одбија да види реалност. Нико од таквих бирача не уочава да се уједињавање догађа само ако постоји интерес. Ако је интерес странака оне ће се већ саме договорити, нико нема потреба да им објашњава шта им је интерес. Ако се ради о интересу нације да уједињавањем опозиција добије што више гласова онда катастрофа из 1996. када су опозиционе странке уједињене у коалицију ЗАЈЕДНО! добиле на савезним изборима мање од милион гласова док су појединачно на изборима 1993. добиле 1.400.000 гласова, или избори 1997. када је СПО сам добио 100.000 гласова више него када је наступао у коалицији ДЕПОС, јасно

говори све. Наиме, постоје грађани који увек гласају за опозицију била она уједињена или не. То је тај први милион. Осталих пола милиона, а ваља узети бар још коју стотину хиљада више ако се желе добити избори, сасвим напротив, бира међу понуђеним. Не трпи мешање баба и жаба и националних странака са странкама које су основали декадентни комунисти поражени у свом систему.

БОЉЕ ОКСФОРД НЕГО ГРЕШКЕ

Међутим, страх од оног првог милиона, од "уједињујуће страсти", је међу опозиционим странкама толики да су оне дисциплиновано, као овце на клање пришле Динкићевој руци. Било је ту свега и свачега. Ходочашћа код патријарха, унапред лицитираних спискова тобожње експертске владе коју би требало извикати на улици. После је обећавано да Динкић има већ доста гласова и међу социјалистима, те да може да изгласа владу и у парламенту! Коначно, смишљен је и некакав "Пакт о стабилности Србије". Колико ме памћење држи пактови се обично праве да се воде ратови а не стабилност.

Зато је и митинг из августа морао бити неуспешан упркос доброј посећености. Није ту само проблем диверзије ДС-а који је организовао неколико стотина букача да звижде СПО-у, већ околност да су се помешале "бабе и жабе".

Последњих дана Координатор се, пошто се посвађао са свим странкама опозиције, пребацио на међународну сцену. Изгледа да су и амерички и западноевропски политичари полако почели да дижу руке од Савеза за промене било зато што пројекат изазивања нереда није успео било зато што им се та компликована коалиција чини исувише хаотична и трапава. Чак се у обично добро обавештеним круговима тврди и да постоји јак притисак да се уклони Ђинђић као превелике конфликтна особа. Како међународни фактори обично нису склони да превише помажу велике опозиционе странке попут СПО, јер су оне исувише обавезне према својим програмима и својим бирачима те се не може рачунати на њихову тоталну послушност, онда се они обично okreћу ка алтернативним политичким групама. Очигледно, Г-17 им се чини погодна за то, као што су својевремено подржавали ГСС који ни ногу од посланика није могао да освоји на изборима. Појављују се доста опасне најаве да ће се хуманитарна помоћ за опозиционе градове дистрибуирати преко групе Г-17 која сада добија додатак "плус" јер оснива огранке по Србији. Упоредо са политичким лидерима опозиције и група Г-17 се позива на састанке у званичним седиштима ЕУ попут Брисела, Луксембурга, Стразбура.

Сва је прилика да ће се Г-17 потрошити као и некада ГСС.

Оно што, међутим, треба увек имати на уму је да овакве појаве нису узрок, већ последица збивања у земљи. Оне су опомена озбиљним политичким странкама и власти и опозиције да су негде погрешиле, да су неки сегмент политичког простора оставили празним и, ето од! их улеза. Боље је учити на Оксфорду него на грешкама, али, дај Боже да из ове грешке нешто научимо.

НА ЛИЦУ МЕСТА, КОСОВО И МЕТОХИЈА

Затиру се трагови српства

За протекла три месеца, од доласка КФОР-а, на Космету убијено око 500 Срба, приближно толико их је киднаповано, своја огњишта је напустило близу 180.000 Срба и 80.000 Рома, док је у покрајини остало још око сто хиљада Срба. - Влада хаос и безакоње. - Уништено око 70 цркава и споменика

Радосав М. ЈАНИЋЕВИЋ

Настављају се страдања Срба на Косову и Метохији. Шиптарски терористи не престају са својим злоделима, чиме доказују да им није стало до мирног решења бројних проблема. Безбедносна ситуација из дана у дан све је сложенија, а Срба и неалбанског живља на

Космету све је мање. Систематско уништавање траје већ три месеца, односно са доласком КФОР-а. Сlike и прилике у јужној српској покрајини више су него суморне и након пристизања страних војника. Чињенице су застрашујуће, али су ипак стварне.

На Космету нема дана а да се не догоди неки злочин и то увек у режији шиптарских терориста. Само за протекла три месеца на Ко-

сову и Метохији убијено је око 500 Срба, приближно толико их је киднаповано, док је своја огњишта морало да напусти близу 180.000 Срба и 80.000 Рома. Према неким проценама на Косову и Метохији остало је још између осамдесет и сто хиљада Срба. Међутим, они су такође ни на удару шиптарских терориста.

ТЕРОР НЕ ПРЕСТАЈЕ

Према саопштењу Информативне службе СПЦ "Православље преса" на Косову и Метохији одвијају се два процеса - на једној страни стварање реда и мира на чему се труде међународне мирне војне и цивилне снаге и Српска православна црква, а на другој страни крвави пир албанских екстремиста над српским и другим неалбанским народом. Мировни процес још није дао видљиве резултате а овај други има све изгледе на успех. Али, и поред свега, страдања Срба не престају, а највише крви и пепела забележено је у области Гњилана, Вучитрна, Косовске Митровице и Грачанице, потом у Урошевцу, Приштини, Призрену, Пећи... На удару зликоваца су увек Срби, њихови домови и храмови. У околини Гњилана откривена је масовна гробница са телима 50 убијених Срба. У селу Злашу у близини Приштине пронађена је масовна гробница Срба са 42 тела. Терор и насиље шиптарских терориста над Србима и Црногорцима и другим неалбанским становницима јужне српске покрајине, који су чести и све бруталнији и са тешким последицама - људским жртвама, отмицама, силовањима, пљачкама, насилним одузимањем станова, паљевином кућа... не престаје.

Од доласка КФОР-а, односно међународног континента мировних снага на Косово и Метохију, шиптарски терористи и вандала учинили су прави масакр над српским црквама и манастирима. Према изјави директора Завода за заштиту споменика културе Србије Милета Милића, који је недавно боравио у Косовској Митровици, до сада су албански екстремисти уништили око 70 цркава и споменика као и преко 150 помоћних црквених и манастирских просторија. Уништено је и преко хиљаду икона и других сакралних црквених вредности. Преко 15 цркава које су уништили ови варвари новијег је датума, до 15 година старости. Иначе, Републички завод за заштиту споменика културе сачинио је списак од 30 најзначајнијих цркава и манастира које ће предати Цивилној мисији УН и КФОР-у у Приштини са циљем да те православне светиње добију сталну заштиту међународних мировних снага како и они не би дошли до пироманске албанске терористичке руке. Ради се о Пећкој патријаршији, Дечанима, Грачаници, Газиместану и другим значајним објектима.

На другој страни, имовина Срба који су напустили своје куће и имања тешко се могу одбрани од шиптарских зулумџара. На мети је све што није албанско. Рецимо, у општини Вучитрна, од 39 села где су живели Срба има

Удружења за заштиту Срба

На Косову и Метохији делује више удружења, односно организација за заштиту и опстанак Срба. Поред Српског покрета отпора чији је лидер Момчило Трајковић (а до њега и владика рашко-призренски Артемије), ту су још Српска национална скупштина Косова и Метохије са новоизабраним председником Живојином Митровићем. Ово тело, иначе, окупља присталице доскорашње српске власти на Косову.

Изузетно запажену активност има Српско национално веће за Косовскомитровачки округ, које делује као нестраначка и невладин организација. Координатор СНВ је др Вуко Антонијевић. Недавно је, пак, у Грачаници основана Српска национална скупштина Косовског округа. Основни циљ овог удружења јесте очување културно-историјског бића, друштвено-економског положаја и националног идентитета Срба и Црногораца, који су остали да живе на подручју Косовског округа. За првог председника изабран је Слободан Илић.

Остају на огњишту

Сви прилазни путеви према селу су под "контролом" албанских терориста, мада о безбедности ове српске енклаве брине 40 припадника КФОР-а.
- Село са око 4.000 Срба. - Возом из опсаде

сада још само пет села - Прилужју, Гојбуљи, Бањској, Слатини и Мирочу, а ових дана око 150 лица српске националности вратило се у село Граце. Албански терористи са овог простора протерали су 1.600 српских породица.

КАДРАДЕ "СТРУЧЊАЦИ"

Лоша политичко-безбедносна ситуација на Косову и Метохији, проузрокована деловањем шиптарских терориста и пасивношћу међународних мировних снага, одразила се на многе српске енклаве у покрајини. Тако је дошло до самоорганизовања становништва које је чврсто решено да остане на својим огњиштима и у свом завичају. Изузетно су организовани Срби у Косовској Митровици, Гораждевцу, Штрпцу. У Митровици се најмање једном недељно одржавају протестни скупови. Овај град дели река Ибар на северни, где живе Срби, и јужни - у којем су сада настањени Албанци, који готово свакодневно покушавају да продру у српски део града. Честа су каменовања, гранатирања из минобачача... Прошле недеље, у сукобу Албанаца и Срба рањено је од бомби 33 лица српске националности и 15 војника и полицајаца мировних снага - петоро је преминуло. Господи из УН-а од Космета је остао само северни део Митровице где хоће да спроводе идеју о мултиетничком Космету. Митровчани им поручују да и они хоће мултиетнички део града, али хоће и мултиетнички Призрен, Вучитрн, Приштину, Србицу, Ђаковицу, Пећ...

Очигледно је да НАТО трупе под плаштом мировних снага КФОР ни једним делом не спроводе Резолуцију 1244 Савета безбедности а посебно у делу да заштите и обезбеде сигурност свим грађанима на Косову и Метохији. Невероватно, али истинито: КФОР хапси Србе на дојаву локалних Албанаца. До сада је, рецимо, само у Косовској Митровици ухапшено око 60 лица а од тога је 30 Срба. Учестало хапшење Срба је без икаквог повода.

И док се Срби оптужују за оно што нису учинили, Албанцима се толерише много шта. Пропазе дани и недеље од када су Албанци

српских кућа је опљачкано и запаљено. Из ове јужне српске покрајине више од 80.000 радника остало је без посла и без средстава за egzистенцију. То је резултат двоипомесечне америчко-натовске агресије на нашу земљу, а посебно бестијално насилничког деловања албанских банди, и то пред очима КФОР-а и Цивилне мисије УН. На Космету је практично замро привредни живот, јер је опљачкана и колективна и лична имовина. Протеривање Срба, Црногораца, Муслимана, Турака, Рома и једног броја Албанаца из фирми почело је прво у здравству и већим привредним колективима. Претпоставља се да тренутно у фирмама на Космету ради само нешто више од стотину радника неалбанске националности, уз сталне претње сепаратиста.

Катастрофална ситуација је у здравству. Косовскомитровачки Здравствени центар је једина установа те врсте на Космету у којој још раде медицински радници српске националности. Са цивилном мисијом УН-а договорено је да у овом центру може да ради 167 албанских лекара и другог медицинског особља. Међутим, преко ноћи доведено је још 140 прекобројних, од којих већина нема никакву медицинску квалификацију. Рецимо, као бабица радила је једна фризерка. Крајем августа на митровачкој болници истакнута је застава УН-а, што значи да је стављена под заштиту ове светске организације. Али, без обзира на то митровачки здравствени радници српске националности су одлучни да не дозволе промену етничког састава запослених,

а већ месец дана организују полчасовну обуку рада. Но, ова болница је у последњих месец дана три пута била нападнута од стране шиптарских терориста са циљем да се и ова здравствена установа етнички очисти.

И поред познате ситуације на Космету у велици школа почела је нова школска година: Настава је углавном почела у сеоским школама, Косовској Митровици, лепосавићу, Липљану, Грачаници и Зубином Потоку. У Приштини не ради ни једна основна нити средња школа са наставом на српском језику, где су школска звона први пут после равно 143 године од оснивања, овог 1. септембра остала нема. Шиптарски терористи потпомогнути "мировњацима" протерали су око 60.000 Срба, међу којима је више од пет хиљада ученика.

Иначе, престоница Космета је изазов и мек за шиптарску мафију и криминалце из Албаније, Македоније и Албанце који долазе из других земаља. Приштини данас има око 400.000 Албанаца и око хиљаду Срба и Црногораца који живе у сталном страху и неизвесности. Не смеју чак ни из станова да излазе, не смеју српски да говоре у случају да изађу под пратњом КФОР-а да купе намирнице. Готово све српске станове и куће насилно су заузели новодосељени Шиптари. Етнички су чиста и сва предузећа и фирме, Клиничко-болнички центар, пошта, школе и факултети. Под шиптарском опсадом су и косметске термоелектране у Обилићу где је због нестручног рада албанских "кадрова" дошло до више тешких хаварија и страдања "стручњака".

Ветон Сурои упозорио своје сународнике

У свом уводнику у дневнику на албанском језику "Коха диторе" који излази у Приштини, издавач Ветон Сурои упозорио је Албанце да "данашње српске жртве, њихови животи који су у опасности, претње њима као колективитету, не могу бити само срамота за мали део нашег народа. Кривица ће пасти на све нас као колективитет".

из Ораховца поставили барикаде на путу ка овом косметском градићу противећи се на тај начин доласку и уласку у град руских војника у саставу КФОР-а у том месту. Заоштравање ораховачке кризе показало је јасно да се не ради о спонтаном манифестовању албанског непријатељства према Русима, већ о унапред испланираној акцији терористичке ОВК. Више него чуди несхватљива толерантност КФОР-а према том најновијем албанском бунту. Дотле, Србима под опсадом у Ораховцу понестаје хране.

Протекла три месеца на Косову и Метохији, од доласка мировних снага УН, била су доста тешка и са доста тешким последицама. Наравно, по српски народ. Више од 40.000

ВОЈСКА ЈУГОСЛАВИЈЕ ПОСЛЕ НАТО-СРПСКОГ РАТА: ЈЕДНО РАЗМИШЉАЊЕ О ПОСЛЕДИЦАМА И ПЕРСПЕКТИВАМА

Поражени смо, вадимо се из рупе

Ма каква стизала објашњења и тумачења из државних и парламентарних медија, Војска Југославије је изгубила НАТО-српски рат. Прокламовани ратни циљ - одбрана Космета - није извршен. По ко зна који пут политичари су преварили војнике и њихов зној и крв отписали једним потезом пера.

Мр Бојан Б. ДИМИТРИЈЕВИЋ

К олико год биле сугерисане приче да снаге Војске Југославије на Космету, па и другде, нису претрпеле оштећења, толико треба указивати да је НАТО постигао свој циљ. Његове снаге налазе се распоређене на Космету, што није случај са снагама ове државе. Још горе, не види се у скорој будућности могућност за њихов повратак на простор Космета. Старо је војничко правило да тамо где немаш војника (полицајца), није ни твоја држава. Садашњи тренд објашњења тактике је такав да се у ствари водио рат за мировно решење, што је свакако ноторна глупост. Такође, сугерише се сторија по којој се велича способност снага ВЈ и МУП-а на терену Космета у преживљавању напада НАТО авијације. Кад је тако, када су били мали губици, зашто се није наставило са одбраном Космета? Зашто су генерали који су месецима претили НАТО-у, одједном изменили свој милитантни став претворивши се у толерантне миротворце.

ПРОБЛЕМИ НАСТАЛИ ЗАВРШЕТКОМ РАТА

Долазак већег броја припадника ВЈ/МУП-а у Србију учиниће да се створе тешкоће у egzистенцијалним приликама оних активних војних лица чије су породице биле ухлебљене у варошима на Космету. Слично је и са стамбеним фондом. Разочарање политичком и материјалном ситуацијом учиниће, свакако, да један број припадника ВЈ напусти армијске редове. Нове законске уредбе и прописи, само ће на папиру и у медијима побољшати стање. Неке од тих уредби, као што је уредба о судовима чисти за старешине, легализују могућност да се са онима који имају другачије мишљење у војсци, лакше обрачунава. Раније упућивање у редовну судску процедуру, знало је да траје годинама, и често да буде са исходом који можда није одговарао армијским круговима који су били ангажовани у прогону неподобних. Овако, политички филтрирани кадрови могу у такве судове да изаберу своје послушнике, који ће све неподобне заустављати у напредовању, ражаловати и/или удаљавати из армијских ре-

дова. Шта то значи у политичком смислу за режим не треба много да се говори.

Одлазак војске са Космета, у смислу пребацивања технике, био је искључиво у Србију. Премештај војне технике у Црну Гору споразум није дозвољавао. Прелазак великог броја јединица Приштинског корпуса изазвао је смештајне тешкоће за технику и део људства. Такви проблеми су посебно увећани када се зна да је војна инфраструктура на територији 3. армије (Нишког корпуса) посебно била изложена разарању. Највећи део јединица које су отишле да појачају Приштински корпус пре или у току рата вратио се у уништене касарне и објекте. За њима су дошле и јединице са Космета (око 10 пукова-бригада и 5 батаљона-дивизиона).

Наменска индустрија, како је еуфемистички у Југославији била називана војна индустрија, готово да више не постоји. Све веће фабрике које су производиле наоружање за ВЈ у Србији су потпуно избачене из употребе. Тако је производња војних артикала у Србији - муниције

различитих калибара, стрелачког наоружања, лаке артиљерије, лаких моторних возила, хемијских средстава итд - до даљег немогућа. Обнављање производње у потпуно уништеним објектима није изгледно у скороје време. Још горе, део ремонтних капацитета такође је уништен. У таквој ситуацији одржавање борбених средстава свешће се на приручно одржавање, често под отвореним небом, сналажење техничара и обезбеђивање резервних делова канибализацијом средстава за које неће бити могућ поправак. Посебно је страдала инфраструктура складишта: највише погонска, затим убојна и делом техничка и интендантска. Размештање ускладиштених војних артикала захтева дужи и тежи процес враћања, често на непримерене локације и објекте.

Командовање у мирнодопским условима сада је отежано, јер су главни командни објекти - Генералштаб, СМО, команде 1, 3. армије односно, РВ и ПВО - уништени. У таквој ситуацији команде и управе су размештене по другим, често и цивилним, објектима потпуно непримереним командној сврси, често без довољно смештајног простора, телефонских линија (цивилних) и уз друге проблеме. Део текуће документације, компјутерских програма и другог такође је уништен у срушеним објектима команди.

Конечно, двовековна војна архива овог народа и његове војске, која је била смештена у згради СМО, нашла се у ситуацији да буде изложена претњи уништења, што се на срећу није догодило. Пребазирање големог фонда ове установе на другу локацију, изложиће историјску грађу и документа хаосу, непримереним условима и, што је још горе, биће ван употребе најмање неколико година.

СТРАТЕШКИ ОКВИРИ

На територији 3. армије, војно-стратешки оквир је критичан, мада за најближи период изгледа стабилно. Не верујемо да је ико у врху државе или армије у стању да учини иједан офанзивни корак према снагама НАТО које су распоређене на Космету. Зато нема ни воље ни могућности. Постоји једино шанса да се краћим ескалацијама према Космету утиче на јавно мњење у Србији. То само уколико председник Милошевић остане на власти у дужем периоду. Проблем за безбедност државе може да дође и са територије три општине у којима арнаутско становништво има већину (Бујановац, Прешево, Медвеђа). Губитак Космета и сигурносних зона околу Космета у којима је забрањено базирање, односно летење, снага ВЈ, учинио је стратешку позицију Србије тешком. На тај начин положај неколико округа на југу (Врање, Лесковац...) смањењем дубине територије се додатно искомпликовао. Строге регулације за употребу ваздухопловства такође су опасност за безбедност земље.

На специфичан начин тешко је и на северној страни. У ситуацији када је територија Војводине (Новосадски корпус) физички одвојена од

остатка 1. армије (једина веза са остатком армије је Панчевачки мост, односно понтони у рејону Новог Сада), поставља се питање како ће се јединице на овој зони понашати уколико се у будућности стекне инвазиона снага у Мађарској, односно ако политички догађаји на северу Војводине крену нежељеним током. Проблем комуникација и снабдевање ових снага, као и њиховог евентуалног извлачења пред непријатељима оставља суморне визије.

Стратешка перспектива на терену 2. армије је најкритичнија. Уколико Црна Гора крене путем одвајања од Србије, а то је могућност којој се питање време и технички модел, сигурно ће доћи до оружане конфронтације на релацији црногорске власти (МУП и присталице таквог политичког чина) - ВЈ (противници одвајања Црне Горе и присталице званичног Београда). Тензије које су постојале у Црној Гори за време рата указују нам да непријатељство постоји на релацији коју смо изложили напред, и да ће њихова ескалација бити изузетно оштра и виолентна. У понашању ВЈ очекује свакако даља ескалација сукоба са МУП-ом Црне Горе, односно присталицама ДПС, ЛСЦГ и сличнима, а у случају правог сукоба насилна мобилизација на одређеним подручјима Црне Горе (могуће и у Србији, пре свега у Ужичком корпусу), форсирање ратног законодавства у домену медија, горива или других критичних сегмената од важности за сукоб. Суморна су свака предвиђања, али су јединице 2. армије ВЈ биле више пута током рата на ивици да уђу у отворени оружани сукоб са снагама МУП-а. У светлу оваквог стања треба посматрати и активност армијске безбедности, која је чини се на терену Црне Горе најактивнија. Пре свега, јер МУП Србије нема могућности за толику инфилтрацију у Црној Гори, какву има војна безбедност. Расута по свим јединицама и командама Служба безбедности ВЈ има улогу праћења активности МУП-а Црне Горе на терену, затим локалних власти оданих легалној влади у Подгорици и свакако прислушкивање интересантних комуникација владе и самог председника Ђукановића.

СТАЊЕ У ВАЗДУХОПЛОВСТВУ И МОРНАРИЦИ

Стање у ваздухопловству вероватно је најкритичније по последицама: Први строј ПВО, ловачке авијације-ескадрила наоружана "миговима-29", изгубила је 2/3 технике. У осталој авијацији губици по одређеним типовима авиона износе од 2/5 до 4/5 технике. Нешто повољнији однос снага је у хеликоптерској флоти и код транспортне авијације.

Други строј ПВО, ракетне јединице и радари, такође су значајно уздрмани. Губитак технике се креће до 3/4 код стационарних система до око 1/5 код покретних. Положаји ракетних јединица као и њихова складишта ракетно-техничког горива су у скоро стопроцентном постотку уништена. Радари бригаде ВОЈИН су такође у већем броју уништени, пре свега они који су остали на стационарним, махом истуреним положајима.

Инфраструктура ваздухопловства готово да је цела уништена. Осам аеродрома (од којих два без авијације) били су изложени разарању. Једини који је остао неоштећен је аеродром Ковин са најстаријом пистом у Србији. На аеродромима где је базирала авијација уништени су углавном сви хангари; капоирири, командне зграде и торњеви, складишта горива и другог, као и остали пратећи објекти. Писте су у свим случајевима биле мета бомбардовања, али у већем броју случајева та оштећена су санирана.

Ремонтни капацитети - ваздухопловни завод МО-СТ (Мома Станојевић) и предузеће УТВА - уништени су. Прецизније, уништени су

они погони у којима се вршио ремонт авијације и земаљске опреме. Избацивање ових капацитета још у првој ноћи напада из употребе опасан је знак за будућност техничке исправности ваздухоплова. На другој страни, РВ и ПВО се од раније налазило у приличном технолошком заостатку, јер од 1987. није набављен ни један ваздухоплов из иностранства, а од 1991. ни из домаћих фабрика. Ембарго на испоруке наоружања у ваздухопловству се осетио највише. Ресурси већег броја ваздухоплова још од средине деведесетих година су пређени, добар део ловачке технике дочекао је рат у конзервисаном стању, а велики број авиона био је приземљен или исечен према споразумима о ограничавању наоружања.

Циници би рекли да су НАТО снаге својим борбеним дејствима, односно уништавањем југословенске технике, довршиле деобни биланс војне технике република бивше СФРЈ. На овај начин ваздухопловство Србије и Црне Го-

ре у многе се нашло на нивоу који је слабији, по више критеријума, него код неких соседа. Пре свега то су материјална страна, модерност технике, праћење модерних трендова и ослона на шире савезничке структуре. Једино што не мањка РВ и ПВО је борбено и општератно искуство. Коначно, овакво схватање у овдашњем ваздухопловству умножено је утицаји и на ваздухопловство у Републици Српској.

Само ваздухопловство се показало као потпуно инфериорно у односу на снаге НАТО. Очајнички покушај супростављања ловцима МИГ-29 у првих неколико дана, завршио се неславно. НАТО је веома брзо успео да успостави потпуну превласт над небом Србије и Црне Горе и да врши операције без веће бојазни са висина на којима је артиљеријско-ракетна ПВО била инфериорна. Оно што се овде никако не схвата, то је да су савезници створили систем који функционисао је да су они који су најистуренији у задатку подржани од великог броја пратећих компоненти: вишеструког извиђања, ометања, патролирања, подршке, обезбеђења... У нашем случају пилот који се устремити у небо био би херој. Ако би сачувао главу, био би то одликовани херој, а ако би пострадао, пао херој. У случају савезника, пилот је био скупљин од најскупље летилице, што показују спектакуларни случајеви спашавања. У српском случају и пилот и најсавременији авион се сматрају врло јефтиним, а ако не и најјефтинијим у ланцу функционисања.

Трупца и територијална ПВО истакла се у

стварању представе да се пружа огорчен отпор, посебно у дејствима над и око Београда. Ипак у два случаја старији ракетни системи НЕВА 250. бригаде осветлили су образ обарајући један Ф-117А и један Ф-16ЦЈ. Југословенска ПВО се истакла у дејству по нисколетелим циљевима - крстарећим ракетама и беспилотним летелицама. Дејства ПВО разбила су донекле фаму да није могућно доскочити крстарећим пројектилима, премда су тешко уочљиви на радарима и зато што лете ниско пратећи терен. Један део пројектила тако је био оборен обичном противавионском артиљеријом или ракетним системима који се лансирају са рамена. Ови последњи били су изгледа најопаснији за нисколетелим беспилотним летелицама, није је значајан број оборен над Косметом.

Морнарица је на другој страни била готово потпуно пасивна. Једини изузетак су била појединачна ПВО дејства са бродова и са копна, стражарење на мору и тренирање живаца на релацији према локалним црногорским властима. Ударима савезника били су изложени само радарски системи службе осматрања, обавештавања и јављања (ОСОЈ), на неколико истакнутих ката дуж обале. Тако је то једина, али свакако једна од најважнијих, компонента РМ која је озбиљно уздрмана. Било какво успешно борбено дејство према бродовима НАТО, није (нити је) било могуће, када се узме у обзир структура обале, технолошка инфериорност обалских и бродских ракетних система, односно потпуно избацивање из игре авијације која је требало да подржава Ударне поморске снаге. Склањајући се тако од борбених дејстава, морнарица је сачувала своје потенцијале. Остаје питање како ће се политичка криза у Црној Гори одразити на њену будућност. Јер, морнарица нема где да отплови из вода и лука у којима већ јесте.

НЕКА РАЗМИШЉАЊА О ПРАВДИМА ТРАНСФОРМАЦИЈЕ ВЈ

Шта је показао рат? Рат је показао да је српска страна ушла у рат потпуно несвесна технолошке инфериорности сопствене војске. На једној страни налазила се армија већ годинама сабијана на један простор, која је водила неколико ратова, који су завршавани повлачењем, и када је било потребно и када је то било саввим непримерено, која је осиромашена и која је стављена на маргине друштва. На другој страни налази(ла) се високо технолошки развијена оружана сила, са предводником данашњег света на челу, која је високо увезана у систем, материјално добро обезбеђена, са намером да испроба најновија оружја и тактике, над противником који је имао све отворене карте. Рат је показао сву небригу режима за војно-стратешки интерес свог народа, показао је да војску, која му како-тако служи и одрађује посао, може да жртвује у једном дану.

Промене и трансформације војске могуће су једино у условима нове власти у Србији (односно, на савезном нивоу, уколико савез Србије и Црне Горе опстане). У садашњем амбијенту, војни врх махом је оријентисан на понашање које се не разликује од понашања челника СПС-ЈУЛ-а. Махом је оријентација генералитета окренута кадровским питањима, ротацијама, унапређењима, а од скоро и - одликовањима. Клан генерала који је тренутно на сцени не може оружане снаге да поведе у трансформације, нити у опоравак: Сасвим је јасно да сва разарања и оштећења произрокована ратом морају да буду санирана само домовама средствима. Склоност ка изградњи потемкинових села за државне медије и скривање истине о степењу угрожености потенцијала одбране изгледа је једино што садашња гарнитура војног врха може да уради.

Нова демократска и/или прелазна власт војсци мора да приђе пажљиво, са посебним сентиментом, не би ли се конзервативне војне структуре увериле да неће доћи до реваншизма, драстичних заокрета и сличног. Војска мора да осети да се неко заиста и брине о њој. Коначно, нове власти морају да одговорно прикажу народу резултате војног ангажовања од 1991. до данас, што никад није урађено: колико је људи страдало, колико је технике уништено, шта је постигнуто а шта изгубљено.

Рат који је завршен у јуну показао је да држава у којој су Србија и Црна Гора немају озбиљне војне савезнике. Све залагање државних медија да прикажу далеке нам савезнике Кину и Русију, остало је на нивоу неозбиљних разговора по кафанама, склоништима и парковима. Ни једна од тих називи-савезница није спремна да ризикује сопствену и глобалну безбедност зарад ове нације, државе или тачније режима који је представља, ма како режим призивао Трећи светски рат, којим би могао да оправда своје потезе.

Општи тренд ка удруживању снага у Европи, прати адекватна кооперација држава на војном плану. У оквиру НАТО, развијен је програм Партнерство за мир, кроз који већина европских држава бруси своје војне снаге и развија нове трендове, начине употребе, размењује борбену енергију и персонал, организује заједничке вежбе и унапређује војне односе. Садашња држава српског народа је једна од ретких, а ако не и једина држава која је остала ван европских војних интеграција. Та околност довела је војну компоненту ове државе у готово потпуну изолацију и непријатељске односе. Како у региону који нас окружује, тако и шире.

Режим је успео да једну армију, која је крајем осамдесетих била најближа интеграцији са западом, како по технолошком нивоу, тако и по оријентацији војних кругова на Западу, потпуно преобрати у војску са спољним имиджом на нивоу Гвоздене завесе из 1946. Сугерисани савезници, политичка контрола, вокабулар армијске штампе подсећају на источноевропске армије Стаљинове сателите. Војно окретање српске државе Партнерству за мир, НАТО-пакту и осталим европским војним програмима је препоручљиво, као једино исправно решење које може да стабилизује одбрану ове државе и народа. Наравно, за овакво војно-политичко престојаване потребна је промена власти, а затим и промена мишљења у врховима војске. Потребна је редефиниција улоге војске у друштву, отварање према јавности према највишим стандардима, цивилна (али не партијска, већ стручна) контрола према моделима који постоје у окружењу. Изградити односе војске и друштва какве имају Мађарска, Грчка и нама сличне државе, мора бити императив новим властима.

ОРИЈЕНТИСАТИ СЕ НА НЕМАЧКУ

Први кораци обнове односа са водећим НАТО државама морају уверити светску и домаћу јавност да се ствари мењају. Да је ригидни концепт заменио модерно промишљање ствари. Уколико постоји отпор у јавности и делу политичких кругова, треба указати на позитивне примере нама равних и околних држава. У почетној фази ревитализације тих односа, требало би се окренути Грчкој и њену војску користити као мост за стварање добрих односа са Западом, за преношење иницијатива, искустава и зближење. Свакако стратешки треба повратити однос са САД на нивоу какве смо имали педесетих година, када је Титова Југославија уживала плодове Програма војне помоћи. У другом кругу, ваљало би извршити детаљну преоријентацију на Немачку, на сарадњу са "Бундесвером" у смислу реализације

различитих пројеката, лиценцих аранжмана, трансфера искустава итд.

Присутност међународних снага НАТО (СФОР у Босни и Херцеговини и КФОР на Космету) искористити да би се на најјефтинији на-

чин дошло до искуства, организација, доктрина, тактика и друге особине НАТО снага размеле и у одређеном делу примениле у ВЈ.

Како су НАТО програми скупи и захтевају богатија и отворенија друштва, у првом прелазном периоду требало би неке набавке војне технике спровести на Истоку. Искључиво на комерцијалној бази, махом из стокова бивших армија Варшавског пакта. Пре свега, због компатибилности са већим делом технике ВЈ, због јефтинијих аранжмана и могућности употребе у условима разорености у којима се сада налази српска држава.

Коначно, треба задржати и унапређивати односе са суседним војскама, са којима су постојали билатерални односи: Грчке, Румуније, Бугарске, Мађарске. Учинити иницијалне међуармијске контакте са војском БЈРМ. Македонској страни понудити већу војну сарадњу, пре свега у домену продаје вишкова, ремонта и другог у вези са наоружањем. На тај начин требало би попити вакуум на југу у који су ушли НАТО и Бугарска, својим испорукама наоружања.

Обнављање односа са државама НАТО-пакта је неопходно. Нова војно-државна политика мора да стреми да анимира велике силе да овде пронађу свој интерес: кроз различите програме, кооперације, па и оно што многи сматрају табуом или као "издају националних интереса": дозволу снагама НАТО да регуларно користе базе на српском тлу. Уз клаузулу која ће их обавезати да обнове и дограде углавном уништenu инфраструктуру. Нека се нико не заваља да ће се поход НАТО-а зауставити. Ваља ићи корак испред и понудити оно што може да донесе приход, запослење, безбедност државе. У другом случају биће то заиста окупација.

Аутор је сарадник Института за савремену историју

ПОВРАТАК НАШИХ РАТНИКА НА КОСОВО

На мобилизацијски зов на Косово би похрлила сва мушка војно-обвезујућа популација; ако не и више од тога има ли се у виду како су се Држава Србија и Држава СРЈ понале према војним обвезницима у истоњим ратовима. На чело ратне армије, баш као и до сада стали би наши челни војничари и челни генерали са својим синовима. Пред том снајом од близу милион ратника има да покледне свака војска, а иде неће она разнородна жадија од КФОР-а, ња све да их подржи и НАТО својом ратном машинеријом.

Степе СИКАВИЦА

Како да прича иде овако: када се средном прошле године (углавном посредством ватре из оружја разних дружина под окриљем ОВК) косметски катао загрејао до усијања, председник СР Југославије, уједно и председник Врховног савета одбране, Слободан Милошевић позвао је тадашњег начелника Генералштаба ВЈ Момчила Перишића и наредио му "да изведе тенкове и пешадију и крене на чишћење Косова", што је овај "хладно одбио". Хм, да ли је генерал баш тако глатко одбио да изврши наређење Свог Врховног?

Па, мож да бидне, ал не мора да значи. Јер, јесте да је Перишић и одважан и хладнокрван, које су познате карактерне црте колико дојучерашњег челног генерала ВЈ. Али, такође је познато како је баш генерал Момчило међу првим честитарима похитао да транспарентно истакне мудрост, храброст и друге врлине Слободана Милошевића пошто је овај - да како, на фер и демократски начин - сео у фотелју федералног председника.

Човек се малко загреје на том делу приче и зато што је наређење уследило након седнице Врховног савета одбране од 9. јуна прошле године (на којој је, гле чуда, био и црногорски председник Мило укановић). А ваљда се зна да се Наш Врховни Командант као пијан плота држи уставног начела које га обавезује да у миру и у рату командује Војском Југославије - само и искључиво - "у складу са одлукама Врховног савета одбране". Узгред, та седница се може сврстати у историјске јер је антиципира-ла нашу херојску стварност под НАТО-бомбама, тако да више није било никакве потребе

Нова победничка комбинација

да се Врховна команда у оном и онаквом пуном саставу састаје за вјеки вјекова. Амин. Пардон, да видимо шта даље каже прича.

НЕУНИШТИВА ПЛОЧА

Ако неће Перишић, има ко хоће. Милошевић је позвао Небојшу Павковића, тада још "фришког" команданта Треће армије у тек пришивеном, ванредном заслугом стеченом чину генерал-потпуковника, да сместа дође у Београд, где је примио следеће наређење: "Изведи тенкове, упркос наређењима начелника Генералштаба!" Виспреном Павковићу, пред којим су пуцали видици славе, није требало два пута да се каже - "цапнуо" је потпетицама, окренуо се и пошао "на свој радни задатак".

А посао му је био олакшан и тиме што је ОВК с пролећа прошле године била анимирана све "своје" мушко становништво дорасло до пушке и немилосрдно га потурала под "ватрени маљ" ВЈ. Ова је то максимално користила, иако је званично у тромесечној контраофанзиви (од 28. јуна па надаље) учествовала само полиција, док је војска "искључиво извршавала редовне задатке" и "обезбеђивала границу". Али, тај је део приче досада. Вредније је поновити оно што се на пропагандном замајцу наше власти врти из дана у дан. Реч је, наиме, о томе како су наши генерали и Њихов Врховни - на сва три нивоа: тактичком, оперативном и стратегијском, и на оба поља: војничком и политичком надмудрили, ма шта: надмудрили, намагарчили НАТО-генерале и политичаре, а наше оружане снаге, са Трећом армијом и њеним командантом Павковићем на главном правцу удара НАТО-бомбардера и "шпигтарских терориста" - извојевале "Величанствену Победу"! Упркос толикој експлоатацији, та плоча не само да није похабана, него је неуништива и милозвучни тонови с ње ваља да се и надаље слушају као јутарња молитва. После ће генерал Небојша да извуче своја "нетакнута" артиљеријска оруђа, "неокрзнуте" тенкове и остале "гусеничаре" и "точкаше", да их извуче из уколаних заклона, из подрума зграда и сеоских дворишта - и да тако своју армију из борбеног преметне у маршевски поредак, развучен од Драгаша до Хоргоша. За једанаест дана чувена Трећа повукла се са Косова; официјелна Србија дочекивала је своје ратнике онако како и заслужују "Победници"; свет је, кажу, остао констурниран чињеницом да је ратна техника "победничке војске", упркос оноликим бомбама и ракетама срученим на њу убојном машинеријом НАТО-армаде, остала замало па нетакнута; командант Небојша се из електронских медија (државни ТВ Милован Дреџун пратио је генерала у сваку му ратну стопу) лако се прешалтовао на домаћи тисак који је у просеку сваки други дан стао да, избацују по изјаву или интервју г. Павковића, при чему је овај политичким опонентима режима Слободана Милошевића јасно ставио до знања да се разуме у политичке смутње најмање колико и у ратну вештину. Једино нико (у најбољем случају мало ко)

није приметио да су Срби на Косову остали скоро незаштитени и тужно усамљени.

А сећамо ли се шта су тамо том народу обећавали његови добротвори са све Војиславом Шешељем на челу: како нога страног војника никада неће ступити на Косово! Данас је тамо око педесет хиљада војника, додуше у саставу КФОР-

а, али страних! И изјава генерала Павковића ("Данас", 3. март тг.) звучала је као заклетва: "Одбранићемо Косово по цену да сви изгинемо!"

СВЕТСКИ СЛОБОДАРИ

У официјелној варијанти, наравно, Косово је одбрањено. И више од тога. Чим отворе уста, наши генерали, са Драгољубом Ојданићем и Небојшом Павковићем у насловним улогама, изјављују да је Војска Југославије "потпуно разбила такозвану ОВК". Тешко је прецизно установити по који су то пут оружане снаге Југославије "уништиле ОВК", а она увек изнова "ниче из пепела", па тако, ено је и сада, немилице прогања неалбанско (нарочито српско) становништво на Косову, и ништа јој не фали. При том, Ослободилачка војска Косова за домаћу војну и политичку елиту ни данас није војна и политичка чињеница, него је "такозвана", такорећи непостојећа. И каква је онда сласт "Победе", па још "Велике", над "такозваним непријатељем"!

Сласт "Победе" је на другој страни, и то нам открива Небојша Павковић у "Блицу", почетком аугуста: "...Кад сам говорио о томе да сам задовољан оним што смо ми као Војска Југославије урадили на Косову, мислио сам на то да смо током агресије успели да спречимо долазак НАТО..." По елементарној логици то би имало да значи да је НАТО наваљивао и са копна (из Македоније, Албаније, ако не и из Црне Горе), а не само да је бомбама и ракетама млатио из ваздуха, па им је наша војска у јуначком отпору спречила улазак на Косово. Очигледно да та логика овде не важи.

А што се тиче повлачења Треће армије са Косова, Павковић такође има уверљив алиби. Он није био изненађен чињеницом да су у Куманову наш представник генерал Светозар Марјановић и представник КФОР-а, британски генерал Мајкл Џексон, потписали Војно-технички споразум (јер је и сам, како је изјавио, учествовао у припреми тог документа), него је био изненађен "пуцњавом Срба". Павковић је, наиме, како каже, веровао да Срби шенлечењем прослављају победу рукометне репрезентације Југославије над репрезентацијом Хрватске (јебеш НАТО и ОВК приде, па била стварна или такозвана, важно је победити Хрвате у било чему!), а испоставило се да су се ратници, посебно резервисти, радовали окончању једног невероватно чудног рата у којем главног непријатеља нису ни видели. Генерал је то протумачио помањкањем патриотске свести, због чега и сам замало да није склизнуо у депресију.

У калкулацији "Велике Победе" стоји и сле-

дећа премиса: ми смо (тј. владајућа номенклатура у Београду) решавања косметске кризе одузели из руку НАТО и САД и вратили га у УН, чиме смо учинили услугу и Светској организацији и оном делу човечанства који је прожет слободарством.

На другој страни, Небојша Павковић у помнутом интервјуу "Блицу" казује: "Споразум је био максимум који смо могли да извучемо у датој ситуацији набијеној претњама и потцењивањем". Да нисмо пристали на понуђене услове "ударили би по Србији, срушили би Београд". (И то се нипошто не може назвати ултиматумом!) Двадесетак дана касније, у интервјуу "Недељном телеграфу", исти генерал наставља у истом стилу: "Дословце су нам рекли - биће вам порушени сви преостали мостови, уништена комплетна инфраструктура, биће бомбардовани градови, комплетна електропривреда и тако редом. Да смо одлучили да останемо, а да се држава догодило све то чиме су претили, нико нам не би опростио!"

Ко је то луд, а ко збуњен?

НЕМА БРИГЕ

Данас, пак, будући да ОВК и надаље чини злодела над Србима на Косову, и то све упркос томе што је најмање три пута девастирана до непрепознатљивости "од стране наших снага", и будући да "међународне снаге не испуњавају своје обавезе" - домаћи војно-политички врх већ транспарентно најављује повратак Војске Југославије на Косово! Захтев је тим више "оправдан", јер Срби имају тапију над Косовом, како рече и г. Ивица Дачић. У интерпретацији генерала Павковића: "Наша земља има пуно право да тражи од међународних снага - ви на Косову и Метохији нисте извршили задатак, нити спровели ни једну тачку из Војно-техничког споразума и Резолуције Савета безбедности УН. Господо, напустите Косово и оставите нас да уредимо ствари онако како треба. Убеђен сам да ће се то ускоро десити."

У то смо готови да поверујемо из неколико разлога: прво, цео механизам одлучивања у Светској организацији лако се покреће; друго, без обзира на то што се мировне снаге још нису такорећи ни зреле на врелом косовском терену, њима не би било тешко да "дигну сидро" и оду, па макар утрошени новац и енергија отишли у ветар; и треће, не би мировњацима било свеједно нађу ли се пред алтернативама: повићи се у миру, или се суочити са Војском Југославије на бојном пољу.

Али, шта ако се тај сценарио покаже нефункционалним? Е, и на ту су солуцију рачунале наше вође и војсковође, готово да би се могло тврдити како баш у тој варијанти виде нову победничку комбинацију. С обзиром на то да Косово из српског угла посматрања има оне атрибуте какве већ вековима има - на мобилизацијски зов похрлила би сва мушка војно-обвезујућа популација; ако не и више од тога има ли се у виду како су се Држава Србија и Држава СРЈ понеле према војним обвезницима у потоњим ратовима. На чело ратне армије, баш као и до сада (мало морген!) стали би наши челни политичари и челни генерали са својим синовима. Пред том снагом од близу милион ратника има да поклекне свака војска, а где неће она разнородна жгадија од КФОР-а, па све да их подржи и НАТО својом ратном машинеријом.

Најпосле, на пољу пркоса и обмане непријатеља - наш народ, наша војска и наше руководство показали су се у маестралном светлу. Дакле, Срби са Косова не треба да брину за своју будућност.

Штета која не користи никоме

"Не вјерујем да би се Милошевић одлучио да отворено употреби војску. Прије бих рекао да би могао да се одлучи да сукобе у Црној Гори покуша да прикаже као унутрашње сукобе, па да се војска евентуално појави као фактор помирења и гарант стабилности грађанског мира"

Милица ЂОРЂЕВИЋ

У случају да се власт у Србији промени у корист демократске опозиције да ли Платформа о редефинисању односа Србије и Црне Горе још увек остаје "минимум испод кога се неће ићи"?

Платформа је реакција власти у Црној Гори у вези са злоупотребом савезних органа, коју је учинио господин Милошевић уз подршку Момира Булатовића и екипе из Црне Горе. Ми нисмо имали дијалог око тога шта у Платформи не може бити предмет разговора а шта је оно што може бити, тако да Платформу не треба сматрати никаквим ултиматумом нити посебним минимумом. Мислим да демократска промјена у Србији знатно олакшава комуникацију и разговоре о елементима из Платформе и чини и нашу позицију флексибилнијом. Немамо разлога да сумњичимо демократску Србију за оно што је била последица Милошевићеве политике. Са друге стране, сматрамо да треба редефинисати односе тако да се дође до стандарда који би били таквог карактера да осигуравају позицију Црне Горе независно од тога како ће се и у Србији и у Црној Гори мијењати власт.

Због чега влада Црне Горе не постави рок званичном Београду који о Платформи не жели ни да расправља? Коалициони партнери, СДП најављују референдум најесен, а Ваша Народна странка саветује стрпљење.

Ако се постави неки рок, логично је питање шта ће се десити након рока. СДП у свом програму има независну Црну Гору као крајњи циљ, дочим Народна странка и ДПС у својим програмима имају државну заједницу. У Црној Гори постоји и јака странка, СНП која отворено подржава Милошевићев режим, тако да би свако закивање у рокове који би из-

исквали повлачење потеза у ситуацији која није имуна од радикализација, према мом мишљењу био неодговоран потез. Не може се унедоглед чекати али ћемо настојати да се било који потез повуче са што могуће мање ризика од реаговања од екстрема унутар Цр-

на добиле око 33% подршке бирачког тијела Црне Горе. Имамо серију племенских скупова у којима се прокламује да ће се нека племена одвајати од Црне Горе ако се Црна Гора одвоји од Србије. Све су то елементи који упућују на опрез. Иако сматрам да су шансе

за то сваким даном све мање, страх од евентуалног пролијевања крви код нас је присутан, па не бих волио да сјутра у историји Црне Горе будем обилежен као узрочник пролијевања крви.

СРБИН, ЦРНОГОРАЦ ИЛИ МАРСОВАЦ - ПО ЖЕЉИ

Да ли се племенски скупови могу протумачити као промена тактике режима у Београду, те да је елиминисана опасност од војног дисциплиновања Црне Горе?

Не вјерујем да би се Милошевић одлучио да отворено употреби војску. Прије бих рекао да би могао да се одлучи да сукобе у Црној Гори покуша да прикаже као унутрашње сукобе, па да се војска евентуално појави као фактор помирења и гарант стабилности грађанског мира. Другим речима, да нешто што је избило као "аутентични" црногорско-црногорски сукоб, "једна корумпирана власт" (користим лексику која нам се из Београда упућује) "не може то да ријешити, или рјешава употребљавајући силу против незадовољног народа".

Економски саветник председника Ђукановића, Стив Хенке ових дана најављује увођење нове валуте, црногорске марке. Да ли је то један од потеза о којем говорите чекајући одговор на Платформу, и колико је такав потез заиста остварљив с обзиром на правне и економске предуслове?

Уколико се на економски живот и социјални положај грађана Црне Горе буде вршио да-

не Горе, и да се не да шанса Милошевићу да се извлачи тако што би отварао нову кризу у Црној Гори.

Не могу се потцијенити снаге које дају подршку Милошевићу. То су ипак групације које су на посљедњим изборима прије годину да-

љи притисак из Србије, мораћемо да заштитимо наше грађане. Влада Црне Горе неће се ниједног момента либити да уведе црногорску валуту. Међутим, свима ће бити јасно да је то изузетан потез, јер овде повлачимо потезе које морамо а не које бирамо као пожељне, све чекајући да у Србији дође до демократских промјена. У таквом амбијенту потпуно је неважно какав ће бити резултат договора, јер у крајњем случају бићемо ослобођени бојазни од сукоба и притисака.

Од неких ваших коалиционих партнера стижу критике да ни српска опозиција, као ни власт нема разумевања за постојање црногорске нације. Колико размислила сте око питања да ли су Црногорци Срби или нису може да доведе до сукоба у коалицији?

Били смо свјесни разлика међу странкама када смо улазили у коалицију и прихватили смо их као дио идентитета коалиционог партнера. Није то оно што би могло да поремети наше односе. У Црној Гори је питање националне припадности апсолвирано као нешто што припада корпусу грађанских права, и ако неко жели да буде Марсовац по нацији, зашто бих се ја напрезао да га убијем да он то није. Одавно смо смо одвојили питање националне припадности које је академско, индивидуално, људско, од питања државно-правног статуса Црне Горе, које је политичко. Биће расправа, али ту нема више политичког набоја, и не могу изазвати лоше последице. Питања која ће тек бити актуелна у Црној Гори, вјерујем и у Србији су: да ли је Црној Гори боље да буде самостална држава или да буде у неком облику заједнице са Србијом, који је ниво самосталности, и сл. До 1996-97. године питање црногорске нације је већ политички иживљено. Оно што СДП говори је да опозиција у Србији, нажалост, нема другачији поглед на Црну Гору као територију, ентитет, у односу на Милошевићеву власт.

НОВА СТРАНКА ЗА СТАРЕ "МОМИРОВЦЕ"

Шта у том случају значи оснивање Дукљанске академије наука Јеврема Брковића, све гласније полемике о томе да ли треба кодификовати црногорски језик, критике на рачун свештенства Српске православне цркве? Коначно, и председник НС Новак Килибарда окренуо се од југословенске оријентације и постао члан Сената Дукљанске академије.

Већ годинама су присутне критике на рачун СПЦ и залагање за аутокефалију црногорске цркве. Оснивање Дукљанске академије је формално ново. Иначе, у почетном периоду вишестранаја на сцени Црне Горе јављала се битка за идентитет Црногораца кроз поријекло, везе са Дукљанима. Академија је основана као невладина организација у складу са законима Црне Горе, и са тог становишта нема никаквих проблема, дотле она исказује ту идеју, појачава је и покушава вјероватно да кроз своје дјеловање појача легитимитет о независној Црној Гори, тражећи разлоге за то у неким посебностима које сежу до Дукље. То има своје политичке импликације које разне странке различито манифестују. Народна странка се око тога одредила исказом да је веома замијерено председнику странке што је својим председниковањем Сенату по нашем мишљењу начинио велику политичку штету. Народна странка је профилисана на начин који је неспојив са основном идејом те Академије. Напад на митрополију

црногорско-приморску, формирање нове цркве такође нису идеје које ћемо подржавати. Али, не можемо спречавати дјеловање оних људи који заступају другачије идеје.

Да ли је промена курса г. Килибарде усамљен случај у странци који се може решити неизгласавањем истог председника када му истекне мандат, или може бити узрок дубљих превирања у Вашој странци?

То су ствари које ће се рјешавати унутар структура Народне странке и вјерујем да ће се разријешити у поступку и на начин који ће странку исказати као већ зрелу, која је прошла "дјечије болести". Уколико то што председник јавно прокламује наиђе на подршку већине, нека настави са тим радом. Незадовољни могу потражити друге просторе. Очекујем, наравно, да буде и обрнуто.

Колико је познато, г. Килибарди је највише замерено и то што жели да промени (или можда прошири) гласачко тело странке окрећући се ка нецрногорским гласачима.

Процијењено је да је политика коју тренутно води г. Килибарда таква, да губимо традиционално бирачко упориште и да је илузија вјеровати да ћемо тај губитак надомјестити гласовима муслимана и Албанаца. Ми смо задовољни поштовањем тих националних група, али је грешка мислити да повјерење значи исто што и давање гласова. Наше је мишљење да странка треба да остане при свом традиционалном бирачком тијелу, и вјерујем да ће пораз Милошевићеве политике неминовно довести до тога да ће се СНП осипати као странка, да ће се разочарати људи који су повјеровали политика СНП штити интересе српског народа и да чува ову државну заједницу. Природно је онда да незадовољне присталице СНП имају странку која ће се на зрелији начин борити за ту политику и да НС треба да им буде ослонац. Напустити оно што сте чврсто држали неколико година зарад ризика неизвјесног придобијања бирачког тијела на другој страни - то је оно што је г. Килибарди веома замијерено. Подразумијева се да такав заокрет странке носи опасност наглог мијењања лома странке, тиме и њеног идентитета. Вјерујем да су Црној Гори потребне и ЛСЦГ, и СДП, и националне странке Албанаца и муслимана. Тешко да би неко други могао да заузме простор који су те странке освојиле. Ми смо већ навикли једни на друге, успоставили смо политичку комуникацију и чинимо да свака нијанса Црне Горе добија свој политички рефлекс кроз парламент.

МАЛИ ШВЕРЦ НЕ СМЕТА

Због чега је, према Вашем мишљењу, комисија Европске уније прво укинула ембарго Црној Гори на авионске летове и на увоз нафте, а потом одложила ту одлуку?

Колико сам разумео, у питању је спровођење процедура које постоје у ЕУ и које су веома компликоване, како би се дошло до формализације тих одлука. Сумњам да би тако озбиљна организација донијела одлуку, да би након пар дана без јаког разлога и образложења ту одлуку оповргла.

Као један од разлога Комисија је навела и бојазан да би од укидања ембарга Црној Гори режим у Србији, који се на многе начине изолује, могао да профитира.

Од почетка разговора о скидању ембарга, поготово на увоз нафте, нешто мање на авио-саобраћај, лежала је обавеза коју су власти у Црној Гори дале, а то је да су спремне да се подвргну контроли ЕУ око увоза тих сировина. Одговорили смо да нам је увоз нафте по-

требан, и тражили да нам се ембарго скине, при чему смо спремни на било који облик контроле да ће то што се увезе бити коришћено само за потребе привреде и грађана Црне Горе. Однос наших власти се није промијенио. Нисмо урадили било шта што би оправдало ту врсту бојазни. Додуше, увијек се мора ставити блага резерва да се не може до краја осигурати да евентуално неке мале количине разним шверцерским каналима, као што је то до сада чињено, не би отишле у Србију, поготову општинама које су ближе Црној Гори. Не вјерујем да би то могло донијети неке користи режиму у Србији, нити вјерујем да би такве количине Комисија узела као озбиљне да задржи ембарго.

Како је међународна заједница конкретно помогла Црној Гори?

Пуно би се времена потрошило набрајајући. Издвојио бих пројекте Министарства правде који су се развијали уз помоћ коју смо добијали са Запада. Проблем је био што нисмо могли све да искористимо јер смо имали политичку ситуацију која је кидала нашу комуникацију са западним земљама и онемогућавала ону оперативност која је омогућавала да би се конкретни пројекти реализовали. Ако се политичка ситуација стабилизује и обезбједи неопходан ниво мира и сигурности, очекујем да ће се та помоћ убудуће интензивирати.

Постоји теза да управо присталице СНП са севера, који данас учествују у племенским скуповима страхују да би могли да изгубе пензије које стижу из савезне касе.

У задње вријеме сам много глупавих теза чуо из београдске режисурске штампе и не могу да повјерујем да има људи који су спремни да се залијепе за ту причу. Који би то био разуман интерес из владе Црне Горе да не дозволи да људи из Пљеваља који примају пензију из савезне касе ту пензију не приму? Напротив, моје искуство јесте да би жеља тих који примају пензије из савезне касе, а то су углавном војни пензионери, била да пређу на буџет републике Црне Горе, јер - просто не примају ништа из савезне касе. Нема никаквог разлога да ће неком у Црној Гори бити ускраћена пензија без обзира одакле она стиже, Америке, Француске, Немачке или са Марса.

Како су регулисани "погранични" односи Црне Горе и Хрватске, која одлуком савезне владе нема амбасадора у Београду, а хрватско министарство се безуспешно већ четири пута састајало са југословенском делегацијом (у којој није било представника Црне Горе) да расправи границу на Преваљци?

Комуникација преко границе тече несметано. Право преласка преко границе помоћу личне карте односи се само на неколико граничних општина као што су Котор, Херцег Нови, Тиват. Одавно је Црна Гора била за то да се трајно ријешити проблем граничних односа са Хрватском. Међутим, тзв. савезна дипломатија све је урадила да парче границе између две земље учини што је могуће више проблематичним не би ли Црну Гору и са те стране затворила, док на дијеловима границе који су на подручју Србије нема никаквих проблема у пријеласку, промету робе, људи, капитала. Овдје у Црној Гори је увријежено мишљење да једини разлог због чега није ријешен и тај дио односа између Хрватске и СРЈ је да се направи штета Црној Гори која никоме у Београду не доноси корист.

Небојна РЕЦИТ

Послије Роваца и Куча, домаћини племенских скупова у Црној Гори ових су дана били Васојевићи, Дроњаџи, Зета, Пипери... Јединствен став окупљених, махом присталица Булатовићеве Социјалистичке народне партије, био је да се "неће дозволити одвајање Црне Горе од Југославије и да ће се пронаћи начин да се та намјера спријечи". Васојевићи, који себе називају највећим српским племеном, штавише, устврдили су да ће "у случају да се Црна Гора одвоји, они постати дио Србије"! Одговор из врха црногорске власти, осим тешких вербалних оптужби и "откривања" намјере да се таквим окупљањима жели подрити грађански мир у Црној Гори, још није било. Ако се тиме не сматра контрамјера грађана Црне Горе поријеклом из Роваца који себе не сматрају Србима, који су у прошлу недјељу организовали окупљање "црногорских Ровчана".

Упоредо са племенским скуповима, у јавним гласилима увелико се прате активности "црногорске оружане силе", како је припаднике републичког МУП-а у неколико наврата назвао министар унутрашњих послова Вукашин Мараш. Он је у Бечићима извршио још једну смотру специјалног састава МУП-а Црне Горе, који по неким процјенама сада броји око 16.000 људи, поручујући да црногорска полиција неће дозволити да племенска окупљања дестабилизују Црну Гору. На све се надовезују међусобне оптужбе двију најјачих политичких партија у републици, ДПС-а и СНП-а, који неуморно међусобно избацују отровне политичке стријеле.

Тако је ових дана Вуксан Симоновић, члан руководства Булатовићевог СНП-а изјавио да црногорска власт планира изазивање сукоба у Црној Гори, како би након тога могла да затражи оружану помоћ из иностранства. Таква намјера доведена је у везу са плановима опозиције у Србији која, наводно, има задатак да изазове сукобе и немире. Оптужба коју је изрекао Симоновић заснована је, рекао је, на "сигурним информацијама", па се представник СНП-а потрудио да изложи и дијелове тог сценарија.

"МОНСТРУОЗНА ПРОВОКАЦИЈА"

По њему, МУП Црне Горе је већ ангажовао једну паравојну групу која је стационарана на територији републике. Она је требало да у периоду између 18. и 25. августа нападне неку полицијску станицу и то обучена у униформе Војске Југославије. Та паравојска, објаснио је Симоновић, позната је по учешћу у неким ратовима на простору бивше Југославије. Тиме би, рекао је он, "били пружени докази за измишљену тврдњу да Црној Гори пријети опасност од војног удара".

"СНП указује на сулудост таквог плана и позива црногорску власт да одустане од његове реализације. Опасности којима би била изложена Црна Гора у оваквом сценарију су несagleдиве, чега су, увјерили смо се, свјесни и бројни чланови и функционери владајуће коалиције који, упркос томе, нијесу у могућности да зауставе његово остварење", рекао је још Симоновић.

Са племенима и поглавицама у 21. вијек

Док се племенска окупљања настављају, а полиција јача своје редове, у Црној Гори више нико не зна који је наредни потез црногорске власти, Слободана Милошевића, међународне заједнице... Црна Гора, до бола подијељена и посвађана, живи у страху од свакој новој дана. Од обећаној бољеј живота добили смо стара племена са новим ратним покличима и посвађаним поглавицама. Срећа само док су ратне сјекире дубоко под земљом...

Умјесто лидера владајуће коалиције, улогу онога ко треба да демантује паклене планове власти, на себе је узео Вукашин Мараш, министар полиције. Он је оптужбу СНП-а оквалификовао као "смисљену, опасну и до сада најмонструознију провокацију из познатог арсенала групације Момира Булатовића. Он је Булатовића, чак, означио идејним творцем поменуте оптужбе и ову "субверзивну активност" довео у везу са "сценаријима одавно осмишљеним на тајним вечерама у београдским виллама и кабинетима". Поплаву те и сличних оптужби из врха СНП-а, Мараш је означио као узнемиравање јавности које сијањем међусобне мржње, подстицањем и продубљивањем подјела, има намјеру да подигне тензије у републици "у безуспјешним, али тврдокорним покушајима Момира Булатовића да реализује неостварену жељу поновног освајања власти у Црној Гори".

То што у "планираном" року није дошло до реализације најављене акције, нимало није измијенило атмосферу међусобног неповјерења и перманентних оптужби посвађаних из некада јединствене партије. Булатовићевој партији није било препрека ни то што за своје тврдње нису понудили ни један ваљан аргумент. То је, међутим, у прегријаној политичкој атмосфери у Црној Гори, за оне који вјерују СНП-у, по свој прилици и сувишно. Жељени ефекат тиме је постигнут, а представници власти доведени су у дефанзивну позицију са обавезом да се од таквих оптужби бране.

ПРЕТЊА ПРАЗНОМ ПУШКОМ

У својој одбрани, политички представници црногорске власти нису били нимало њежни према свом супарнику. Штавише, и из њихових редова лансиране су сличне оптужбе: СНП је дестабилизирајући политички фактор, који има тајне планове којима би нарушио грађански мир у Црној Гори, а иза свега стоји режимска врхушка у Београду и југословенски војни врх. И још: постоји прецизан сценарио дестабилизације

политичких прилика у Црној Гори, сличан оном који је почетком ове деценије реализован у Хрватској. Упоришта побуне требало би да буду у општинама у којима је на власти СНП и у оним подручјима републике гдје ова партија има велики утицај. Подразумијева се, притом, да ће црногорска влада настојати да успостави контролу над читавом територијом, што би довело до сукоба. То би, уједно, био први моменат за дјеловање Војске Југославије, која би се умјешала у сукоб са задатком да заштити уставни поредак!

Упркос чињеници да су се катастрофичне визије блиске црногорске будућности углавном брзо трошиле протеклом времена које их је демантовало, има елемената који указују да прилога могућој дестабилизацији Црне Горе има напретек. Један од таквих јесте и начин на који је у званичном Београду дочекана црногорска Платформа о редифинисању односа у федерацији. Овдашњи медији са великим су публицитетом пропратили реакцију потпредједника Владе Србије **Војислава Шешеља** који је запријетио отвореним обрачуном са "црногорским сепаратизмом". Његове ријечи добиле су на тежини због реконструкције Булатовићеве Савезне владе коју су представници ДПС-а протумачили као могући увод у нови рат - са Црном Гором! Нису остали без публицитета ни ставови изречени на скуповима разних патриотских савеза и њима сличних организација који су црногорску Платформу означили као акт писан "по мјери покушаја унутрашњег разбијања земље" и најавили одлучан отпор "антијугословенству, антисрпству и антицрногорству" актуелне црногорске власти.

Наставило се већ описаним племенским окупљањима на којима је најављено одлучно супротстављање преуређењу односа у заједничкој држави, о "сепаратизму" да не говоримо. Осим Васојевића који су у случају да Црна Гора постане независна најавили припајање Србији, сличну поруку одаслали су и Ровчани који су најавили исту намјеру, истина уколико се та независност издејствује "на неуставан начин". Но, пошто у Црној Гори нема сагласности о томе који је пут постизања независности уставан, испада да се и пријетња Ровчана "о припајању територије свог племена Србији", може придружити оној васојевићкој. Наравно, иза такве форме дјеловања у масама, нескривено стоји Булатовићева СНП, која то, уосталом, и не скрива.

КАД ДАРОДАВЦИ ЗАГОРЧАЈУ ЖИВОТ

Потпредједник Владе Црне Горе **Новак Килибарда** изјавио је да су актуелни племенски скупови "злокобнији негр што изгледају" и додао да "овдје грађански рат почиње од гуслања пјесаме које помамљују народ". Сличну поруку одашиљу и лидери свих осталих парламентарних партија у Црној Гори, изузев наравно Булатовићеве, којима је страно форсирање племенског популизма.

Упоредо са битком на унутрашњем политичком плану, званична Црна Гора није за поставила већ обезбијеђену међународну подршку. Почетком септембра готово никога није изненадила вијест да су министри Европске уније укинули санкције на ваздушни саобраћај и увоз нафте Црној Гори и

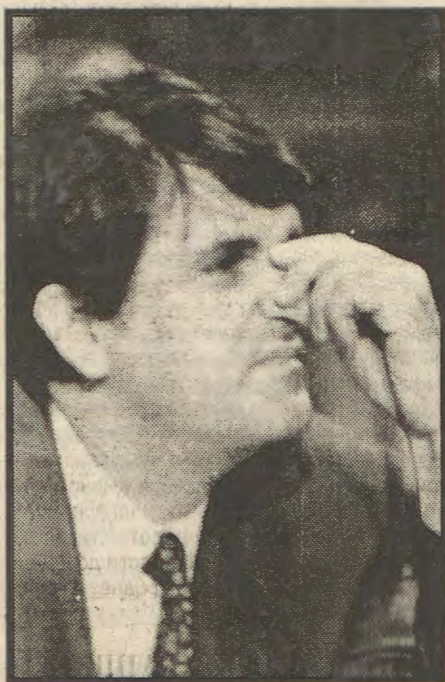
Косову. Иако је тај потез дуго најављиван, дакле и очекиван, испоставило се да разлика за славе није била!

Званично објашњење, као и обично, није пратило развој догађаја на практичном плану. Наиме, примјена одлуке, саопштили су министри ЕУ, требало би да црногорској привреди олакша рјешавање енергетских проблема и комуникацију са иностраним партнерима. Такав став, наравно, подржали су и црногорски званичници. Уз то, одлука је имала и пословично објашњење да је у питању "подршка предједнику Милу Ђукановићу и програму политичких и економских реформи Републике Црне Горе". Остало је само да се дефинише конкретан режим контроле спровођења одлуке. Али, ту као да настају проблеми...

Управо механизам спровођења одлуке, могао би загорчати живот и "дародавцима" и "корисницима". Сасвим је могуће да би се и једни и други могли суочити са проблемима на које нису рачунали. Наиме, западни званичници су најавом ограничавања могућности Црне Горе да се бави реекспортом нафте, заправо условили врло извјесно погоршање црногорског девизног биланса. Наиме, губљење тржишта у Србији и девизног прилива из те републике, оставиће приватне и државне "нафташе" без значајне зараде која има континуитет још од времена санкција из 1992. године. Додају ли се томе веома ниске цијене горива у Црној Гори, онда се већ поставља питање је ли одлука министара ЕУ, заправо, поклон или мора за Црну Гору. Најављене контроле уласка нафте у Црну Гору, осим као признање Ђукановићевој политици, могло би се тумачити и као накана међународне заједнице да спречи нелегалне активности којима Црна Гора већ годинама крши многе норме међународног пословања.

ЗАПАД УСПОРИО

Истина, министар за привреду у Влади Црне Горе **Војин Ђукановић** тврди да ће одлука Европске уније допринијети "стабилизовању тржишта и нижим трошковима набавке нафте, па ће је и црногорска предузећа имати у довољним количинама".

Ипак, и министар је вјероватно свјестан да нада у оживљавање привредних активности нема реалну основу. Наиме, помоћ Запада Црној Гори за исплату дугова за струју, такође није била на очекиваном нивоу, а раст цијена за коришћење услуга црногорске авиокомпаније још један је допринос бојазни да црногорски оптимизам о уласку у свијет на велика врата - нема баш реално покриће.

"Од Запада, који је до сада пружао значајнију вербалну и политичку подршку, него економску подршку Црној Гори, очекивали смо бржу и свеобухватнију помоћ. Вјероватно је страх од преливања такве помоћи ка Србији условио њено успоравање. Наравно, ми не тражимо бесплатну помоћ, него кредитне и већу заинтересованост запада за процес приватизације. У том контексту посматрам и одлуку ЕУ. Она само враћа Црној Гори права која је имала и прије НАТО кампања", - покушао је да јавности објасни читаву ствар директор пензионерског фонда Црне Горе и један од најдрагоцијенијих Ђукановићевих људи, **Михаило Бањевић**.

Дода ли се свему изостанак помоћи коју је Црна Гора са сигурношћу очекивала - рецимо ослобађање од извозних преференцијала и такси на алуминијум - испада да је одлука Савјета министара ЕУ само симболичне природе. Она црногорску привреду није ни дјелимично ослободила од већ хроничних проблема: ниских цијена, високих дажбина, изгубљених тржишта, застојеле технологије, споре приватизације, осипања капитала и сл. То што се подршка бучно најављиваној црногорској приватизацији углавном своди на стручне савјете и симболичну техничку помоћ, могуће је објаснити и тиме што се Црна Гора и даље убрја у високоризична подручја за стране инвестиције. Томе је допринијела и репресивна политика савезне државе, што поменуто несигурност чини озбиљним проблемом.

ЧЕКАЊЕ ПРАВОГ ТРЕНУТКА

Одсуство жеље Запада да црногорској привреди помогне формирањем осигуравајућег друштва које би осигуравало западне инвестиције и кредитне аранжмане, показује да је Црна Гора у читавој игри, само полу-га за борбу против режима Слободана Милошевића. Подршка таквој политици до сада се осипала оном тренутка када би неко од црногорских званичника поменуо не само могућност пута ка самосталности, него и озбиљнију економску помоћ која би оживјела црногорску привреду. Биће, стога, занимљиво како ће Запад реаговати на најављено увођење црногорске конвертибилне марке, што је ових дана помезно најавио Ђукановићев савјетник за монетарну политику, амерички професор **Стив Хенке**. Он је у недељу у Подгорици одржао конференцију за новинаре и, износећи позитивна искуства малих држава у увођењу монетарног одбора и сопствене валуте, саопштио да ће Црна Гора ускоро протјерати динар са својих простора.

Независно од реакције Запада, извјесно је како ће на све реаговати Булатовићево бирачко тијело. Наиме, прогон динара биће добра ствар проба за будуће евентуалне потезе црногорске власти, који ни у примисли нису по вољи тврдим "булатовићевци-

ма". Већ и најављена промјена на монетарном плану вјероватно ће бити доживљена као удар у темеље савезне државе, а то ће привидни црногорски мир учинити крхким.

Све црногорске дилеме, дакле, своде се на једно једино питање: какав ће пут у наредним данима одабрати Црна Гора, или, прецизније, хоће ли уопште бити у прилици да своју будућност бира сама!? Чињеница да се Милошевићев режим суочава са опасним политичким потресима у Србији чини наредне кораке црногорске власти двоструко ризичним. Наиме, постоји теза да би одабир тајминга за евентуални искорак Црне Горе ка независности могао да буде управо тренутак када ће "цијела Србија" изаћи на улице у покушају да збаци власт Слободана Милошевића. Међутим, управо има мишљења да би у том тренутку Милошевић могао отворити проблем Црне Горе како би одвукао пажњу са домаћих проблема и пробудио нови "патриотски" елан народа. Управо стога, из свих потеза и изјава црногорских челника, открива се намјера да се буде стрпљив и одмјерен, како би се најважнији политички потез повукао у правом тренутку. За сада, они отворено не помињу независност Црне Горе, али стоји чињеница да су многи црногорски челници у последње врије први пут указали на ту могућу перспективу Црне Горе, истина као на резервну варијанту. У првом плану је, свакако, понуђена Платформа, коју не последије двадесетак дана одашиљања на адресе у Србији, није прихватио ни подржао готово ни један релевантни политички фактор. Значи ли то да је пут Црне Горе већ одређен, требало би да буде јасно у периоду који слиједи.

Тек, један од лидера владајуће црногорске коалиције **Жарко Ракчевић** каже: "У наредна два мјесеца у оквиру коалиције морамо дефинисати питање референдума. Ми сматрамо да је он неизбјеган. Нијесмо спремни да конзервирамо наше право на самоопредјељење чекајући на догађаје у Србији..."

РАДИ СЕ О МЈЕСЕЦИМА

У међувремену, отклоњене су и неке дилеме око међународне подршке независности Црне Горе. Наиме, упрокс бројним изјавама страних дипломата у којима се Црна Гора позива да "остане у границама садашње федерације", неки међународни фактори лагано мијењају став. Тако су чланови делегације америчког Стејт департамента, који су ових дана заједно са делегацијом ОЕБС-а боравили у Црној Гори, црногорским званичницима саопштили следеће: "Сједињене Америчке Државе не изражавају никакво директно противљење успостављању пуног међународног субјективитета Црне Горе, сматрајући то унутрашњим питањем Црне Горе и њених грађана". Циљ њиховог боравка у Црној Гори су разговори о Платформи о редефинисању односа са Србијом, као и намјера да се црногорским званичницима саопшти да морају имати осјећај за проблеме у окружењу. Саопштено је да изасланици Стејт департамента уважавају извјештај Бадинтерове комисије из 1991. године у коме се констатује да се СФРЈ распадала и да су све њене чланице једнаки носиоци правног наслједства СФРЈ. Размислите о контаката које

су амерички изасланици имали са црногорским званичницима, представницима партија и истакнутим јавним личностима је јасан: "Обје стране се слажу да ће вријеме показати који је тренутак најбољи за Црну Гору да оствари своја права. Може се рећи да је референдум извјестан и да се сада, што се тиче рјешавања статуса Црне Горе, ради о мјесецима!"

И док је став црногорских представника о будућем државном статусу Црне Горе мање - више познат од раније, посебан публицитет добила је готово сензационална изјава председника Демократске странке **Зорана Ђинђића** коју је овај дао непосредно након разговора са америчким представницима који су боравили у Црној Гори. Ђинђић је, наиме, супротно досадашњој пракси гледања на проблеме Црне Горе, експлицитно рекао да "Црна Гора и Србија треба да буду државе и онда одлуче о својој међусобној вези". Он је додао да је против тога да те двије републике буду "оставинска маса Југославије, да оно што је остало од Југославије будемо ми, а да се не зна шта смо".

РАТНИ ПОКЛИЧИ

А након што је добила подршку за независност у Србији, црногорска власт мораће се суочити и са опструкцијом у властитим редовима. У исто вријеме када и Ђинђић, у Црној Гори се огласио председник Скупштине Црне Горе, Ђукановићев партијски колега **Светозар Маровић**, који је истакао: "О Владиној Платформи треба разговарати, а не дијелити се на оне који је само величају и оне који је само нападају. Ја сам за заједницу."

Вјерујем у интеграције, а не у подјеле. Посебно сам против подјела које пријете сукобима и које су против мира. Интересе свога народа и Црне Горе треба бранити миром и стрпљењем" - нагласио је Маровић.

Истина, само неколико дана касније, Маровић је још једном демонстрирао праксу црногорских челника да се управљају према тренутним политичким потребама и прилагођавају околностима. Тако је у Пљевљима, говорећи на трибини грађана, након што је добио жесток аплауз при помену независности Црне Горе, Маровић саопштио: "Да сам слиједио емоције, већ одавно бих био за независност Црне Горе". Чињеница да је Маровић, који следи као "тврди Србин" изјавио нешто овако, само би неупућеног посматрача могла навести на помисао како се лом десио и у његовој глави. Управо ова изјава, своди проблем државно-правног статуса Црне Горе на дилему: да ли послушати емоције или разум. У Маровићевој изведби било је јасно да је порука гласила: независност од емоција, не гласајте за независност, јер то није рационалан потез!

И док се племенска окупљања настављају, а Марашева полиција јача своје редове, у Црној Гори више нико не зна који је наредни потез црногорске власти, Слободана Милошевића, међународне заједнице... Црна Гора, до бола подијељена и посвађана, живи у страху од оваког новог дана. Од обећањем бољег живота добили смо стара племена са новим ратним покличима и посвађаним поглавцима. Срећа само док су ратне сјењере дубоко под земљом...

Прво гази па онда мази

*Од економске или било какве
друге помоћи званичних
државних органа САД или
Аустралије, на пример, чији
су држављани у блиској
прошлости ослобађани - нема
до сада ни траја.*

*У међувремену све је жешћа
хајка на домаће грађане,
политички или неополитички
анижоване, збој својих
мишљења и иступања
поводом јадне свакодневице
с којом смо суочени.*

Александар ТАСИЋ

Од спектакуларног заробљавања или хапшења, пропагандне подршке коју том чину дају државни и остали медији не штедећи речи хвале за нашу и најжешће негативне етикете за супротну страну, до помиловања није дугачак пут. Ни процедурално нити временски.

Довољан је један или више апела, с државног или недржавног нивоа па да, за највише пола године, друг председник СРЈ, као гест добре воље донесе одлуку о помиловању. Све, наравно, легално - на основу овлашћења које му даје савезни Устав. Јесте, то је и гест милосрђа, али и извор многих питалица.

Пре свега, нису ли мотиви тог витештва политичка трговина и маркетинг? Нека тајна политика за коју не знамо. Да ли је заиста реч о непријатељима и шпијунима или су они тако представљени да би постојао био обављен, будући да од помпезног хватања до мање или више спектакуларног пуштања није пролазило много времена? Какав ли је реципроцитет: шта је Југославија добила за узврат као гест добре воље и, уколико га има, да ли је еквивалентан? Најзад и паралела: ако је помиловање израз опраштања а незаборављања странцима, да ли га има и колико када је реч о домаћим држављанима оптуженим, осуђеним или набеђеним за иста или слична кривична дела?

АУСТРАЛИЈСКИ ШПИЈУНИ

Не би овај феномен ни привукао пажњу да се у последње време не понавља. Но, појмимо од - краја.

Аустралијски премијер Џон Хауард поз-

(ПО)МИЛОВАЊЕ ОСУЂЕНИХ СТРАНАЦА: ПОЛИТИКА (И)ЛИ ТРГОВИНА

дравио је, како је објављено 4. септембра ове године (и то релативно неупадљиво), одлуку југословенског председника Слободана Милошевића да помилује двојицу аустралијских држављана. Он је то оценио као гест добре воље нагласивши да ће Аустралија одмах размотрити обнову економске помоћи СРЈ. После ослобађања од издржавања казне у затвору у Сремској Митровици Аустралијанци су упутили писмо Милошевићу којим изражавају захвалност због хуманог поступка. Потписале су га особе које је домаћа штампа колико пола године раније назвала "ђаволским шпијунским ликовима под крилима хуманитарних анђела".

РТС је 11. априла ове године објавила да је "прекинута агентурна веза којом је руководио мајор Стив Прат". Он је том приликом изјавио и да је рођен 1949. године у Аустралији као и да је пре СРЈ радио у северном Ираку, Јемену, Заиру, Руанди, Кенији а за аустралијску хуманитарну организацију "Кер". Ухапшен је, иначе, 31. марта на граници СРЈ и Хрватске. Оптужба је гласила: снимање војних објеката и бављење другим шпијунским активностима. Уз Прата су били и Питер Волас, такође Аустралијанац, и помагач из Југославије Бранко Јелен, према незваничним информацијама зашплен у канцеларијски организацијама "Кер" у Нишу. Оптуженима је према Кривичном закону Југославије претила казна од 10 година затвора, односно - ако је дело извршено за време ратног стања (а јесте) - и до 20 година. Суђење је одржано у Војном суду у Београду 29. маја (председавао је судија мајор Ратко Корлат), трајало је три дана и било је затворено за јавност. Прат је осуђен на 12 година, Волас на четири, а Јелен на шест година затвора.

Од априла до изрицања казне и касније ређали су се разни апели за ослобађање ухапшених. Аустралијски амбасадор у СРЈ Крис Лемб је протествовао и због нејавног суђења. Шеф "Кера" је, што није неважно, бивши аустралијски премијер Малколм Фрејзер. Али није помогло. Све док није објављена захвалница аустралијског премијера због поменутог помиловања. Уз напомену да је југословенски само Аустралијанци док је југословенски држављанин, њихов помагач, остао у затвору.

АМЕРИЧКИ ЗАРОБЉЕНИЦИ И ОСТАЛИ

Исте ноћи када су ухапшени Аустралијанци, на југословенско македонској граници заробљена су три америчка војника: Ендриј Рамирез из Лос Анђелеса, Стивен Гонзалес из Тексаса и Кристофер Стоун из Мичигена. Нешто мало више од месец дана било је потребно да и њих помилује Слободан Милошевић. После више неуспелих апела резултат је донела посета Београду америчког борца за људска права, црног свештеника Џесија Џексона. Ослобађање је пропраћено коментарима "гест добре воље југословенског председника", "потез који захтева политички одговор", "дипломатска победа Слободана Милошевића"... Агресија на СРЈ је, међутим, настављена жешће као да потеза добре воље није ни било. А потписујући записник о ослобађању помоћник начелника штаба Врховне команде генерал потпуковник Благоје Ковачевић рекао је: "Овим чином извршено је наређење нашег врховног команданта и председника СРЈ који је у својој наредби о ослобађању ратних заробљеника изразио наш став који каже - не гледамо у вама непријатеље већ жртве милитаризма".

То су они који су помилвани, а у току је кампања међународног ПЕН-а да се испослуже помиловање за албанску песникињу и педијатра Флору Бровину која је у затвору од 22. априла 1999. Ухапшена је у Приштини због основане сумње да је извршила три кривична дела: удруживање ради непријатељске делатности, угрожавање територијалне целине и кривично дело тероризма. Све за време ратног стања. После неколико недеља у Липљану пребачена је у пожаревачки затвор и наводно јој је здравље озбиљно нарушено јер је доживела два срчана удара. Бровина има 50 година, студирала је медицину у Београду, завршила је у Приштини, а специјализовала у Загребу. Радила је као новинар (?) у "Рилиндји" па као педијатар у приштинском дому здравља По речима српског министра правде Драгољуба Јанковића она је опремала ратне амбуланте на подручју Дренице и организовала Банку такозване ОВК, у којој су одржавани састанци и планиране терористичке акције у чему је и сама учествовала. Да ли ће и она бити пуштена сазнаћемо ускоро.

Међу онима за које нема података да су помилвани, нити да је неко тражио њихово пуштање на слободу су, рецимо, новинар хрватског листа "Глобус" Антун Масле. За њега, истина, нису ни стигли да се заинтересују из иностранства и интервенишу јер је брзо побегао. Ухапшен је близу југословенско-албанске границе, код прелаза Божај, са опремом и подацима у компјутеру, како је објављено, који нису само новинарска запажања. Под мистериозним и до данас неразјашњеним околностима нестало је у ноћи између 6. и 7. јуна из Клиничко-болничког центра у Подгорици.

У Окружном суду у Пећи 4. маја започета је истрага против Скендера Сине, директора друштвеног предузећа "Геодезија", због достављања специјалних карата Ђаковице службеницима ОЕБС. Због основане сумње да су прикупљали обавештајне податке о кретању јединица југословенске војске и полиције и прослеђивали их НАТО, од 26. маја у њиланском затвору били су Сабит Хоџа, Фадиљ Калба и Нијази Ајдари...

Што се реципроцитета тиче, познато је

једино да су Американци ослободили двојицу српских ратних заробљеника које су ухватили припадници "ОВК" и предали их војницима САД у Албанији. Њихово помиловање уследило је 18. маја, а изручени су нашим властима на југословенско мађарској граници. Према незваничним информацијама реч је о Бобану Миленковићу и Шефку Даировићу.

МОЖДА И ПОГУБЉЕЊЕ

Намећу се и одговори на питања с почетка. Уз уважавање чињенице о витешком духу и традиционално таквом понашању српског ратника кроз историју (изузетак је, може бити, грађански рат после распада СФРЈ) чини се, ипак, да је реч о својеврсном облику личне промоције оног који даје помиловања. По ефектима, међутим, неуспелом, бар према ономе што је јавности доступно. Јер после свега рат против Југославије настављан је као да ничега није било. Штавише, председник СРЈ стављен је на списак оптужених које би требало извести пред Међународни суд за ратне злочине на подручју бивше Југославије у Хагу. Бројчаног еквивалента нема (можда и из оправданог разлога зато што наших људи или није било толико у њиховим редовима или нису успели да их пронађу). Од економске или било какве друге помоћи званичних државних органа САД или Аустралије, на пример, чији су држављани ослобођени - нема до сада ни трага. А да ли ће и када бити не знамо. У међувремену све је жешћа хајка на домаће грађане, политички или неполитички ангажоване због својих мишљења и иступања поводом јадне свакодневице с којом смо суочени. Режим их проглашава "страним шпијунима", "непатриотима", "плаћеницима НАТО" - свим оним због чега су странци били ухапшени, па их је после председник ослободио да покаже добру вољу. Да ли и ће и своје сународнике помилвати и ослободити или, пак следи погубљење на овај или онај начин? Јер, некада је и погубљење гест милосрђа као средство за заустављање мучења.

МАРКО БЛАГОЈЕВИЋ, ЧЛАН ЦЕНТРА ЗА СЛОБОДНЕ И ДЕМОКРАТСКЕ ИЗБОРЕ ЗАДУЖЕН ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ

Није све у величини, има нечег и у техници

Предлој нових изборних закона састављен је тако да ипредвиђа улазак више малих странка у парламент неіо до сада, а уједињење странака у иредизборне коалиције ирестаје да буде нужно. Зато се након избора отвара широко иоле за разноврсне страначке комбинације, иа и то да велике странке иартнере за већину у скуиштини убудуће траже међу малим а не међу друиим великим странкама. "Српска реч" открива збоі чеіа је чак и надлежно министарство дошло Центру на врата да ионесе иар иримерака књиіе о моіућим изборним законима.

Милица ЂОРЂЕВИЋ

Када би се ваш предлог применио на прве следеће изборе, како би изгледао однос снага у тренутно најважнијој, Републичкој скупштини?

Изборни систем који предлагемо предвиђа постојање једне изборне јединице, пропорционални изборни систем и примену Харе-Ни-

мајеровог принципа расподеле гласова, што пружа подједнаку шансу свим странкама да освоје мандате без обзира на њихову величину и на распоређеност гласача. На ранијим изборима дешавало се да мале странке са сконцентрисаним бирачким телом имају предност над странкама, такође малим, али које имају правилно распоређено бирачко тело по читавој земљи. Тако је Социјалдемо-

кратија са преко 100.000 добијених гласова испала из трке за улазак у републички парламент. Њени гласови су били расути у свим изборним јединицама, по целој Србији, и та странка нигде није прешла цензус. Истовремено је Демократска алтернатива са 60.000 гласова сконцентрисаних на изборној јединици Чукарица ушла у парламент са једним представником. Зато наш предлог обезбеђује највиши ниво репрезентативности представничког тела и спречава да се гласови расипају на мноштво странака. Критика предлогу била је да доводи до уситњавања парламента. Међутим, мноштво странака у парламенту и јесте карактеристика земаља у транзицији, а овакав изборни закон функционалан је у земљи где наклоности јавног мњења према странкама још увек нису искристалисане, нити је политичка сцена издиференцирана.

Изборним системом са више од једне изборне јединице могле су се створити тзв. националне изборне јединице, рецимо од Мађара који су груписани на северу земље. Они, као већина у својим изборним јединицама побеђују, што им једна изборна јединица не би омогућила.

Постоје критике да би систем који ми предлагемо ишао на нова етничка груписања. Тачно је да су тзв. бункер-јединице створене системом са више изборних јединица фаворизовале оне странке које имају мањи број гласача, али које су се сконцентрисале у једној јединици. Али, тада је цензус био 5 процената и био је одговарајући за 29 ИЈ. Цензус у нашем предлогу је смањен да бисмо елиминисали негативан ефекат који једна изборна јединица ствара у погледу националних мањина. Члан закона о цензусу је понуђен у две варијанте. Једна је цензус од 3%. Странке које немају тај цензус сигурно нису Мађари којих има доста. Овакво изборно законодавство Мађарима нуди да се опредељују између две странке, или ће натерати мађарске странке да праве изборне коалиције.

Друга варијанта је могућност природног прага (цензуса), где ће странка која освоји довољно гласова моћи да добије посланичко место - природни праг је начин да све иоле бројније мањине сигурно имају место у парламенту. Уколико је природни праг виши од законом предвиђеног, онда законски цензус губи сврху. Уколико је нижи, може онемогућити улазак неке странке у парламент. Дobar пример је изборна јединица Врбас на савезним изборима. Тамо се бирају три посланика. То значи да је једној странци потребно 33,3% гласова да би остварила један мандат, што је много тежи услов од законског цензуса од пет посто, који, очигледно, губи сврху.

Још један од позитивних ефеката система према коме је Србија једна изборна јединица одговара и новонасталој ситуацији са Косовом. Стотине хиљада расељених лица са Косова лако би се укључиле у изборни процес тако што би им се обезбедило боравиште, па би могли да учествују у гласању и ван места досадашњег пребивалишта, што је већ питање политичке одлуке и процене.

ФЕНОМЕН КИФЛАСТИХ ЈЕДИНИЦА

Садашњи закон предвиђа само 100 потписа да би се основала странка. Како би се према вашем предлогу који подстиче мале странке спречило да се на изборима не појави још читава хрпа странака која чека да уђе у парламент?

Према предлогу ЦЕСИД било би потребно 3000 потписа за оснивање странке, осим за

Милош Тодоровић и Марко Благојевић

CeSID

Centar za slobodne izbore
i demokratiju

Разлика између Донтовог и Харе-Нимајеровог принципа у расподели мандата

Поред броја изборних јединица други је проблем начин обрачуна према којем се број гласова који је свака странка освојила претаче у скупштинске мандате. Ниједан принцип обрачунавања не обезбеђује савршену пропорционалност између броја освојених гласова и мандата, али се према Харе-Нимајеровом принципу смањује диспропорција између броја добијених гласова и добијених мандата.

дате. Уколико странка освоји 5,4 мандата у свакој од изборних јединица према Донтовом систему изгубиће 29 пута 0,4 мандата, што значи да је изгубила око десет посланика. Да је постојала једна изборна јединица, та странка би изгубила само 0,4 мандата. Цепанњем Србије на 29 јединица законски цензус од 5% се повећава. У једној изборној јединици побеђују две-три партије, негде и четири, које су добиле највећи број гласова. Остале партије нису прошле цензус, испадају из трке а њихови гласови се бацају.

Осим тога, Србија је подељена

без икаквог смисла. На основу ранијих избора креатори изборних услова знају како је која општина опредељена. При формирању кифласте изборне јединице лако је открити да "опозиционо" изборној јединици недостаје још мало гласова из "суседне" изборне јединице, која гласа, рецимо, за СПС, а она до ње за СРС. Онда се при формирању нове изборне јединице "придружују" гласачи социјалиста и радикала који разбијају опозиционо језгро.

РАСПРОДАЈА САМО СОЦИЈАЛИСТИМА

Поред тога што су изборне јединице формиране тако да по једног посланика бира и је-

странке које представљају националне мањине - за њих би се тражило 500 потписа. Подразумева се и пререгистрација странака, што не би вазило за странке које су у било ком сазиву имале посланике у скупштини. Јоги-летачи, рецимо, морали би да почну испочетка ако хоће да учествују на изборима, и да скупе 3000 потписа за пререгистрацију. ДСС сада предлаже још више, 10.000 потписа. Уосталом, овај пакет закона је подложен променама.

Ваш предлог изборног закона фаворизује мале странке које данас не одлучују о тако важном питању као што су изборни услови. Како ћете предлог рекламирати великим странкама да би га подржале и направиле важећим?

Досадашњи закон је фаворизовао велике странке а наш предлог омогућује равноправне услове без обзира на величину странке. Не очекујемо да ће странке владајуће коалиције бити превише заинтересоване, иако наш предлог омогућава највиши могући ниво демократије у изборном процесу. Од 1990. године имамо тенденцију увећавања броја изборних јединица. Пракса је показала да је пораст и промена изборних јединица пропорционално једнака паду популарности владајуће коалиције. У садашњим условима владајућој коалицији, која изборне услове креира према својим потребама, одговарало би даље уситњавање изборних јединица.

Недавно је предложен и већински једнокружни систем, што је још већа будалаштина. У постојећем већинском двокружном систему један кандидат би могао да однесе победу са освојених 25% гласова, уколико у првом кругу изађе преко 50% уписаних бирача на гласање, и уколико половина те половине бирача гласа за њега. У једнокружном већинском систему победа би му била омогућена и са мање од тих 25% бирачког тела. Још једна лоша одлика постојећег, тј. позитивног изборног система види се у изборима за покрајинску скупштину у Војводини. Према том "специфичном" двокружном систему у други круг улазе три кандидата. Један од њих је кандидат власти, па се гласови опозиције расипају на два кандидата што осигурава победу представнику владајуће странке. Постоје индиције да би управо тај систем могао да буде уведен новим законом о локалној самоуправи. Верујем да ће изгласавање таквог закона бити поуздан знак да су локални избори на видiku.

На који начин су владајуће странке искористиле постојећу поделу Србије на 29 "малих избора"?

Код двадесет девет изборних јединица имамо много већи број изгубљених гласова, а тај број се повећава уз постојећи Донтов принцип претакања освојених гласова у ман-

Формула обрачуна мандата према Харе-Нимајеровом принципу.

$$N = A \text{ пута } B / C$$

Н је број мандата, А је број посланичких места у парламенту (за републички је то 250), Б је број гласова који је освојила поједина странка (тј. изборна листа), а Ц је укупан број важећих гласова. Уколико Н није цео број, а обично није, преостали нерасподељени мандати припадају странкама које имају највећи децимални износ.

Да су републички избори 97. одржани према изборном пакету који предвиђа Харе-Нимајеров принцип, распоред посланичких места изгледао би овако:

СТРАНКА	БРОЈ ОСВ. ГЛАС.	БРОЈ ПОСЛАНИКА	
		ДОНТ	ХАРЕ-НИМАЈЕР
СПС - ЈУЛ - НД	1.415.456	110	97
СРС	1.159.868	82	79
СПО	793.224	45	54
"ВОЈВОДИНА"	112.215	4	8
СВМ	50.960	4	4
АС "УГЉАНИН"	49.986	3	3
ДА, ССС, ППС	60.855	1	4
ДК ПРЕШ-БУЈ.	14.179	1	1
УКУПНО ГЛАСОВА	3.656.243	УКУПНО ПОСЛАНИКА	250

Контрола избора

ЦЕСИД-ов предлог закона предвиђа могућност учешћа страних и домаћих организација за посматрање избора. У упутству Републичке изборне комисије стоји да је "рад јаван" што се тумачи да су предвиђени само страни посматрачи. Ми смо предвидели прво да се ажурирају бирачки спискови, и да постоји централни бирачки списак који ће бити доступан свим странкама. Друга фаза су сами избори и начин гласања. Употребом оптичког спреја на кажипрсту, као на изборима у Црној Гори и у РС, онемогућава се да једно лице гласа два пута. И наши волонтери су добијали два позива за гласање, могли су да гласају на два места. Затим, било је примера да се контролу личних исправа врши само један члан бирачког одбора. У бирачким списковима остану незаокружена имена људи који нису изашли на гласање. Пред крај гласања појаве се људи са својим личним картама чија имена не одговарају имену из бирачког списка, али тај један контролор дозволи неком Пери да гласа у име Жике. Познато је и да су аутобуси пуни гласача кружили по Београду, појављивали се на изборним местима пред крај гласања и ко зна колико пута гласали.

Наши волонтери су нам јавили и да су радници неких "јужних" фирми добијали два дана пред изборе већ попуњени листићи који су, због претњи отказима, убацивали у гласачке кутије, с тим да празан листић који добију на бирачком месту врате као доказ да су урадили оно што им је наложено.

Колико је познато, странке траже да ОЕБС контролише изборе, али не као до сада, са 200 - 300 људи који обилазе бирачка места и задржавају се по неколико минута, него да њихови посматрачи буду и у РИК и у рачунском центру. Према извештајима посматрача ОЕБС у последња два изборна турнуса процењено је да су избори били непоштени. На томе се и завршило, јер ОЕБС може да изврши притисак само на своје чланице, и да искључи из чланства земље у којима избори не одговарају стандардима ове организације. За земље којима је важно да буду чланице ОЕБС то је веома озбиљна претња.

на изборне јединице којима се разбијају опозициони стожери. Београд, који је традиционално опозиционо оријентисан подељен је на четири дела (јединице) којима су додата приградска насеља. Нови Сад је разбијен на две јединице. У Војводини иначе постоје кифласто обликоване изборне јединице, привидно

јединица са 25.000 гласача и јединица са само 1000 гласача, прекрајање и кројење изборних јединица има још неколико мана. Избори у Београду дају четири пута по 12 посланика, а избори у Пећи 14 посланика, јер се приликом такве поделе имало у виду да ће косовски Албанци да бојкотију изборе. Наш сарадник

Др Слободанка Недовић, директор

Није лоше да влада буде мало нестабилна

Постоји само један проблем са фрагментираним парламентом: може да донесе нестабилну владу. Тако је у Италији, у чијем парламенту постоји доста странака. За земљу која нема традицију мирних смена владе и има више од три партије сматрамо да није лоше да влада буде мало и нестабилна. На тај начин би морала да се мало више потруди како би задржала поверење парламента. У последњих десет година СПС је имао или стабилну већину или ју је обезбедио стабилном коалицијом па су и владе увек имале стабилну подршку парламента. Чак и ако се становништво на изборима не изјасни за више малих странака у парламенту, опет ћемо добити владу која ће морати да се потруди око оног дела популације који није гласао за странку или коалицију која је добила већину.

на књизи, професор Зоран Лучић, анализом званичних резултата дошао је до закључка да је Милан Милутиновић добио више наводних албанских гласова (око 250.000) него албански премијер.

Затим, показало се да ако се на једној изборној јединици бира мање од десет посланика према пропорционалном систему, ефекат пропорционалности се губи, и прелази се у већински систем. Десет посланика је оптимална пропорционалност, а ако је преко десет, та пропорционалност се повећава. А према садашњем систему постоји велики број јединица у којима се бира седам, девет, па и шест посланика. Рецимо, пропорционални систем са 250 изборних јединица претвара се у већински једнокружни систем.

Наша истраживања показала су колико је која странка за један мандат морала да "плати": владајућој коалицији је било потребно 12.860, СПО-у 17.600 гласова, ДА 61.000 за посланика кога имају у Републичкој скупштини, а Социјалдемократија са 100.000 није добила ниједног посланика. Ове драстичне разлике резултат су оног што се дешавало на Косову приликом избора. Косовски мандати су "јефтино" добијени.

Какво решење ЦЕСИД предлаже за оних тридесетак мандата који су до сада долазили са Косова?

Рад на пакету изборних закона почео је пре 14 месеци, много пре него што је наступило овакво стање. Број посланичких места зависиће од политичке одлуке. Наш предлог може бити примењен у сваком случају захваљујући увођењу једне изборне јединице.

Министарство за локалну самоуправу тражило је и добило неколико примерака књиге у којој је објашњено како ЦЕСИД види нови изборни закон. Како тумачите интересовање републичких власти?

Никакву повратну информацију нисмо добили. Страхујемо да наш предлог може да послужи као основа новог закона о локалној самоуправи, али на начин на који је употребљен и предлог закона о информисању београдског Центра за људска права који је у неким својим деловима дословно преписан у постојећем Закону о информисању. Први део овог закона је европејски, али га је надградња учинила оваквим каква је.

IN MEMORIAM ВОЈВОДА МОМЧИЛО ЂУЈИЋ (1907-1999)

У својој кући у Сан Маркосу умро је у рату зору 11. септембра 1999. Војвода Момчило Ђујић. Рођен 27. фебруара 1907. године као прво од петоро деце Рада и Љубице Ђујић, Момчило Ђујић ће своје верско и национално васпитање, добијено најпре у родитељском дому, употпуњавати кроз Цркву и богословску школу.

Момчило је са поносом говорио читавог живота о својим коренима, који сежу до црногорског племена Васојевића, али то му није никада сметало да подједнако воли све Србе. У "Споменици динарске четничке дивизије 1941-1945" налазимо мишљење да се у Момчилу могу препознати извесне карактерне црте Ђегових црногорских предака: храброст, одлучност, непоколебљивост... Чак ни блага клима плавог далматинског поднебља није могла да измени те особине, ни да умањи и ублажи њихов ефекат.

У поменутој великој споменици налазимо и мало познати податак да је Момчило Ђујић развијао са пажњом свој песнички таленат откривен у току богословског школовања. Плод његових песничких напора је сабран у књизи песама "Емилијада", коју је књижевна критика са поштовањем поздравила.

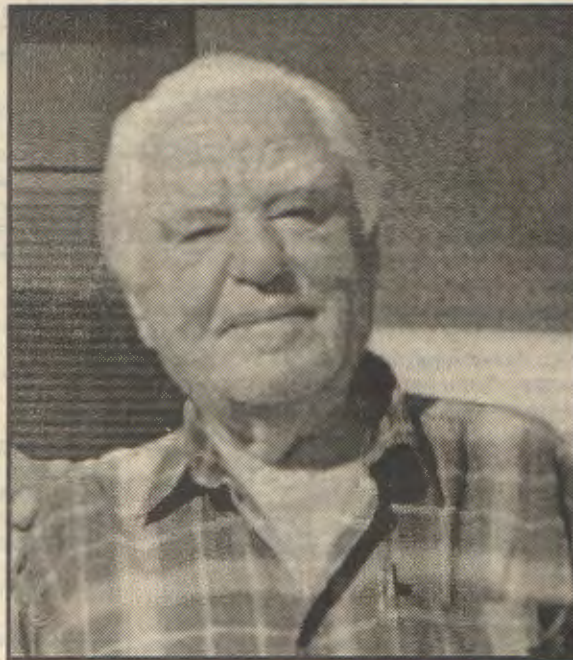
После завршене богословије Момчило Ђујић се жени и потом бива рукоположен у чин презвитера и постављен за пароха у Стрмици.

Када је ратна олуја захватила Југославију и када је Хитлер створио Независну Државу Хрватску, дошли су црни дани за Србе на Тromeђи (Книнска крајина са широм околином), најпре за свештенике и друге народне прваке а потом за сав српски живаљ. Међу новим Србима који су се склонили у Кистање (анектирано у зону под италијанском окупацијом) био је и Момчило Ђујић, који одмах са виђенијим Србима организује прихват српских избеглица из НДХ. На том послу Ђујић је радио све до подизања устанка на Тromeђи кад ће се вратити у Стрмицу, повести народ у борбу против усташа. Захваљујући слози српске заставе су брзо пободене на врховима Тromeђе а усташки ланци су брзо раскинути.

Међутим, на помолу је био нови непријатељ - комунизам. Као одличан познавалац комунистичке идеологије и стратегије Ђујић је одмах осетио опасност која прети српском народу од комуниста (очити доказ о исправности овог Ђујићевог става састоји се у чињеници да данас, после педесет пет година комунистичке владавине у нашој земљи на Тromeђи не живи готово ниједан Србин). Учинио је све што је могуће да уразуми комунисте у њиховој борби за власт а када се уверио у узалдност својих напора организовао је Конференцију српских првака и бораца у Црним потоцима где је (новембар 1941) донесена одлука о формирању Динарске четничке дивизије.

Момчило Ђујић прихватио се велике одговорности команданта ДЧД. Одмах је исту ставио под команду Генерала Драже Михаиловића и водио је из борбе у борбу све до краја рата.

Храбар и неустрашив, Ђујић ће у тој борби лично предводити борце ДЧД; ићи ће од јединице до јединице, од села до села, држаће зборове и указиваће народу на опа-

сност од окупатора, али - и од Тита и Партије.

Генерал Дража Михаиловић је много ценито борбу војводе Ђујића и четника ДЧД у спасавању српског народа од бројних непријатеља. Дража је Ђујића сматрао једним од најелитнијих команданата у свом Покрету.

Комунисти су на врху своје, након рата састављене, листе "ратних злочинаца" ставили име војводе Момчила Ђујића. Ову оптужбу (коју су потписали и српски комунисти) прихватили су и нови поглавници Републике Хрватске, тражећи од САД све до Ђујићеве смрти, Ђујићево изручење ради суђења за "ратне злочине".

Историчари ће писати књиге о војводи Ђујићу, о његовом спашавању тешко угроженог физичком и духовног бића српског народа. На Тromeђи би стање српског народа било у Другом светском рату далеко теже да није било војводе Ђујића и његових бораца,

Војвода Момчило Ђујић, у недавном сведочењу датом овом новинару, исказао је неизмерну бол због данашњег прогона целокупног српског становништва са Тromeђе. Са том раном у срцу Ђујић нас је напустио, напуштајући и своју вољену Тromeђу коју су, једном већ за Србе спашену, комунисти бездушно продали онима који на њој никада нису живели.

Према "Споменици Динарске четничке дивизије" приредила
Милена М. Поповић.

А за шта пас да нас угризе

У оштриници ујраво иримљеној у Међународном суду иравде у Хаиу (иде је већ дейонована тужба СРЈ иротив НАТО за агресију) Хрватска тужи СРЈ за "иеноцид" и тражи ратну одштету од 27 милијарди долара, тачно онолико колико је ире две иодине израчунао амерички амбасадор у Заиребу Питер Галбрајт. Значи ли то да иза рачунице стоје међународни иполитички фактори или се Хрватима једноставно доила ионуђена цифра?

ЉСтево БАТИЋ

По свему судећи балканска стратешка загонетка под радним насловом "како наплатити ратну одштету" добиће међу одгонетачима током предстојеће ионако вруће јесени нови замаха. А ствар је више него запетљана и без индиција да би се у догледној будућности могла распетљати (читај - наплатити), али са индицијама да би се могла искористити на други начин.

На југословенску "иницијативу" на снази је тужба Међународном суду правде у Хагу против НАТО пакта због агресије на СРЈ уз подразумевајући захтев за одговарајућом надокнадом ратне штете, која још није процењена (већ је и то довољно компликовано) али ће по већини "мислилаца" бити између 50 и 100 милијарди марака. Хашко Судско веће је крајем јуна дало странама по шест месеци за поднеске, па СРЈ треба свој део пр оцедуре да заврши до 5. јануара 2000, а чланци НАТО-а да на њега одговоре до 5. јула 2000. У међувремену власти у СРЈ траљаво прикупљају формуларе од институција и појединаца са пријавом ратне штете, уверавајући услут заинтересоване да од тог посла не треба превише да очекују. Да ствар буде занимљивија, паралелно са овом акцијом одвија се још једна, слична: надлежно министарство позвало је управо ових дана (после наводног договора са немачким властима) све жртве Другог светског рата и/или њихове правне наследнике да попуњавају (опет) формуларе са захтевом за материјално обештећење, односно за ратну одштету, поводом директне или индиректне штете нанете пре педесет и више година. Толико, за сад, од наше стране.

Месец ипо дана након одлуке да то и тако учини, дакле непосредно након огромне штете коју је бомбардовањем претрпела СРЈ, Хрватска одлучује да истом Суду тужи СРЈ за "геноцид почињен 1991-1995. године" са захтевом да Београд исплати одговарајући одштетни износ. У хрватској тужби, поводом које је први састанак Суда одржан у понедељак 13. септембра 1999, каже се да је СРЈ директно контролишући делатност својих обавештајних агената, те легалних и пар-

авојних формација на територији Републике Хрватске, одговорна за етничко чишћење хрватских држављана из тих подручја". И не само то, Хрватска је оптужила Београд и за "други круг етничког чишћења, овога пута Срба, након акција "Бљесак" и "Олуја". Конвенција о геноциду прекршена је, пише у хрватској тужби, окупацијом трећине хрватске територије у којој је живот изгубило више од 20 хиљада држављана, остало је више од 120 масовних гробница, рањено је 55 хиљада људи, три хиљаде је нестало и нанесена је директна штета од 27 милијарди долара". Толико, дакле, Хрватска тражи од СРЈ на име ратне одштете.

ЗАПАДНЕ КАЛКУЛАЦИЈЕ

Занимљиво је овде запазити (што је новост) да се материјално обештећење тражи за "геноцид" а не за "агресију", вероватно по наговору америчких адвоката Гинисона и Ривкина, које је Хрватска ангажовала за ову прилику, а који тврде да "није свака агресија повезана с геноцидом, као што ни геноцид није нужно резултат сваке агресије. Једнако тако, свака употреба силе није уједно и оружани сукоб", правдајући, ваљда тако, "Бљесак" и "Олују", који нису били "оружани сукоб" него "војно-полицијска акција". Исто тако, занимљиво је запазити да Хрватска са својим одштетним захтевом излази управо сада, после двогодишње паузе, вероватно по наговору и у склопу калкулација неких западних ментора, од којих СРЈ тражи ратну одштету због агресије.

Шта би све то и коме требало да значи. С обзиром да СРЈ или оно што од ње остане ни у далекој будућности засигурно неће имати ни "пас за шта да угризе" а камоли да отплаћује десетине милијарди долара, те с обзиром на њен осетљив геополитички статус у региону, вероватно се ради само о још једној од омчи које се стављају око врата инкриминисаном режиму у Србији, и намери да му се каже како нема начина да му са стране по било ком основу капне макар и један долар. Чак и да Суд у Хагу сто пута пресуди у корист СРЈ против НАТО, а што се за нашег живота неће десити, увек ће се наћи начин да се "договање" пребије, макар тај дуг

вратила и - Хрватска!

Међутим, више од "пара" интригира у овом случају промена формулације с којом је Хрватска ишла у тужбу против СРЈ. Замена "агресије" "геноцидом" није ни случајна ни без повода; и више представља израз унутрашњих хрватских политичких потреба него ли очекивања долара од источних суседа, голим ко пиштољ. Поготово с обзиром на чињеницу да на брдовитом Балкану нико никада ни од кога није успео да на име ратне одштете наплати ни цент.

Подсетимо се да је Хрватска већ имала једну прелиминарну тужбу против СФРЈ/СРЈ због "агресије" и да је процењена безнадежном. Радило се о томе да је "југословенски случај" у међународним, пре свега политичким, форумима оцењен као посебно компликован, јер су сви савремени балкански "ратови" почели као "унутрашњи сукоби" (њима се, када је реч о ратној штети, међународно право никада није бавило) да би тек у каснијим фазама добијали особине и међународних и унутрашњих оружаних сукоба. У том контексту ни Хрватска није могла да брани тезу о "агресији". Наиме, Савет безбедности, који је једини овлашћен да утврди ко је агресор, никада није констатовао агресора у "југословенским ратовима" (чак је и у образложењу санкција СРЈ речено да то није због агресије него због "претње миру").

Хрватска је последњи пут 1997. захтевала од Бадентерове комисије да ратну штету коју је Хрватска претрпела обрачуна СРЈ у оквиру поделе имовине на основу чувене сукцесије, али је комисија то одбила, упутивши Хрватску да то питање решава "другим путем". Тај други пут је у том тренутку могла бити једино обавеза да све зарађене стране узајамно исплате ратну штету, и то у складу са "обичајним правом" изниклим на Хашким правилима о ратном праву, примењеним на унутрашње сукобе. Дакле, све стране у нашим ратовима биле су (би) дужне да поштују правила тзв. "хуманитарног права оружаних сукоба", а оно је, иначе, врло прецизно, пошто је Хашки правилник из 1907. допуњен и измењен Женевским конвенцијама из 1949, односно допунским протоколима из 1977.

Уз све то, држава је номинално одговорна

Beograd, 19. avgust 1999.

Председник Milošević najavio obnovu i razvoj zemlje!

"за дела припадника својих оружаних снага, али и за дела свих лица (цивили, паравојске, добровољци, милиција, итд) за која се констатује да су фактички деловала у име и за рачун државе, и за све што су починили, а прекршај је утврђених правила". Држава је, дакле, дужна да надокнади сваку штету, и материјалну и моралну (типа "душевног бола"), која је из таквих радњи проишла. У том контексту, нема никакве "паушалне" ратне штете, већ се иде од случаја до случаја, од једног ратног чина до другог, па се увек констатује чији је борац то урадио, да ли је дело могуће оправдати војном потребом итд. То опет захтева независну арбитражу. Из дуготрајности и компликованости тог посла следи и скепа да је било која ратна штета уопште наплатива. Утолико пре, а и због тога што је свако свакоме радио шта је могао и стигао, очекивало се да ће се зараћене стране некако "договорити" да се питање ратне штете уопште и не потеже, уз максимално уважавање унутрашњих политичких потреба.

ДВАДЕСЕТ ЗА "КОМПРОМИС"

С таквом идејом одмах се, на пример, није сложио шеф хрватског преговарачког тима за сукцесију Божо Марендић, који је сматрао да је СРЈ, потписивањем Споразума о нормализацији односа са Хрватском, признала постојање оружаног сукоба и на себе преузела обавезу да надокнади штете које су из њега проишле, укључујући и ратну штету. Он је половином 1997. нашао да би се две стране, српска и хрватска, могле наћи на "компромисној" суми од "само" **20 милијарди долара**. За утеху од СРЈ се не би "очекивало" да све плати одмах нити у кратком временском периоду, него, попут Немачке, да то чини дуго, деценијама.

Како рекосмо, последњи пут хрватски захтев био је активан крајем 1997. године. Последњу реч тада је имао тадашњи амерички амбасадор у Загребу Питер Галбрајт, који је (при повлачењу са положаја) ријечком "Новом листу" изјавио како ће Америка подржати захтев Хрватске за ратном одштетом од СРЈ у вредности од **29 милијарди долара** и да је то питање које би требало укључити у процес сукцесије. Галбрајт је тврдио како је лично израчунао да је само 1991. и

1992. године та штета износила **27 милијарди долара** и да јој треба додати штету хрватску имовину вредну **1,6 милијарди долара**, што са остатком сукцесионе вредности која треба да припадне Хрватској износи укупно - **45,4 милијарди долара**. Исто право као Хрватској Галбрајт је давао и БиХ, што би, по логици ствари, поменуто потенцијалну ратну одштету вероватно - **удвостручило**.

Треба рећи да се после тих речи и "обрачуна" српска страна, макар званично, није превише узбудила. О могућим разлозима већ је понешто речено, а неки други следе.

РЕАЛНО БОЉЕ ОД ФИКТИВНОГ

Питање ратне одштете у ратним сукобима 1991-1995. први су отворили Словенци после краткотрајног јунског рата 1991. године. Медији блиски словеначкој влади тестирали су међународне факторе "потраживањима" у распону од **1-100 милиона долара**, како је ко већ процењивао "ватрогасно-поштанска" "разарања" у Словенији. Сличне обрачунае ратне штете испостављали су Југославији, односно Србији, још током рата у Хрватској и тамошњи недржавни и незванични органи и личности, с тим што се сума кретала између **5 и 20 милијарди долара**. Најиницијативнији су, међутим, били чланови Изетбеговићеве владе, који су половином 1995. најављивали захтеве за ратном одштетом вредном и целих **50 милијарди долара**.

Пикантерија везана за ове захтеве садржана је чињеница да се ни у једном случају тим поводом нису огласили парламенти или шефови држава оштећених страна, да су у свим случајевима паре тражене од Милошевића (Србија), а не од актуелних шефова савезне државе (Јовић, Ћосић, Лилић), и да у тим "транзакцијама" непосредни ратници попут Караџића и Мартића, односно Бабића, једноставно нису постојали. Могуће је да су и први и други и трећи, обраћајући се међународним факторима и јавности за помоћ у реализовању ратне одштете, наишли на уверавања да је у постојећим околностима и с обзиром на карактер рата такво што **немогуће остварити**, чак и да службено буду "проглашени" ратним победницима, што се у војној теорији и пракси сматра првим условом да би се ратна одштета уопште могла тражи-

ти. Захтеви су нагло спласнули после нестанка Републике Српске Крајине и масивног бомбардовања циљева у Републици Српској од стране НАТО снага. Случајно или намерно, процењена директна штета коју су СР Југославији нанеле санкције и вишегодишња политичко-економска изолација и помоћ коју је после Дејтона међународна заједница најавила на име санирања последица рата у Хрватској и БиХ (без Републике Српске) готово у долар је **одговарала потраживањима оштећених страна на име ратне одштете**. Вредна је запажања и чињеница да је интензитет потраживања ратне одштете по правилу појачаван и онда када су расправе о подели девизног наслеђа бивше Југославије бивале у кризи и обрнуто. Тако су крајем 1995. јустре полемике око поделе девизних резерви бивше државе (СФРЈ) у иностранству, које су у СРЈ процењиване на "само" **1,025**, а у Хрватској на "чак" **1,7 милијарди долара**, биле неупоредиво оштрије од полемике везаних за (не)плаћање ратне одштете "вредне" неколико десетина милијарди долара. Сматрало се да су тиме приче о ратној одштини после овог рата стављене "ад акта"? Историјско искуство таквој тези ишло је у прилог.

НЕКАД БИЛО

Ратна одштета постоји фактички отакуда постоје ратови, победници и поражени. Исплаћивана је у роби, новцу или преносом земљишта у својину, односно у експлоатацију победника до висине одштетног захтева. Примењивана је из различитих разлога и с различитим мотивима - да се казни побеђени, наплати проузрокована штета, обогати или оствари бољи економски или политички положај победника, пребаце трошкови рата на побеђеног, смањи економски и војни потенцијал побеђеног итд. Од 16-17. века ратна одштета се по правилу регулише у склопу мировних уговора између победника и пораженог. Тако се Кнередским миром 1613. Шведска обавезала да Данској плати ратну одштету у висини од милион талира током шест година. Столбовским миром после рата између Русије и Шведске (1615-1617) Русија се обавезала да Шведској исплати **20.000 сребрних рубаља**. Шенбрунским миром Аустрија се 1809. и то тајном клаузулом, обавезала да Француској плати **85 милиона франка** ратне одштете, а већ 1815. Париским миром је Француска присиљена да Аустрији, Прусској, Русији и Великој Британији на име ратне одштете исплати **700 милиона франка**. Нанкиншким уговором из 1842, којим је окончан чувени Опијумски рат, Велика Британија је принудила Кину на исплату одштете од **21 милион долара**. Мексико се 1848. мировним уговором у Гваделупе Идалгу, обавезао да плати САД **15 милиона долара**. Рат између Француске и Пруске 1870-1871. окончан је тако што се Француска обавезала да ће платити ратну одштету тешку пет милијарди франка у року од три године. Санстефанским уговором из 1878. Турска је требало да исплати Русији **1,4 милијарде рубаља**...

Принцип наплате ратне одштете, која је често била **већа од стварно причињене штете**, функционисао је практично све до Првог и Другог светског рата, када су материјалне штете постале такве да поражени једноставно нису били у могућности да их плате, чак ни у дужем временском року. Тада су победници били срећни уколико би макар делимично повратили оно што је побеђени присвојили у току рата или уколико би

имали шта да конфискују од "непријатељске имовине" на својој територији. Све остало је био чист ђар. Тако је Србија после Првог светског рата повратила тек 15 одсто вредности пребачених у току рата у Беч и Будимпешту, а највреднији део ратне надокнаде, репарације, фактички је астрономски телескоп на Звездари, који је и дан-данас у функцији. После Другог светског рата Југославија је склопила споразум са Италијом и Мађарском о повраћају отетих културних добара, али са Немачком и Аустријом, иако је била на страни победника - није. Париским споразумима из 1946. и 1947. Немачка и Италија су се обавезале да ће вратити целокупно олпљачкано злато, а Финска, Бугарска, Мађарска и Румунија да ће вратити сву отету имовину или имовину сличне вредности и количине. Према доступним подацима Југославија је реализовала мање од десетине ових потраживања.

СВАКО СВАКОМЕ, НИКО НИКОМЕ

У намери да ратну одштету уоквири објективним параметрима и да је сведу на стварно а не жељено обештећење, дакле на реално измерљиву и (на)плативу штету, победници су после Првог светског рата прибегли институцији репарације. Примењена је на Немачкој, која је, показавши се, "најзаслужнија" за фактичко нестајање институције класичне ратне одштете са историјске сцене. Наиме, после Првог светског рата, у складу са дотадашњом историјском праксом, земље Централних сила на челу са Немачком пред победницима су се обавезале да надокнаде штету причињену ратом. Да одреди висину надокнаде и контролише плаћање формирана је Међусавезничка репарациона комисија, која је проценила да укупна ратна штета износи 132 милијарде златних марака, од чега је Немачка требало да плати чак 126,3 у року од 30 година. Међутим, није све ишло како су победници замислили. Прво је та сума смањена на 117 милијарди златних марака, затим је у периоду 1924-1930. Немачка исплатила свега 11 милијарди златних марака, па јој је 1931. одобрен једногодишњи мораториј због светске економске кризе, да би већ 1932. на Лозанској конференцији немачки дугови победницима смањени на свега - три милијарде златних марака. И, то је било све, јер су на власт дошли нацисти и одбили да даље плаћају. Тако је Немачка отплатила мање од 10 одсто реално процењене ратне одштете из Првог светског рата.

После Другог светског рата победници су прошли мало боље, али не сви. С обзиром да је штета коју је Немачка направила била практично ненадокнадива, на Кримској конференцији 1945. утврђен је принцип према којем је Немачка требало да штету исплати у природи до највеће могуће мере. Детаљи су разрађени на конференцији у Потсдаму. Према том плану СССР и Пољска су добиле право да "експлоатишу" источну окупациону зону (будућу ДР Немачку), а САД, Велика Британија, Француска и осталих 19 држава оштећених у рату - западну (СРН). Поред репарација из "своје" СССР је још добио и право на 10% индустријских постројења која нису била неопходна немачкој мирнодопској привреди из западне окупационе зоне. Париским споразумима из 1946. прецизно је регулисан кључ за реализовање репарација из западне окупационе зоне, а тиме се позабавила Међусавезничка агенција за репарацију и повраћај монетарног злата. Предвиђено је

демантирање индустријских објеката, запленена немачке имовине у иностранству, трговачке морнарице, намирница, материјала и текуће индустријске производње. Све је то требало поделити оштећеним државама. Напоменимо само да је Југославији одређено на име репарације 6,60 одсто немачке имовине у иностранству, заплењеног материјала и текуће производње и 9,60 одсто индустријских уређаја, поморских и речних бродова.

Колико је познато реализовано је мање од један одсто планиране репарације по овом основу, чак ако се рачуна и аконтација подељена конфисковањем немачке имовине у победничким и неутралним земљама. Ни други нису прошли много боље.

Све државе које су добиле право на репарације из западне окупационе зоне поделиле су међусобно само 667 фабрика у вредности од 708 милиона марака (по курсу из 1938), односно милион тона демонтираног материјала. Од укупно 1304 милијарде марака процењених репарација примљено је само 509 милиона долара, што је и буквално смешна сума.

Репарације од осталих држава, савезника Немачке, процењене су и реализоване посебним мировним уговором с тим земљама, али се ни овде није ишло на пуно обештећење. Те државе су се обавезале да врате олпљачкану имовину, заплењена им је имовина на територији победничке државе, а некима је одређено да плате и новчано. Према Париским уговорима из 1947. предвиђене су следеће вредности репарација: Италија СССР-у 100 милиона долара, Југославији 125 милиона, Грчкој 105 милиона, Етиопији 25 милиона и Албанији пет милиона долара (све у року од седам година); Мађарска СССР-у 200 милиона долара, Југославији 50 милиона и Чехословачкој 50 милиона долара у року од осам година (углавном у природи); Бугарска Грчкој 45 милиона и Југославији 25 милиона долара; Румунија СССР-у 300 милиона долара (у року од осам година и углавном у природи); Финска СССР-у 300 милиона долара, у року од осам година, у природи. Према државном уговору о успостављању независне и демократске Аустрије из 1955. од Аустрије нису захтеване никакве репарације, али су СССР, САД, Велика Британија и Француска узеле право да располажу целокупном немачком имовином у Аустрији.

Занимљиво је да је југословенска Државна комисија за ратну штету проценила да је укупна вредност штете коју су Југославији нанеле земље поражене у Другом светском рату - 46,9 милијарди долара и то Немачка 35,858 милијарди (по ценама из 1938. и обрачунском курсу од 44 динара за долар), Италија 9,85 милијарди, а Мађарска и Бугарска заједно 1,192 милијарди долара. Међутим, на Париској конференцији Југославији је призната ратна штета од само 9,145 милијарди долара (дакле тек петина процењене вредности), од чега је реализовано само 0,39%. Немачка је исплатила укупно тачно 35.786.418 долара, односно један промил од укупно процењене штете. Наплата од других држава реализована је тек делимично, а са некима, као са Бугарском, склопљени су уговори о ослобађању од репарационе обавезе.

ПЛАЋАЋЕМО У СВАКОМ СЛУЧАЈУ

Тако је формална ратна одштета престала да постоји и преместила се у друге "видове" обештећивања који немају много везе са

формалном новчаном наплатом или директном компензацијом. Познато је, наиме, да је Јосип Броз за своје владавине добио од Запада на име различитих врста "помоћи" између 40 и 100 милијарди марака, као победник или политички фактор између двеју сила, свеједно. Да је тај новац макар и делимично исплаћен као ратна одштета вероватно би у земљи оставио другачији траг. Осим тога, искуства из ратова вођених од 1945. наомамо говоре да се у контексту постајања две супер-силе, које су стајале иза бројних локалних ратова, ратне одштете због закона моћи нису могле наплатити. Напротив, државе које су се фактички само браниле (Вијетнам, Кореја, Афганистан...) биле су у прилици да, захваљујући међународним политичким и економским механизмима, плаћају ратну одштету онима од којих су се бранили. То послератно правило, барем према спољашњим показатељима, "прекршио" је, чини се, једино Ирак после агресије на Кувајт, када су по први пут у последњих пет деценија, поред осталих, "модерних", поново активирани неки од механизма класичне ратне одштете.

Иако то може да звучи парадоксално, могуће је претпоставити да, уз све огаде, СР Југославија, односно Србија, као првоокривљени за рат на простору бивше Југославије, један од најкривијих и најбестрајнијих ратова после Другог светског рата, неће доживети да плаћају класичну ратну одштету, али не због тога што се ради о "грађанском рату" или због својеврсног награђивања Милошевићеве потенцијале кооперативности, него због тога што је није (от)платила ни Немачка после Другог светског рата, ни Америка Вијетнаму а ни СССР Афганистану. Уосталом, у наплаћивању штета из Другог светског рата нигде не спомиње Јапан, што би требало да значи да га је коштало - највише. Али, нисмо ми "јапанске" среће.

Из свега реченог јасно је да иза већ тражених (и оних које ће тек да траже) десетина милијарди долара којима се СРЈ прети највероватније не стоје финансијски него политички захтеви, и то ултимативног типа. Да ли је њихово тежиште везано за Косово, Црну Гору, унутрашњу политичку сцену или нешто осмо ускоро ћемо сазнати. У међувремену ћемо и без ратне одштете плаћати толико да нам ратна одштета неће ни на памет пасти. Али ни другима наша.

Био сам избачен из строја

"Хрват који је последњи отишао из Београда, а први се вратио", како у шали за Игора Мандића јоворе његови београдски пријатељи, сирема се на нове "несташлуке" - после објављивања хронике "Романи кризе" за београдску "Просвету" и доласка на Међународни сајам књижа пре две године, познати публициста, новинар и књижевни критичар из Зајреба сирема се да ојет дође у Београд и усјут појашњава: "Кад се већ наши нојометашии радо јосјећују и то јо "јогребу службе", онда ће оно што је дојуштено нојама, ваљда бити слободно и јлавама!"

Светлана ЂОКИЋ

Има ли чега узбудљивог и вредног Ваше пажње на књижевно-културној сцени Хрватске?

Ма хајте, ни мање ни више, него сада бих Вам требао скицирати цјелокупну "књижевно-културну сцену Хрватске" и то по могућности распрострању преко неколико задњих година? А онда бисте хтјели да Вам откријем што ме на њој "узбуђује"? Није ли то мало превише, чак и за једну маленкост, како сам се почео титулирати прије 30 година, исплисујући "Нотес" у тада широм читаве Југославије познато "Вјеснику у сриједу". Морате ми вјеровати да напросто нисам ни у физичкој могућности пратити све што се догађа, већ да о много чему дознајем тек из друге руке, што значи да не бих се сада узимао

право нешто од тога процјењивати и класифицирати. Но, добро, како већ можете и претпоставити, сви уобичајени културњачки погони дјелују као и иначе, али кратко речено - "на Западу ништа нова". Добро је што је и тако, што се наиме сви културњачко-производни механизми некако одржавају, упркос опћем запомагању због недостатка новца. Тако су увођењем јединствене стопе пореза од 22% на "додатну вриједност" илити фамознога ПДВ-а, коју је држава (читај: владајућа илити већинска странка) наметнула на све и свашта, најтеже погођене све културњачке дјелатности, у правилу ионако најслабије профитне. Ево Вам заправо и одговора на прво питање: највише ме - негативно - узбуђује чињеница што је то опорезивање додатно помогло распадању већ ионако трошне књижевно-издавачке "сцене". Књижевна мрежа расточила се већ одавно, растурина су готово сва до некидан постојећа велика издавачка предузећа, а мали "приватници" једва састављају крај с крајем, док писци то уопће не могу. Но, како се приближавају још једни избори, а потакнута бурним реакцијем погођене јавности, но чини се и некаквим притисцима извана, владајућа је странка управо ових дана смионо одлучила да на књиге (крух и лијекове) напокон уведе "нулту стопу" ПДВ-а. Књижевност је тако већ платила цех, а остаје да се види хоће ли ова мјера из самилости (и из рачунице) можда помоћи да "књижевно-културна сцена" залијечи зарађене ране.

КАРИЈЕРЕ НА МРЖЊИ

Да ли је још увек у тренду, у доминантној хуманистичкој интелигенцији у Хрватској, такозвано државотворно осећање?

Хватање за "државотворно осјећај", као за сламку ионако испражњеног идентитета, неколико је ратних година - знате, у оно вријеме, кад су Хрвати и Срби гледали једни друге преко нишана, премда наводни рат уопће није био објављен, а ионако је био једнима и другима "наметнут" и као такав "неправедан" - заиста било испливало на површину, као све што је празно илити шупље. Истини за вољу, само је у неким одјевима, "хумани-

стичке интелигенције" - мислимо ваљда на писце и осталу академску чељад, од филозофа до свећеника, од професора до новинара - било у великој моди бусати се у домољубно-државотворна прса, а чини ми се да то није заобишло ни сличне слојеве у Србији (је ли тако?). Срећом, врло се брзо показало да је тај "осјећај" код многих састављен највише од ксенофобије или точније речено анти-српства, па ни такви нису могли без мјере, без краја и без конца истрајати у његовоме испољавању. Неки су у томе тренду нешто зарадили или стекли - стварање каријере на мржњи напросто је опћељудска чињеница, али треба ли се тиме дичити? - али посљедњу годину-двје не може се рећи да су још гласни или "доминантни".

Какве су, по Вашем мишљењу, шансе да Председник Туђман победи и на наредним изборима?

Можда нисте обавијештени, али у Хрватској не предстоје предсједнички избори, већ парламентарни, тако да г. Ф. Туђман остаје Предсједником, без обзира на њихов исход!

Чује се да је Социјалистичка демократска партија Ивице Рачана главни конкурент ХДЗ и Туђману. Има ли шансе опозиција да победи ХДЗ?

Сад бисте, пак, хтјели да будем и политички прогнозер, премда се настојим политиком не бавити ни на који начин. Оно што дознајем посредно, то јест праћењем медија, а што једва да Вам могу поједностављено приказати, јесте ово: наравно да опозиција хвали своје шансе илити изгледе, па као и вјеровати њој наклоњеним медијима, исход је већ срећен (наравно, уколико не буде манипулација). Најприје би требало знати, да се пред ове изборе опозиција покушала окупити, на би ли наступила заједнички, а не да се гласови њених бирача распрше по мањим и малим странкама. Због тога су главне странке "лијевога блока" - јер, за дивно чудо, истовремено се окупља и некакав "десни" - најприје створиле неку своју платформу: то би биле СДП (И. Рачана), ХСЛС (Д. Будише), ХНС (Р. Чачића), ЛС (В. Готовца), ИДС (И. Јаковчића) и ХСС (З. Томчића)... Ако можете разријешити ове кратице, можда ћете нешто схватити (боље од мене), али све се то закомплицирало - кад су СДП и ХСЛС још додатно потписали некакав свој споразум, што је мало збунило преосталу четворицу (а ни ја сам ништа више не разумијем)... Но, свеједно се очекује и таква могућност, да успрокос заједничкоме наступу свих шест странака у свим изборним јединицама, ХДЗ постигне највећи број заступника у парламенту - то овиси о изборном закону, у који се ништа не кужим, али то добро

могу схватити стручњаци за оваква прегласавања и у било којој другој средини, мислим, најприје у Србији - што значи да би нову владу поновно именовао досадашњи Предсједник и то дакако из редова своје странке. У таквој ситуацији могуће су свакојаке перипетије, но све би могло бити комплицираније ако опозиција постигне већину, којој би неприлике у "кохабитацији" онда могао радити и даље важећи исти Предсједник. Изволите, снајтите се ако можете, уколико сам ово уопће точно предочио, али мислим да су овакви сценарији разматрани и у Србији... Ријеч је заправо, о зрцалној ситуацији између наших двају земаља, што је тврдња која многе вријећа, али која се до данас показала прилично точном.

По сопственом признању, десетогодишњу хроничку "Романи кризе" објавили сте у београдској издавачкој кући "Просвета", између осталог, и у знак протеста против хрватских "црних листа". Како сад стоје ствари са Вашим боравком на тим листовима - јесте ли довољно "препланули"?

Да. Кад сам био на "црној листи" овдашње комунистичке врхушке, која ми је уз благонаклоњу сурадњу Колега у масовним медијима (тих "војника из сјене") одузимала право на јавност, био сам се зарекнуо да ћу јој доказати како ми не може одузети моју слободу у језику. Ако ми већ не дају објављивати у Хрватској (било је то између 1978. и 1989. г.), онда ми не могу запрјечити да радим у Србији, у медију властитог језика. Но, "Романи кризе" објављени су нажалост прекасно (тек 1996. г.), кад је овдашња комунистичка врхушка већ била смијењена, па више нисам имао коме показати дути нос. Тада је то објављивање преко границе, међутим, имало један други и нови смисао и значење, овај пут као нежељена провокација, наиме као сурадња са оном средином у коју је свакоме правоме, поштеноме и чистоме Хрвату ступити, а немоли још и сурађивати. Због тога сам неко вријеме поново био морално-политички слабо подобан, али како је ксенофобички фанатизам ипак понешто ослабио, а ојачала барем некаква, па нека и фаризејска "политичка коректност", чињеница је да због тога превладаога "преступа" не вучем више никакве репове. Ипак је притисак једног здравијег и нормалнијег дијела у јавноме мњењу - омогућен несумњиво утјецајем вишестраначја - многе учинио на томе да било какве и било чије "црне листе" буду онемогућене. Непобитно је да оне могу беспријекорно функционирати искључиво у једнопартијскоме друштву, у којему монополистичка партија може свој утјецај протегнути од врха до дна друштвене лествице. Парадоксално је, чак - а ваљда ни то није новост за Србију - да је и владајућа странка унутар себе подијелена на радикалније и на либералније крило, па да се у њиховом трвењу могу и под капом њена утјецаја отворити малне неочекиване оазе слободнијега и незакачена изражавања мишљења. То је, дакле, та битна разлика између комунистичких и пост-комунистичких времена, тако да је моја "препланулоост" данас искључиво последица сунчања.

КАО У ОГЛЕДАЛУ

Шта сте писали овога лета?

Ништа. Био сам најприје избачен из строја, тј. удаљен од моје писаће машине некаквим (надам се) лакшим "инзултом", а потом сам си приуштио мало пландовања. Заправо, за мене ради мој "минути рад", тј. оно што сам већ предао у штампу, па тако очекујем да буде објављена моја збирка "вулгарних есеја

или есеја о вулгарности", под насловом "Пријапов проблем", коју бих, ако мој издавач буде довољно спретан и мало вољан, волио представити на овогодишњем Београдском сајму књига. Очекујем, такођер, да се реализира потписани уговор о интегралном тискању збирке "Нотеса" из ВУС-а, а који је својевремено, 1968-1972, био довољно масовно читан, да би данас могао привући и старо тј. некадашње и ново читатељство. Но, најважније ми је то, што сам недавно начелно утаначио с редакцијом НИН-а, да се у њеној наклади појави збирка мојих кolumни објављених у том "магизину" протеклих година, кад сам био једини писац из Хрватске који се усуђивао на такав прекогранични преступ. Како бих у њу уврстио и текстове истовремено објављиване у овдашњим медијима, пао ми је на ум наслов "Између двије ватре", који би могао стићи до Сајма књига, уколико се нађе нетко вољан да спонзорира један овакав утопијски пројекат на одржавању барем "добросусједских" односа.

Какви су Ваши утисци о тренутној културној, пре свега, књижевној клими у Србији? Претпостављам да одржавате контакте са својим београдским пријатељима...

Све су (ми) комуникације и даље отежане, дакле слабе и/или никакве, па Вам, као ни на прво питање, у овом случају не могу удовољити ни с каквом (про)оцјеном...

У Србији и ономе што се (још увек) зове СР Југославија, сви говоре о променама, захтевају смену актуелног Председника, одржавају се протести и демонстрације. Какав утисак на Вас оставља "бура" у суседству? Шта мислите, како ће се то завршити?

Како сам Вам већ одговорио, политичка питања једва да умијем мало и к томе неспретно очистити испред свога прага, па куд да се сада петљам у туђу политику? Мој је утисак одаве, да се у Србији малне све догађа као у огледалу, само што сте ви још одавно под теретом санкција, а к томе и додатно награђени недавном циничком агресијом НАТО-пакта. Кад бих знао како ће се ишта завршити, онда бих написао неке нове "центурије", а овако, све је у вашим рукама. Улога личности у историји ионако је неразјашњено филозофско-практично питање: је ли нека личност баш логични производ хтијења неке колективне душе или пак одређена личност својом снагом исто тако "логично" формира ону колективну свијест која ће је произвести? Могао бих ово интерпретирати и на примјеру особе чије ми име и функцију сугерирате, али мислим да то од мене, са стране, не би било нимало пристојно, кад већ исто не радим и у својој кући!

СВАКА ЈЕ ШУТЊА ЗНАКОВИТА

Интелектуалци су се, како сте говорили, свађали речима, а прави рат су започињали други. Но, како већ знате, у Београду и Србији интелектуалци су, чини се, заћутали. Како Ви, одувек нама блиски, то тумачите?

Не чини ми се да интелектуалци у Србији сада шуте, али можда су само промијенили своје рухо и/или позицију, па их Ви као такве не препознајете. Овдје поновно важи софизам: је ли вербални рат једних, довољан да други узму оружје у руке или ови потоњи напросто својом силином излучују оне прве, како би им дали оправдање за њихове подсвесне тежње? Но, свака је шутња увијек

знаковита: јесу ли то некемезачепљена уста или се шутти напросто зато јер се нема што рећи. Ако је зашутео "говор мржње" на свим странама, онда би таква шутња била благословљена.

Судећи по социјалној слици, ни Хрватској не "цветају руже". Шта на то веле или шта чине хрватски интелектуалци?

Руже не цвјетају нигдје, барем ја не видим ту идеалну земљу. Незапосленост, штрајкови и други знакови неуравнотежене социјалне правде посвудашња су свјетска чињеница, само што се томе нисмо надали (а тко нам је крив?). Интелектуалци на свим странама могу о томе заједнички само ћуфорити или ћакулати, јер у њиховим рукама нису друштвени инструменти којима би могли оперирати системске болке. Они, дакле, могу тек пропагирати неки други и бољи свијет или режим, али зар нас нису већ довољно зазнули...? Молим Вас, немојте да сада морам још нудити и рецепте за друштвено оздрављење, кад су ми и самом потребни рецепти.

Припремасте ли неки нови "скандал" за Загреб и уопште хрватску јавност - долазак у Београд? Хоћете ли се можда појавити на Сајму књига у Београду, опет као "писац из иноземства"?

Збога, не, све - само не "скандал". Већ сам Вам одговорио, да ми се чини како морално-политичка (не)подобност овдје више није у игри, па уколико се због потребе представљања које своје књижице појавим на овогодишњем Сајму књига у Београду, надам се да се она неће реактивирати. Кад се већ наши ногометаша радо посјећују и то по "потреби службе", онда ће оно што је допуштено ногама, ваљда бити слободно и главама!

Конзорцијум за обнову лаковерних Срба

- Чудан сјисак "добровољних" донатора и чланова формираној конзорцијуму за обнову Ниша. - Електронска индустрија радницима није исплатила две године уназад илату. - Београдска банка и Борка Вучић "великодушно" ираде нишки мост иарама отетим од нишке "АИК банке". - За локалне функционере Ниша није било места на свечаности којој су иприсутствовали Шаиновић, Томић, Вучићка, Мркоњић... - Кад нам је држава толико јака, што нам даје бонове уместо иара? - био је коментар нишкој иензионера на иомиезно најављену обнову иорушеној ирада

Талас крупних патриотских речи кроз које партијски гласоговорници вешто провлаче обећања о брзој, силовитој и "на сопственим снагама" ослоњеној обнови порушене земље залпљуснуо је и Ниш. У њему је недавно основан Конзорцијум за обнову ратом порушених и оштећених објеката. Помпезно организованој свечаности у сали нишког Универзитета присуствовао је државно-партијски врх оличен у потпредседнику Савезне владе Николи Шаиновићу, потпредседнику републичке владе Драгану Томићу, савезној министарки задуженој за сарадњу са међународним финансијским институцијама и директорки Београдске банке Борки Вучић и министру грађевина Дејану Ковачевићу. Наравно, све то није могло да прође без директора Дирекције за обнову земље Милутина Мркоњића.

Док се, када је Ниш у питању, без неких лево оријентисаних кадрова није могло, без других се итекако могло. А ти други су ни мање ни више него локални функционери града. Скуп на коме је промовисан Конзорцијум за обнову града протекао је без иједног представника Ниша у коме, иначе, власт обављају коалициони партнери СПО и ДС. Њих организатори скупа нису удостојили чак ни позивом.

НИШ НИЈЕ ОДАВДЕ

И заиста, они склони иронији, упитали су се шта ће нишки функционери тамо где се оснива Конзорцијум за Ниш и шта ће они на будућим нишким градилиштима. Кад се градитељство претвори у политиканство, онда се усред Ниша може да изрекне и следећа констатација: кад социјалисти одлуче да брину о Нишу, Ниш није одавде. А како ће то

ДУГУЈУ ГРАДУ А ПОКЛАЊАЈУ РЕПУБЛИЦИ

У републичком Конзорцијуму за обнову Ниша налази се десет нишких фирми - донатора које дугују граду ренту за градско грађевинско земљиште у износу од 6,9 милиона динара. Са каматом тај дуг, кажу у градској дирекцији, износи око десет милиона динара. Координатор рада у републичком конзорцијуму за обнову Ниша, Дувањска индустрија Ниш, дугује, на пример, градској каси више од милион динара за земљарину. Међу највеће дужнике поред ДИН-а спадају и МИН и ЕИ.

Кад би сви дужници, а сада републички донатори, платили нишкој Дирекцији дуг било би пара за обнову моста у центру Ниша, али и за изградњу још једног моста, коментаришу у Дирекцији.

Ниш да буде обновљен појаснио је координатор Конзорцијума, директор Дуванске индустрије Ниш и наравно високи функционер СПС-а - Зоран Аранђеловић. Чланови Конзорцијума су, заправо, донатори. А, међу донаторима, и то донаторима милионских сума, како је најављено, све саме нишке фирме, њих 28. На врху списка су Машинска и Електронска индустрија Ниш.

Према најновијим подацима о стању ни-

шке привреде капацитети оба некадашња велика социјалистичка гиганта, упошљени су са свега десетак посто. Њихове хале сабласно зврје празне, фабрички кругови подсећају на напуштене просторе погодне за снимање најубудљивијих филмова хорор жанра, а некадашњи инжењери, машинбравари и електротехничари хлеб насушни зарађују препродајући на буљваку тегле за зимницу, доњи веш, сервисе из Румуније... У боље стојећим погонима ових двеју фабрика ових дана примају плате с почетка године, они који су на плаћеном добијају, такође са закашњењем по непуних 20 марака месечно, а један део радника налази се на Заводу за запословање јер Република однекуд ипак проналази новац за њихову месечну исплату.

Међутим, добар број радника ових фабрика месецима уназад је под пресијом да потпише папир којим се одриче двогодишњих непримљених зарада. Одрцање од нечега чега није ни било у функцији је, тврде директори из МИН-а и ЕИ, уплате пензијског, инвалидског и социјалног осигурања. Одрекните се садашњих живота и пара да бисте, ако случајно доживите старост и пензију, уживали у благодети тих бедних примања (а каква би иначе могла да буду када се израчунају бедни просеци још беднијих зарада), сурова је порука овог изнуђеног чина.

ПРОВИНЦИЈСКЕ ПАРЕ ЗА РЕПУБЛИЧКУ СЛАВУ

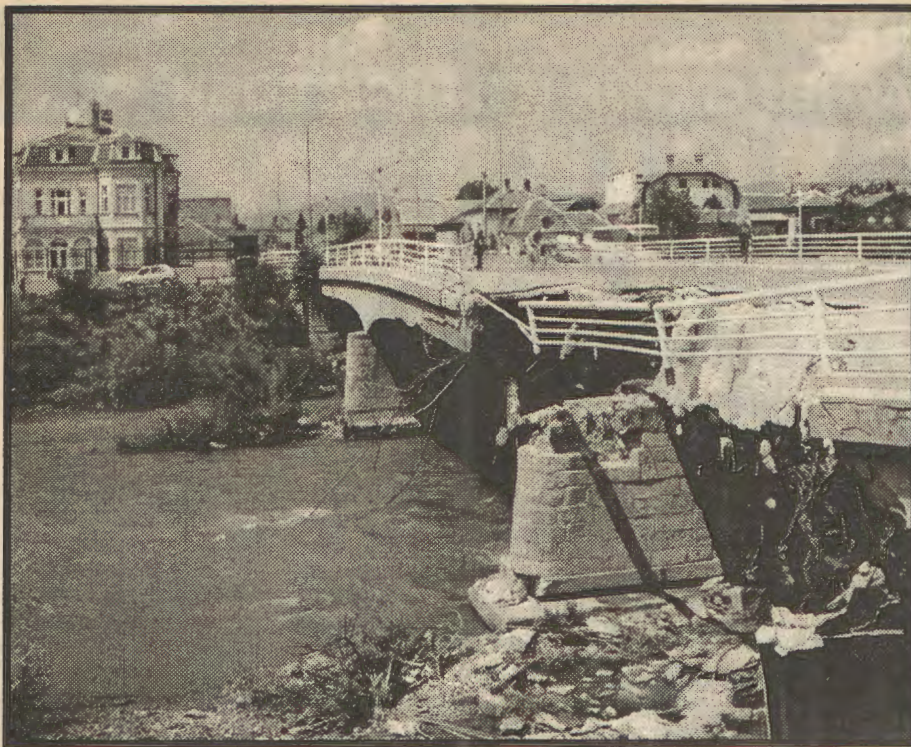
Те и такве банкрот фабрике требало би по замисли идејних твораца Конзорцијума сада да обнављају порушени Ниш. Њима се придружују нишка млекара и фабрика хле-

ба "Житопек" које месецима уназад прете обуставом производње због неодговарајућих цена млека и хлеба, оне месецима производе губитке који прете да доведу у питање исплату ионако ниских зарада запосленима. На питање упућено директорима ових предузећа колико ће бити "тешко" њихово донаторство, одговара није било. Детаљи тек треба да буду прецизирани.

Уосталом, незванично се сазнаје да су потписници уговора о Конзорцијуму и донаторству малтене били приморани да присуствују свечаности и ставе потписе на уговор. Неки од њих се с правом питају и, наравно, желе да остану анонимни: ако се Ниш обнавља сопственим парама, чему онда Мркоњић и његова дирекција за обнову земље? Неће ли по ко зна који пут провинцијски новац бити (зло)употребљен за политички маркетинг републичке власти пред изборе.

Како се уосталом, сем као испразни и неосновани маркетиншки оптимизам, може тумачити маса обећања дата током последњих два месеца, а односе се на обнову порушених мостова, путева, пруга, школа, па чак и фарми оваца. Све то, тврде Марјановић и његови министри, биће урађено сопственим средствима. Којим, ако се истовремено у Србији пензионерима уместо мајске, јунске и јулске пензије исплаћују бонови?

"Кад нам је држава толико јака што нам не дају паре, него тачкице?" запитао се један нишки пензионер. Наравно, лаковерних још увек има и са њима и рачунају изумитељи разноразних конзорцијума по Србији. Јер, још увек, на жалост, има оних са логиком: боље и пет пензија за девет месеци него три. Ти исти сутрадан ће рећи боље и две

пензије него ниједна, а режим ће, рачунајући на бескрајну трпеливост, утученост и застрашеност њихову и даље градити добро утврђену империју у којој има места само за одабране.

А да је и посао обнове земље и Ниша посао за одабране потврђује и податак да је, на пример, као главни извођач радова на обнови порушених објеката у Нишу промовисан београдски "Ратко Митровић" док се ници "Грађевинар", фирма која гради због непошљених капацитета, нашао у свему томе као подизвођач. И за тај статус подизвођача, кажу добро упућени, требало би да захвали једном од директора донаторског предузећа који је будући улог условио ангажовањем нишких грађевинаца.

ТУЂЕ ОДЕЛО И МОСТ

Шта би то требало да се обнови у Нишу? Пре свега у више наврата бомбардовани трафо без чије реконструкције зимус у Нишу неће бити довољно струје ни за кување, а камоли за грејање. Међутим, о обнови постројења "Електро истока" и трафоа на свечаности није било ни речи. Чланови нишке градске владе из тог податка извлаче закључак о непостојању искрене намере да се републичким парама Нишу помогне.

Нишу је такође неопходан 51 стан за породице чије су куће током бомбардовања порушене. Република је тек по завршетку рата и то скоро два месеца након престанка бомбардовања формирала у Нишу Комисију за процену ратне штете у коју није укључила ни једног представника локалне власти (а била је обавезна по закону). Комисија је потом преотела граду и његовој благовремено формираној ратној комисији записнике о врсти и висини штете и тиме признала коначно да је и Ниш био изложен бомбардовању током једанаест недеља рата. И ту се стало. Својевремено свечано обележен почетак радова на изградњи станова за породице без кућа, још увек је на почетку. Рок за завршетак станова је први новембар 1999. године, а радови се још увек

ПЛАТА ОД 350 ХИЉАДА ДИНАРА

У Нишу је прошле недеље као бомба експлодирала информација "из најпоузданијих извора" о плати од 350 хиљада динара. Тај износ исплаћен је директору једне нишке фабрике и не ради се о годишњем износу, већ о месечној заради. Они који тврде да су "својим очима видели све то" кажу да је сума од око 150 хиљада динара уобичајена директорова плата у фабрици, а остатак од 350 хиљада динара збир је накнада по основу чланства у разноразним управним одборима широм Србије.

Нишлије углавном овој причи не верују. Ко уосталом може да поверује причи да је неки тамо директор примио плату од које може да купи један једнособан стан, док осталима ни три просечне плате нису довољне да подмире једномесечне трошкове исхране.

врте око приземља.

Истовремено град из буџета који је република већ уиграном вештином скресала за трећину плаћа тим истим породицама хотелски смештај, а рачуни достижу милионске износе.

У причи о обнови Ниша усред немаштине посебно место заузима такозвани Београдски мост, мост у најужем центру града, који је доста оштећен приликом бомбардовања. На свечаности приликом оснивања Конзорцијума Борка Вучић, директорка Београдске банке, потписала је уговор о учешћу у обнови нишког моста. Слава је отишла Београдској банци, а паре су заправо нишке. Јер, пар месеци пре тог чина, у време рата, по налогу датом из самог врха државно-партијске лествице, 22 српске банке претворене су у филијале Београдске банке. Међу њима се на-

шла и нишка "АИК банка" која је до тада словила за једну од најјачих банака у земљи. Госпођа Вучић је тако и дошла у прилику да великодушно Нишу поклања новац за обнову моста.

То је апсолутно сувишна дарежљивост Републике, тврде поводом моста градски функционери Ниша. Јер, новац за обнову моста био је већ обезбеђен преке бизнисмена Свете Тодоровића, који је желео да гео стеченог капитала у Немачкој поклони граду и изгради мост. Када су договори са Тодоровићем ушли у завршну фазу, утрчала је Република. Многи кажу зато што санација моста у центру Ниша неће пуно да је кошта, а и зато што је мост пред очима целе нишке јавности па ће и партијски поени стићи, претпостављају, лакше. При том се Република није либила да Нишлијама преотме већ наручен и урађен пројекат санације моста. Један нишки функционер отимачину пројекта коментарише следећим речима: то је као кад вам се код кројача допадне туђе сашивено одело и ви га украдете.

НИЈЕ КОМ ЈЕ НАРУЧЕНО ВЕЋ КОМ СЕ МОЖЕ

Град је, месец дана пре но што се Република сетила нишког моста, наручио од Института за грађевинарство и архитектуру при Грађевинском факултету у Нишу пројекат санације и закључио уговор о испитивању моста. Када је град након месец дана затражио пројекат од Института, знало се да је документација предата републичкој Дирекцији за обнову земље, која пројекат није ни наручила. Људи од науке су се, имајући у виду политичке аргументе, повиновали захтеву власти "одо-зго".

Због свега што се дешава око обнове Ниша, формирани Конзорцијум многи називају Конзорцијумом за убирање рекета и партијске славе. А све то ради се изнуђеним парама самог града и његове привреде у којој ни десет посто некадашње привреде не ради.

Сиротиња која је увелико закуцала на врата нишких домаћинстава и помпезне посете високих државних функционера с прегрштом соцреалистичких обећања, не иду руку под руку. У редовима за зејтин, шећер, млеко, бензин, са полупразним новчаницима у којима има тек за пуко преживљавање, Нишлијама који не спадају у групу лаковерних јасно је да су код нас на делу два паралелна света. Једним се крећу они с боновима и у редовима, а другим они којима не мања ништа, а поготову не испразна обећања о лепој будућности.

Апелујући из дана у дан на патриотска осећања и одрицање од сваке потрошње, власт покушава да преко тачкица и бонова врати стање духа српског народа у фазу срећног сиромаштва, како то назива др Данијел Цветичанин. Срећно сиромаштво, међутим, било је карактеристично за период након Другог светског рата када је код народа био присутан победнички морал. Данас, после низа изгубљених ратних и политичких битака, ни најављене обнове ни бонови не схватају се као потези добро организоване државе у успону, већ као сламка и обмана за коју се урушени систем још једино може да задржи пре коначног слома.

Плаћам му карту до Кине

"Сада је највећи проблем како каналисати незадовољство грађана. Да ли ја каналисати у захтев за рушење Милошевића директно, планираним, континуираним демонстрацијама, или тај протест каналисати у захтев за слободним изборима", каже наш саговорник са Института за европске студије

Мирјана КАЛИНИЋ

Постоји мишљење које је изведено на основу неких социо-психолошких истраживања, да би и у условима развијеног парламентаризма и широке медијске слободе, ауторитарно настројена већина припадника нижих слојева пре изашла у сусрет политичким програмима носиоца ауторитарних опција, него жељама либерално настројених интелектуалаца. Да ли је то она прича "кад ви победите, гласају за вас"?

Мислим да то није та прича. У ствари, не бих се сложио са том тезом да би у другачијим условима људи овде опет гласали за носиоце ауторитарних опција. Јер, у условима, како Ви кажете, парламентаризма и широке медијске слободе, људи који су сада на власти једноставно не би ни постојали. За људе који непрестано измишљају, лажу, који немају никакав економски програм, који пресипају из шупљег у празно, нема места у условима парламентарне демократије и широких медијских слобода. Парламентарне демократије овде нема, зато што је улога парламента у политичком животу минимална. То није место где се доносе кључне одлуке, већ место на којем се само потврђују и верификују те одлуке, које су донете на неком другом месту. То није ништа ново, то се овде одавно примењује... Парламентаризам по својој суштини значи да је парламент место где се одлуке доносе, а не само верификују. У правим парламентарним демократијама и у демократијама уопште, људи који седе у парламенту мање-више имају своје мишљење, нису само пуки извршиоци одлука које се доносе на нивоу странке, председника странке... Зато постоји могућност да они донесу другачију одлуку, а то значи да парламент који је састављен од људи који независно мисле, врши неку важну политичку функцију. Када би у Србији постојао парламент који би био састављен од људи који нису само пуки извршиоци већ донетих одлука, дошло би до креирања атмосфере на општем националном нивоу, која

би довела до тога да слепа ауторитарна послушност буде непожељна, да је то нешто што није добро. Овде је парламент само један од креатора који шири ауторитарне тенденције међу народ. У правим парламентарним демократијама људи као што су Милошевић и његова компанија, једноставно не би имали прођу. Они би врло брзо били смењени и уклоњени, на њихова места дошли би људи који се другачије понашају, који другачије мисле.

НЕЈЕДНАКО ПРАВО ГЛАСА

Позната је ствар да је на балканским просторима неупоредиво теже промовисати доследни либерализам од конзервативне варијанте ове идеологије. Да ли ће представници либералне опције решење морати да потраже у свемоћној теорији манипулације. Неки овдашњи аналитичари иду чак дотле да пропагирају изборни цензус и неједнако право гласа, уз образложење да је скоро половина становништва у Србији неписмена?

Не слажем се са идејом о изборном цензусу и неједнаком праву гласа. Колико је мени познато ту идеју код нас заступа социолог Слободан Антонић, не знам да ли је неко осим њега то заговарао. На Западу, то је још у прошлом веку заступао Џон Стјуарт Мил у својим политичким теоријама. Ова идеја је иначе последица једне еволутивне фазе демократије у којој су на почетку право гласа имали људи који су припадали аристократији. Али, услед истицања великих захтева за укидањем неједнаког права гласа, аристократија, да би сачувала своје позиције, проширује право гласа на већи број становништва. Али су ипак себе обезбедили, па су имали два гласа више или рецимо један глас. То право су имали на основу образовања и на основу прихода. Рецимо, неко ко је годишње зарађивао сто хиљада фунти имао је три гласа, ко је зарађивао десет хиљада имао је два гласа, а ко је имао сто фунти годишње имао је право на један глас. Ако

би се, рецимо, увео изборни цензус у Србији, то би значило да ми на овом простору желимо да створимо некакву аристократију на насилан начин. Тада би се људи разврставали по принципу: ко је паметнији и образованији, ко има средњу школу, ко факултет, ко је докторирао, ко говори пет страних језика, ко не зна ниједан. У том случају морало би се знати ко има веће приходе, ко мање а ко их уопште нема. Ја се лично не бих осећао лепо у једној таквој подели, без обзира на образовање и што говорим неколико страних језика. Не бих се осећао пријатно када би дошао у ситуацију да рецимо на изборима имам право на три гласа а мој комшија који има средњу школу на један глас. За мене је то неприхватљиво. Што се тиче диференцијације по основу прихода, то би значило да они који су се у рату обогатили пљачком, добију право на више гласова, од људи који су поштемо радили све ово време. Ту би се добила једна велика диспропорција. Замислите, рецимо, да Аркан добије право на пет гласова по основу прихода, а ја само један...

УСПЕШНО УПРОПАШЋАВАЊЕ

Вероватно заступници те идеје мисле да је са неписменим људима лако манипулисати. Претпостављам да сте имали прилике да видите на изборима, да долазе људи који не знају да прочитају ни име кандидата, а камоли да га заокруже на списку?

Ја бих радије, ако би се овде успоставила демократија, енергију усмерио на образовање и описмењавање тих људи, него да им ускраћујем право гласа. Могу да прихватим тврдњу да постоје већи број људи који су неписмени, да већина њих подржава Милошевића или Шешеља и да су на неки начин терет о врату ове земље. Али, ипак не могу да прихватим решење да им се одузме право гласа и да се веће право да другим људима.

Али, морам да кажем, то је моја главна теза, људи који су овде образовани тј. тзв. српска интелигенција је подједнако штетна и са подједнаком успешношћу је упропаштавала ову земљу, као и људи који су неписмени... Йуди који су учествовали у писању Меморандума САНУ, који су потом радили на промоцији Меморандума, што службено, што приватно, не знају, немају благе везе о томе шта је либерализам, шта је индивидуализам, шта је парламентаризам, демократија. Они мисле да све почиње и завршава се са 1389. годином, када

су Срби и рођени на Косову, када су у ствари почели да живе са српским националним бићем. То су основне идеје које су изнесене са Меморандумом, које је Слободан Милошевић преузео и које је огроман број наших интелектуалаца промовисао у јавност крајем осамдесетих година. Они, додуше, нису имали веће право гласа у односу на обичне људе, али њима је дата могућност да утичу на формирање јавног мњења. И данас у јавности имамо присутан један политички дискурс који је по својој суштини органски политички дискурс, који третира Србе као један органски народ, који га замишља као једно тело, где постоји глава, две руке, две ноге. Па кад одсечемо главу тело умире. Такво размишљање је тотално антииндивидуално, оно третира индивидуу као нешто што је потпуно безначајно, а индивидуалне планове као нешто што је бесмислено. Појединца замишља увек интегрисаног у неки концепт заједничког живота, где нема много дисонанције. То су идеје које су на Западу превазиђене још на почетку новог века. Западна демократија почива на политичкој теорији либерализма, која је непосредно повезана са индивидуализмом.

Да се вратимо на причу о неједнаком праву гласа. Тиме се у ствари не би добило ништа. На пример, дајмо 15 гласова академику Михајлу Марковићу, шта мислите за кога ће он гласати. Неће сигурно гласати за неког ко се залаже за либералне идеје, него за Милошевића. Зато, не мислим да би то допринело развоју демократије.

Да ли масама треба изаћи у сусрет како би се лакше интегрисале у политички систем, пошто постоји опасност да се њихови захтеви "пробију" на застрашујући начин. Јер, у маси делују посебни психолошки закони који појачавају дејство ирационалности, пошто се у маси губи осећање индивидуалне вредности и одговорности?

Слажем се са тврдњом да маса може да буде јако опасна, јер маса показује потпуно другачије законитости у понашању поготово у политици, него индивидуа. Али, закон понашања масе не мора да делује исто у свакој ситуацији. Маса може да се понаша јако деструктивно и да има велике предиспозиције за такво понашање, али да ли ће се тако и понашати зависи од одређеног тренутка у којем маса наступа.

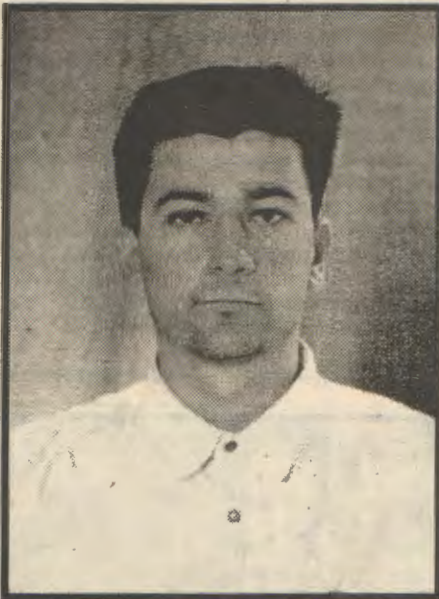
У случају Србије убеђен сам да би режим у случају великих масовних протеста, који овде скоро неће да се десе, реаговати на сличан начин као и режим у Румунији. Карактер Милошевићевог режима је султанистички, а таква оцена по студијама које су проучавале ту проблематику дата је и Чаушескуовом режиму. Карактеристика тог режима је да владар ни по коју цену не да власт. Није битно који су разлози у питању, али он је чврсто решен да власт брани. Режим у осталим источноевропским земљама били су ауторитарни, али нису били султанистички, њихови владари нису били спремни да иду до краја у одбрани своје власти. Једноставно, људи на власти су рекли - ми одлазимо, нећемо више да радимо. То се овде, на жалост свих нас, неће десити. Масовних протеста још увек нема. Масовни протест није две хиљаде људи који се скупе на пример у Лесковцу, нити двадесет хиљада људи у Лесковцу. Када је Милошевић долазио на власт у Лесков-

цу је на његовом митингу било двеста хиљада људи. На Косову пољу било је присутни два милиона људи, нисам сигуран да његови противници могу да скупе толико људи.

НЕЋЕ СЕ ДЕСИТИ

Шта ће се десити када оде Слободан Милошевић? У јавности се увелико шпекулише да он само чека згодну прилику да оде из земље, а зна се наводно и где - у Кину. Чаршија прича не само да је добио визу, него му се већ зида и вила?

Нисам чуо за такве приче, мада нисам ни склон да у њих верујем. Постоји неколико разлога. Прво, Милошевић је одбио сличну понуду коју му је 1992. године понудио Милан Панић. Тада је била у питању перспективнија земља где је могао да оде, Америка. Могао је тамо да се бави приватним бизнисом и да има годишњу плату од сто хиљада долара. Тада би га то много мање коштало, а он то није прихватио. Ако није тада прихватио, зашто би сада. Сада то много више кошта, његова глава је уцењена.

Наравно, он може да оде у земље као што су Кина или Јужноафричка Република, које га у овом тренутку вероватно не би изручиле. Али, ви никад не знате шта ће бити за десет година. У Кини за десет година може свашта да се деси. Тамо постоји режим који је доста супротстављен Западу и западним институцијама, али да ли ће то тако бити и за десет година? Он не може сто посто да рачуна на то да га нека нова власт неће испоручити Хашком суду, а знамо да злочини не застаревају. Тако да један калкулант као што је Милошевић то себи не може да приушти. С друге стране, ситуација у земљи га још увек не тера на то. Као што и 1992. није имао посебне унутрашње разлоге да напусти земљу, тако нема ни сад. Колико ја схватам, он још увек мање-више све држи под својом контролом, као и 92. Нема неког значајног притиска који би могао да му угрози власт, још увек нема разлога да бежи из земље. Треба рећи да у овој земљи још увек има ресурса који могу да се експлоатишу, може још увек да се краде и пљачка несметано, постоје услови да се овај народ још мало

малтретира. Значи, ни са те стране он нема подстрек да оде. Разумео бих то да је он овде урадио све што је могао, да овде више нема шта да се украде, да му банке, без обзира где се налазе, кажу - ми више не можемо да примимо ваше паре јер сте попунили све сефове, немамо више где да их ставимо, молимо вас не доносите више паре. Онда би можда и схватио и рекао сам себи, у реду сада ми је свега доста, сада могу да идем у Кину, Кореју, Кубу, Јужноафричку републику. Зато не верујем да ће Милошевић отићи на такав начин. Могуће је да постоји варијанта њему увек отворена, која ће почети да дејствује када схвати да му се заиста власт урушава, да га људи напуштају и да му је боље да бежи, него да остане.

Постоји варијанта како би могао да направи дил са Западом, да поднесе оставку а заузврат да га бришу са Хашког списка?

То би био најбезболнији начин да се ова земља извуче из беде. Ја за разлику од социолога Владимира Илића мислим да је Милошевић главна препрека да би ова земља постала нормална. Сматрам да је он кључна историјска личност а не ефемерна (мишљење Владимира Илића, нап. аут). Његов одлазак би радикално изменио ствари или би макар створио претпоставку да се ствари радикално измене, што би се извршило у блиској будућности. Заиста би било добро када би Милошевић отишао, платио бих му карту до Кине ако би било у изгледу да заиста и оде. Али, на жалост, то се неће десити.

РАТОВАЊЕ НИ ЗА ШТА

Какве су шансе, уколико однос снага остане овакав какав је сада, да се одрже фер и слободни избори, а не пројектовани као до сада?

То је кључно и централно питање. Све зависи од тога у шта ће се консеквенце НАТО-бомбардовања претворити. Бомбардовање је завршено, тада смо имали један талас протеста против Милошевића. Људи су били незадовољни, стандард им је осетно пао, а највећи разлог је тај што су морали да ратују ни за шта. Зато, вероватно да би избегли да се поново нађу у ситуацији да ратују ни за шта и да им се и овако бедан стандард још мало не сроза, јавно су протестовали. Тај захтев није много јак, као што би требало да буде, али постоји. Сада је највећи проблем како каналисати незадовољство грађана. Да ли га каналисати у захтев за рушењем Милошевића директно, планираним, континуираним демонстрацијама или тај захтев каналисати у захтев за слободне изборе. Имамо "Савез за промене" који хоће да каналиса незадовољство по систему "све или ништа", имамо на другој страни Вука Драшковића и Коштуницу који се залажу за изборе, а не за уличне протесте који би могли да доведу до директних сукоба.

Шта треба да се уради да би се спречило непотребно проливање крви?

Избора мора да буде, тога је свестан и Милошевић и опозиција и народ. Да ли ће избора бити и каквих избора, зависиће од тога да ли ће се релевантне опозиционе странке договорити око изборних услова.

Вандали улогорени у центру града

Суочени са величанственим "подрвизима" радикала многи грађани се са стрепњом питају хоће ли се ускоро окончати појубна демагошка владавина људи који поједнако мрзе бојату прошлости Земуна (као што се мрзи све што је везано за њима страну културну традицију) али и убрзано уништавају будућност њејових житеља.

Александар ЦВЕТКОВИЋ

Када је почетком ове године у земунску јавност из општине лансирана идеја да се у Земуну направи нешто налик Кнез Михаиловој улици у Београду, пешачка зона и, како су општинари тада уверавали - "оаза зеленила", као најпогоднији простор изабран је Трг победе у центру Земуна, међу старим Земунцима познатији као "адвокатска улица" (јер је због близине зграде Општине и Суда у стара времена велики број адвоката ту држао своје канцеларије) грађани су веровали да ће бити поштовани захтеви урбанистичке струке. Али, уместо да се сачува историјски аутентичан амбијент, кренула је већ толико пута виђена дилџанса грађана.

Пред рушилачким походом уследили су протести згрожених грађана, али једини коментар председника општине Земун који је до њих стигао, не хајући за мишљење стручњака из београдског Завода за заштиту споменика и наложено обустављање започетих радова, гласио је: "Коме се не свиђа, нека сам вади коцке" (мисли се на нову гранитну подлогу трга). Грађани су се самоорганизовали потписујући петицију и обраћајући се Министарству грађевине, у очајничком покушају да сачувају амбијенталну целину старог градојезгра Земуна.

АГИТПРОПОВСКЕ ВАРИЈАНТЕ

За разлику од других градских општина где се са овом пошасту са мање и више успеха локална самоуправа бори већ годинама, у Земуну се слични подухвати изводе са отвореним благословом, чак и на иницијативу највиших општинских функционера.

Мирољуб Митић, председник Општинског одбора СПО Земун, тврди да у вези са текућим изменама изгледа Трга победе на скупштинским седницама није било ни једне једине речи, нити о томе постоји било каква формална одлука општинске владе. "Радови су почели зимус а први корак била је адаптација зграде бившег Магистрата (старог Суда). Реч је о згради која има велику културно-историјску вредност и наслања се на зграду Општине Земун. У дворишту те зграде налазио се асфалтни терен локалног рукометног клуба, али после адаптације ту је никао паркинг за службена возила СО Земун. Зграда Магистрата преко ноћи је претворена у седиште ЗИПС-а (некадашње јавно предузеће По-

словни простор Земун, а данас Земунски информативно-пословни систем) где је према плану требало да се нађу поред Пословног простора и будућа локална Телевизија и Радио. Од свега тога, помпезно најављиваног преко "Земунских новина", до данас није било ништа, осим што се у исти објекат без најаве уселила централа Српске радикалне странке". Приликом адаптације, додаје Митић, подсећајући на већ познати осећај за естетику првог радикала, дошло је до битних измена на самој фасади (која је, наравно, под заштитом државе као споменик културе) тиме што је фасада обојена у интензивно плаву боју (што би вероватно и визуелно требало страначки да идентификује нове газде и станајере).

Нажалост, надлежни у том тренутку због

чврстим материјалом) прешло се, ево, и на капиталније подухвате.

Преко Трга победе кренуле су грађевинске машине, читав простор је ограђен, а на удару се одмах нашло четрдесетак стабала који су годинама оплемењивали овај градски амбијент.

ТУМАЧЕЊЕ СВЕОПШТЕГ УНИШТАВАЊА

"Као дипломирани инжењер пољопривреде и руководиоца у ЈКП "Зеленило Београд" сасвим одговорно могу да кажем да та стабла никако нису била за сечу, како тврде општински челници. Слика коју су они презентовали у "Земунским новинама" настала је после њихове интервенције на крошњама, а

обилта других проблема у граду нису енергичније реаговали, па су радикални "господари" Земуна то схватили као сигнал да се може боље, тј. и више и даље - у произвођењу урбанистичког хаоса. После поплаве киоска по којој ће свакако бити забележена у градским анализима прва година владавине "градоначелника" Војводе Шешелја (а који су, узгред, у великом броју врло брзо "ојачани"

они су извршили припрему за оно што је слеђило, јер се дрво не може изваљивати са разгранатом крошњом", каже Мирољуб Митић.

Тај радикални захват оправдаван је касније у "Земунским новинама" на следећи начин:

"На месту некадашње трулежи помоћу специјалне механизације биће усађена већ велика, стасала стабла, нема ни говора о садницама којима требају године да стекну

Ко председава?

Седнице Скупштине општине Земун и после формалне промене на челу (избором Стеве Драгишића, уместо Војислава Шешеља, на положај председника општине) одражавају некадашњу бахатост и игнорантски став радикала према одборничкој мањини. После укидања ратног стања у јуну месецу, 20. августа је одржана седница СО Земун коју су одборници СПО бојкотовали због предложеног дневног реда према коме је Скупштина требало само да потврди већ донете одлуке општинске владе у претходна три месеца. (Због таквог начина рада овог представничког тела чланови општинског одбора и симпатизери СПО у Земуну принуђени да делују искључиво кроз разне видове грађанских иницијатива, каква је била и јунска акција уклањања смећа са земунских улица и јавних површина).

"Они све што им се прохте прво ураде, а онда ослањајући се на партијску дисциплину, без расправе, усвоје на скупштинском заседању. Анализирајући ток тих скупова треба истаћи да је нама који припадамо другим странкама веома непријатно јер сваки наш покушај да се аргументима супротставимо бива дочекан агресивним добацавањем и примитивним гестовима одборника Војислава Шешеља. Иако формално седнице води Стево Драгишић у пракси ту функцију врши председник његове странке - који са свог места, а редовно седи у првој клупи лево, у свом стилу, виком и увредама прекида говорнике. Од њега нико просто не може да дође до речи, а наши одборници су људи који нису навикли да на такав начин комуницирају, поготово не на званичном политичком скупу. Наравно, због таквог понашања Шешеља нико и не опомиње, па је одзив одборника који не припадају СРС из седнице у седницу све слабији, јер поред тога што су немоћни да утичу на одлуке, они су онемогућени чак и да изнесу своје принципијелно неслагање", каже председник ОО СПО Земун Миролуб Митић.

Земун, то нарасти до правог базара из некаке оријенталне касаве какве очигледно воли и садашњи као и прошли председник општине.

То је оно што све нас погађа, а нажалост немоћни смо да било шта урадимо због апсолутне одборничке већине радикала у СО Земун. Одлуке се често доносе и накнадно, про форма, а више инстанце у републици немо и незаинтересовано посматрају како се уништавају урбано језгро и душа Земуна. О законитости и уставности таквих одлука нико се још није огласио, а сада после уласка СРС у власт на свим нивоима очекувања да би тако нешто могло да се догоди постају илузорна", резигнирано примећује председник ОО СПО Земун.

ПРЉАВИШТИНА ЗА "ТОЛО ОКО"

Оно што Земунцима, који то својство и локалпатриотско осећање породично негују кроз више генерација, такође пара очи јесте атак и на остале земунске урбане целине као што су Земунски кеј, Првомајска улица и крај познат под називом Франстал, па "уколико се у најкраћем року томе не стане на пут поред културне баштине коју су наши преци стварали генерацијама, остаће урбанистичко ругло - као успомена на само неколико година неодговорне владавине појединца који је два да знају и шта значи реч култура", додаје наш саговорник.

У Земуну, некада најужнијем граду на граници два царства, Аустроугарског и Отоманског, а данас једној од шеснаест београдских општина, памте се разне промене власти. У последњих пола века њиме су владали комунисти, али чак и у њихово време Земунски кеј је био такорећи недодирљива територија, што се постављања било привремених било трајних објеката тиче. А тако је у Земуну још од времена Марије Терезије. Међутим, данас се мимо сваког плана и реда зида на све стране, постављају се темељи а појединим деловима Кеја не може ни да се пређе од гомила грађевинског материјала и шута. При том, нису успостављени критеријуму како би требало да изгледају те грађевине, па је и то препуштено машти приватних инвеститора, што додатно нарушава досадашњи амбијент.

Међу тренутно најуроженијим је и једна од

леко да приликом техничког пријема, упркос постојећим прописима, не обавезују власнике новоподигнутих локала мале привреде на куповину контејнера и закључивање уговора са комуналним предузећем "Градска чистоћа" о уклањању смећа. Врхунац је достигнут непланским постављањем "дивље" пијаце у насељу "Сава Ковачевић", после чега се директор ЈКП "Градска чистоћа" на лични захтев сусрело са председником СО Земун, али је договор (јер воља друге стране за тако нешто није ни постојала) изостао. Резултат "замрзавања односа" уочљив је голим оком: због мањег броја контејнера на повећан број корисника, поред наслеђених тешкоћа у функционисању комуналних предузећа у престоници, грађани су окружени призорима гомила отпада, а радикали комотно могу, ликујући, да упиру прстом на "неспособну, од рата најгору, градску власт", како сами воле да кажу.

ОД ЛОГИКЕ ДО ИДИОТИЗМА

Томе би се могао додати и следећи пример неодговорног понашања руководства СО Земун према грађанима своје општине: иако опознати са одлуком Републике да се једна од две градске депоније, она у Батајници, затвори, надлежни у овој општини, тј. њихов тадашњи председник Војислав Шешељ, коншалантно су донели одлуку да се на месту нове депоније чија је изградња била предвиђена Генералним урбанистичким планом Београда на локацији Бусије, изврши парцелисање и тако формирану плацеву незаконито распродају као грађевинско земљиште.

На рушилачком путу радикала нашапа се и Горња варош, тј. део Земуна некад познатији као Франстал, који чине типичне породичне куће војвођанске архитектуре, од улице одвојене каналима за прикупљање атмосферских падавина и са баштама иза. Међутим, и тај простор испред приватних кућа, које су њихови власници традиционално сматрали својим (без обзира на послератну национализацију којом је целокупно градско земљиште прешло у својину државе) и уредно га одржавали, људи са другачијим културним навикама и васпитањем, окупљени око СРС, методично су узурпирани, тврди Миролуб Митић.

"Дозволе за подизање "привремених објеката" издају се без икаквих ограничења, независно од тога да ли ће рецимо ново здање затворити пролаз станама најближе куће. Манир урбанистичког хаоса који негује садашња општинска власт доведен је до крајности почетком ове године, када се кренуло са масовном продајом башти, које уствари представљају целину, односно окућницу, па су нови власници доведени у ситуацију да "свом" плацу физички могу да приђу једино са дозволом домаћина куће, кроз његову капљу и двориште. Можете мислити какве то конфликте изазива међу људима", каже Митић.

По приградским насељима и селима у саставу општине Земун стање је још горе, па није ни чудо што су све гласнији захтеви житеља тих места за издвајањем и формирањем своје локалне самоуправе. Од центра Сурчи-

високу и густу крошњу. Таква метода је већ одавно захивела широм света и није необичајено да у једном дану читаве авеније остану без хладовине, да би одмах сутрадан биле још лепше под крошњама нових и млађих стабала. Овај начин уређивања градског зеленила има много доказаних предности, осим енормног скраћивања времена. Наиме, тек изниклим садницама много је теже да се развију у условима загађеног ваздуха или контаминираних подлоге, тако да усађивање већ развијеног стабла практично и нема алтернативу. Код нас је ова метода ретко у употреби, првенствено због веће цене озелењавања, па је због тога и релативно непозната на овим просторима" - вели радикалски агитпроп.

Колико је све ово тачно најбоље илуструје фотографија начињена 13. септембра.

Затим се прешло на поплочавање и на ужас грађана почели су да ничу хидрантски прикључци за воду и прикључци за струју. Све је указивало да се припрема изградња трајнијих објеката на више од једног stoleћа недирнутом тргу у строгом центру Земуна.

"Сада имамо ситуацију да су три објекта никла на сред улице, са свим изгледима да ће временом, као и на другим местима широм

прометнијих земунских улица, Првомајска, где ниједан већи простор није поштеђен, укључујући и пролазе између зграда и дећа игралишта. Посебан проблем становника овог дела Земуна представљају последице става радикала да до краја не признају надлежност градске власти на "својој територији", иако је Земун и даље једна од општина града Београда. Они, наиме, иду толико да-

Радикални Холивуд

Једно се у досадашњем свеукупном деловању СРС, и њеног лидера поготово, никако не може оспорити: од изума Потемкинових села незабележена мегаломанија која се у стварности, по правилу, испољава у илузионистичким ефектима.

Тако је, слично као и за прошлу годину, на седници одржаној у фебруару месецу Скупштина општине Земун усвојила амбициозан план неимарских активности за текућу 1999. годину. У 20 предвиђених подухвата урадиће се ни мање ни више него следеће: 1) Асфалтирање улица у Земуну, Батајници, Угриновцима, Добановцима, Сурчину, Бечмену, Петровчићу, Јакову, Бољевцима и Прогару; 2) Просецање улица и насипање тврде подлоге у насељима Бусије, Грмовац, Плави хоризонт, Угриновци и Петровчић; 3) Реконструкција транзитног цевовода у ул. Новоградска и Наде Димић од улице Прегревица (800 м); 4) Изградња фекалне канализације у улицама Горњоварошког земунског атара; 5) Асфалтирање старог новосадског пута од Саобраћајне школе у Земуну до насеља "Официрска колонија" у Батајници, дужине 12 км и ширине 7 м; 6) Реконструкција пута Сурчин, Јаково, Бољевци, Прогар у дужини од 17 км, ширине 6 м; 7) Додела новчане помоћи црквама за неопходне радове; 8) Асфалтирање пута до улаза у конак Манастира Фенек; 9) Изградња кошаркашког игралишта са пратећим објектима; 10)

Набавка опреме за Дом здравља и друге здравствене установе у Земуну; 11) Извођење радова у основним и средњим школама и Дечјој установи "Сима Милошевић" у Земуну; 12) Инвестиције у опремање и осавремењавање рада општинске управе и неопходне компјутеризације; 13) Набавка дела опреме за ТВ Земун; 14) Чишћење дивље депоније у Бољевцима; 15) Чишћење канала који нису у систему ЈП "Галовица" Земун; 16) Изградња водоводне мреже у Бусијама, Грмовцу, Плавом хоризонту и Батајници; 17) Изградња станице за дохлорисавање за водовод Сурчин-Јаково, Бољевци, Прогар, и Сурчин-Бечмен-Петровчић; 18) Изградња гробља у Добановцима; 19) Гасификација на територији општине Земун; 20) Финансирање прикључка зграде Општине и Магистрата на топловодну мрежу.

Као извор финансирања наведена је продаја општинског земљишта за индивидуалну стамбену изградњу, са очекиваним приходом од 72 милиона динара.

Осврћући се, међутим, на ове халуцинантне радикалске визије процвата општине Земун, усред опште пропасти, неки опозициони одборници СО Земун су приликом усвајања иронично подсетили да је сличан план донет и почетком прошле године, али се о исходу ових капиталних инвестиција касније мало тога чуло, осим паролашки уопштено у радикалским пропагандним билтенима.

на према Прогару пре две године су започети "предизборни" радови прикључивања на градску водоводну мрежу. И шта се затим догађало? Када су радови почели испоставило да је уз сам асфалтни пут могао да се искористи веома мали простор (за постављање водоводних цеви потребна је чврста подлога) па су се извођачи радова "досетили" да сузе коловоз, чиме је знатно отежан саобра-

не назире крај, послужили су још једној сврси: радикалска већина у СО Земун је управо у подручју где су на прошлим изборима радикали забележили најбољи резултат (рачунајући на вешту обману у вези са "побољшањем комуналне инфраструктуре" надају се да ће тако остати и убудуће) на седници из фебруара месеца ове године, формирала 15 нових изборних јединица. Као изговор послужило им је одређење да је по једној изборној јединици за локалне изборе оптималан број до 2.500 бирача а, како су навели, у протеклих неколико година битно је увећан број становника Земуна, приливом избеглица из бивших југословенских република.

"То у први мах изгледа логично, све док не помислите да ти људи углавном немају решен статус држављанства - па самим тим немају ни бирачко право", упозорава Митић.

Суочени са набројаним

"подвизима" радикала многи грађани се са стрепњом питају хоће ли се ускоро окончати погубна демагошка владавина људи који подједнако мрзе богату прошлост Земуна (као што се мрзи све што је везано за њима страну културну традицију) али и убрзано уништавају будућност његових житеља.

О томе ће морати добро да размисле сви они који су досад толерисали незаконито понашање ове политичке дружине, исплаћујући их тиме за услуге учињене у корист сопственог одржавања на власти.

СРПСКО НАРОДНО

Мирела ПЕТРОВИЋ

Још није заборављен скандал који је прошле године месецима потресао наш најстарији театар Српско народно позориште, након разних преписки које су глумци водили са Министарством културе, Владом Србије, утицајним партијским и "службеним" лицима, оптужујући свог управника Стевана Дивљаковића за бројне злоупотребе положаја, а већ протекле недеље новосадски културни естаблишмент су потресла нова догађања у овој кући. Са функција су дефинитивно отишли директор драме Позоришта Стеван Баја Гардиновачки и директор балета Ерика Марјаш.

БАЛЕТНИ У РИТАМА

Неколико пута је било покушаја да Дивљаковић буде смењен са места управника, са подужим списком грехова који су му стављани на душу, почев од аргумената да је "некомпетентан" и "превелики трошачија", као и толики пре њега (Ристић, Јаноски, Ковачевић). Међутим, Дивљаковић, иначе композитор и директор музичке школе, на опште чуђење чаршије још траје. Својевремено је чак и бивша министарка културе у србијанској Влади Нада Поповић Перишић била озбиљно "намерила" да га пусти низ воду, али нова дужност у Паризу ју је омела у томе, а њен наследник Жељко Симић не може да стигне да функцију обавља на два места, па чему онда бављење таквим за њега сигурно тривијалним стварима какви су потреси у СНП. Поред Народног позоришта, човек има на врату и бројне трибине СРС по Сурдулици и Бабушници. И тако, и поред тога што му нико од "јаких кадрова" СРС-а и ЈУЛ-а не чува леђа - Стеван Дивљаковић о(п)стаје, без обзира што сваке године његовог управниковања у Српском народном позоришту избије понеки скандал.

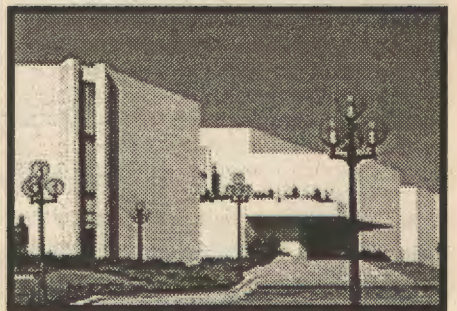
О проблемима који по свему судећи узимају све веће размере у СНП-у разговарали смо са директором Балета у оставци, познатим именом наше и међународне балетске сцене, Ериком Марјаш, која је на овој функцији била последњих пет година.

ћај на овој иначе фреквентној саобраћајници.

"Стигло се докле да је локални пут, који је колико-толико функционисао, механизацијом сада потпуно уништен. На појединим местима аутобуси који долазе из различитих смерова буквално не могу да се мимоиђу а безброј ударних рупа разлог је што приватни превозници не желе да својим возилима покривају ове приградске линије, па су самим тим грађани вештруко оштећени", описује стање на земунској периферији Миролjub Митић.

Радови на увођењу водовода, иако им се

"Крива у Српском народном позоришту траје већ дуго, а последице у драматично погоршавање услова за рад код свих, посебно у балету. Ми се налазимо у подређеном положају, јер глумац са годинама добија патину а играч рђу, јер је рок трајања у балету ограничен и ансамбл треба редовно и често обновљати, што је неизводљиво у овим условима када нема новца за плате, када се игра у подераним патикама и исцепаним трикоима у прашњавој сали и атмосфери општег сиромаштва и безнађа. Нисам успела да обезбедим подршку и разумевање у Републичком министарству за културу, а ни у СНП-у.

Министри одлазе. директор о(п)стаје

Сумирајући одјеке оставки које су њотресле љубитеље новосадског театра, може се рећи да се култура њобунила ѡпротив чиновника који диктирају ѡнижавајуће услове живота и рада уметничким ансамблима. Беспарица је свуда око нас, али у случају Српског народног позоришта ѡказало се да они који су ближи "каси и кеси" боље ѡролазе.

Ерика Маријаш

Управник Стеван Дивљаковић нема слуха за потребе уметничких ансамбала, па у овој кући културе сада су важнији маркетинг и људи из администрације, а глумци, певачи, музичари и балетски играчи гурнути су у други план", тврди за "Српску реч" госпођа Маријаш.

ДОВЕДЕН ПА УХАПШЕН

Балетски ансамбл у Новом Саду основан је пре безмало пола века и данас има 64 играча. Постоји много старијих играча који због лошег законског решења нису у пензији. Посебан проблем представљају мушки играчи, којих има тек неколико. Са друге стране, млади играчи нису заинтересовани за долазак у новосадски Балет. Проблем је у томе што у свакој другој-трећој генерацији Балетске школе изађе понеки мушки играч, а он, уколико вреди - одлази даље трбухом за крухом. Мале плате и лоши услови у Српском народном позоришту нису привлачни за таленте.

Прича за себе јесте ангажовање играча са стране без којих не може бити ни говора када је у питању квалитет репертоара. У новосад-

ском ансамблу било је шест странаца, али њих је требало платити и обезбедити им бар минималне услове за живот и рад. Какав је њихов статус најбоље се види из случаја који је скоро узбуркао јавност, госта из Румуније Адријана Кривица, који је, искључиво због пропуста администрације а зли језици тврде и управника СНП-а Дивљаковића, дочекао да буде осуђен на новчану казну, 15 дана затвора и отказивање гостопримства у нашој земљи.

"Поносна сам на све што сам постигла, готово на почетак мог рада када смо се одвојили од Опере и кренули сопственим путем. На неки начин се помало осећам као Марина Олењина која је основала наш балет пре 50 година. Борила сам се за самосталан Балет, не због фотеље и личних амбиција, већ зато што сам и сада убеђена да балет као најмлађа уметност и људи у њему имају право на шансу да се изједначе са осталим уметницима у Позоришту. На жалост, у протеклих пет година нисам успела да се за то изборим, јер управник Дивљаковић не зна о балету много, а и није се трудио да нешто научи", истиче до пре недељу дана директор Балета Ерика Маријаш.

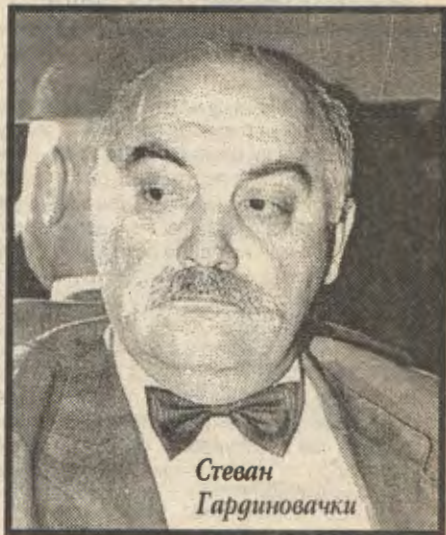
Покушали смо да уговоримо разговор и са управником СНП Стевом Дивљаковићем. Међутим, једна од секретарица господина Дивљаковића је након консултација са њим одбила разговор, уз објашњење да ће ускоро бити заказана конференција за новинаре. На наше инсистирање да појасни шта значи "ускоро", одговорила нам је да је то за две до три недеље. Вероватно ће тада бити јасније и како то да нема средстава у Позоришту за уметничке активности, а има за плате чак две секретарице управника; зашто од колача које Позориште добија од Министарства културе за Балетски ансамбл не дођу ни мрвице до запослених, па за пет година, како смо од самих играча чули, није купљена ни једна мајица; где одлази новац од издавања сале СНП-а, као и многе друге "вруће теме".

"НЕУНИШТИВИ" ДИВЉАК(ОВИЋ)

Оставку на место директора Дrame СНП поднео је и Стеван Баја Гардиновачки. Претпоставља се, пршто популарни новосадски глумац Баја још неће да изађе у јавност са својом причом, да је Гардиновачки оставку

поднео из сличних разлога као и Ерика Маријаш. Мада је у краћем телефонском разговору као основни разлог навео тај што жели да се у потпуности посвети свом матичном послу - глуми.

Сумирајући одјеке оставки које су потресле љубитеље новосадског театра, може се рећи да се култура побунила против чиновника који диктирају понижавајуће услове живота и рада уметничким ансамблима. Беспарица је свуда око нас, али у случају Српског народног позоришта показало се да они који

Стеван
Гардиновачки

су ближи "каси и кеси" боље пролазе.

Управника СНП Стевана Дивљаковића је пре годину дана глумац Тома Кнежевић без оградe оптужио да је "лопов, криминалац и мафијаш", да је потписао музику коју су компоновали познати композитор Зоран Мулић и Срђан Тодоровић, апсолвент на Музичкој академији у Новом Саду, да је ту музику СНП платило 25 хиљада марака (углавном у динарима, мада је било и девизних уговора). По речима господина Кнежевића а и по тадашњем писању штампе, прави аутори су добили мрвице а главница је припала управнику. Истовремено се огласио и позоришни синдикат оптужујући управника за бројне злоупотребе службеног положаја, те се у рад новосадског глумишта умешала и полиција, па је новосадски СУП 23. фебруара прошле године поднео Тужилаштво кривичну пријаву због "фалсификовања и злоупотребе службеног положаја". Даља судбина кривичне пријаве прекривена је велом тајне, јер се тужилаштво није благовремено огласило.

Управник Дивљаковић је за новог директора Балета поставио примабалерину Габријелу Теглаши-Велимировић, а на место уметничког саветника Дијану Козарски. По последњим информацијама које смо добили, на место директора Дrame распоређен је млади и перспективни редитељ Жанко Томић.

Шта ће се убудуће дешавати са и у најпрестижнијој уметничкој кући у Војводини, којом руководи "неуништиви" Стеван Дивљаковић, показаће дани који су пред нама. За сада ваља подсетити да почетком другог Миленијума, Балет Српског народног позоришта обележава вредан јубилеј - 50 година постојања и успешног рада. Али врло лако може да се деси да све "пукне" и ансамбл се растури у наредним месецима, па да Јубилеја и не буде.

ПРЕТЊЕ МИНИСТРА ЗА ФИНАНСИЈЕ МИЛАЧИЋА ПЕНЗИОНЕРИМА У СРБИЈИ

Бон није по бонтону

На пробу некој (бившеј) пензионера на табли ће моћи да се прочита: "Овде лежи пензионер који је платио струју боновима за три године унапред, али је умро од глади". Да ли је то био циљ доношења ове Уредбе?

Др Милан ЂУРИЋ

Пензионери су навикли да се код одређивања износа пензија не поштују законски прописи, да се крше лична права и не поштују рокови исплате, али да им министар за финансије Милачић јавно прети да ће незадовољни "пензионери који не приме потврде за струју, паре за пензије добити кад их буде било", увреда је коју до сада нису доживели од представника Владе Србије. Изјава потпредседника Владе Шешеља да "онај који неће да плаћа потврдама струју, може да их исцпепа и на томе му хвала" не вређа пензионере, јер од њега нису ни очекивали ништа боље, пошто је он све то закувао. За све што је учинио пензионери ће му се реванширати приликом следећих избора.

БОНОВИМА У БУДУЊНОСТ

Влада Србије је у исплати пензија за мај, јун и јул 1999. године прибегла нечасним методама ликвидације својих законских обавеза према пензионерима, тиме што је уместо новца дала потврде за плаћање струје, угља и дрва. Пошто пензије по својој природи и намени служе за плаћање свих роба, услуга и дажбина, то се практично пензионерима ускрађује право да своје пензије користе за плаћање трошкова живота. Синдикат пензионера Србије "Независност" поднео је захтев Уставном суду Србије за оцену уставности и законности ове Уредбе. Министар Милачић није хтео, што би било и нормално, да сачека да Уставни суд Србије донесе оцену уставности и законности Уредбе, која грубо крши људска и лична права пензионера да одлучују у које сврхе ће користити новчана средства пензије и законску основу доношења Уредбе, јер је већ по сличном предмету донео Одлуку

6. априла 1995. године, према којој је утврђено неуставно смањење пензија и по томе заснована обавеза великог дуга у пензијама од 2,2 милијарде динара, који до данас није исплаћен пензионерима, иако је законски рок исплате истекао 4. августа 1997. године.

Поред изнетих претњи министар за финансије Милачић своје силеџијско понашање и цинизам према пензионерима испољио је изјавама да "пензионерска права нису угрожена и да пензионери који комплетан износ користе за струју биће у прилици да своје обавезе ЕПС-у измире за више година". Жалосна је чињеница да министар финансија у Влади Србије не зна податке Фонда ПИО да је у септембру 1998. године 105.000 пензионера примило пензије до 470 динара, да је 350.000 пензионера примило пензије до 700 динара и да је 740.000 пензионера примило пензије испод просечног износа од 1.050 динара и да су трошкови минималне исхране двочлане пензионерске породице у томе месецу износили 1.100 динара, трошкови електричне енергије, стамбених, комуналних и ПТТ услуга износили 350 динара и укупни трошкови живота 2.370 динара. Данас су трошкови живота порасли за преко 50% због инфлације цена, а пензије су остале исте, док су за мај, јун и јул чак снижене за 13,8%. Ово је права слика бриге Владе Србије о пензионерима и слика морала одговорних лица који су иницирали доношење ове Уредбе (потпредседник Шешељ) и који је спроводе (министри Миленковић и Милачић) и лица чија је дужност да штите законитост у исплати пензија (председник Управног одбора Фонда ПИО Кркобабић).

ДА ПИТА МИЛАЧИЋ МИЛАЧИЋА

У страху да пензионери не дају потврде на

коришћење својој деци и рођацима и тиме се обогате, министар Милачић је супротно раније датим изјавама помоћника министра за рад, борацка а и социјална питања Љ. Милосављевић, да деца могу користити потврде за струју родитеља, категорички тврди да се право коришћења бонова неће моћи пренети на рођаке и децу, како би се спречиле могуће спекулације. Изјава да "нећемо дозволити да се неко богати на рачун државе и пензионера" звучи малициозно, поготово када знамо да је држава потрошила уплаћена сред-

ства пензионера у Фонд ПИО а данас не дозвољава да пензионери приме своја средства уплаћена у динарским средствима, већ у замену даје некакве папире у виду потврда за плаћање струје.

Министар Милачић се брине да ће се деца или рођаци обогатити на потврдама за струју, а не брине га да је својим несавесним и неодговорним радом довео огроман број пензионера до просјачког штапа, да живе у бедноти, немаштини и дуговимма, да гладују и умиру од глади и болести за које не могу купити лекове. Где је савест министра за финансије Милачића била када још увек није исплатио стари дуг у пензијама из 1994. и 1995. године, који је 1998. нарастао на преко 4 милијарде динара или 3,2 месечне пензије, а према курсу ДЕМ од 12 динара се удвостручио. Где је била савест министра Милачића када је смањивао пензије у току 1997. и 1998. године за 30,4% по основу промене методологије за израчунавање нето плата и зарада запослених и усклађивања односа просека пензија према просеку плата, иако се према савезном закону пензије динамички усклађују према кретању плата и зарада. Пензије и плате су посебне економске категорије, пензије су утврђене према вредности минулог рада утврђеног решењима о пензијама, а плате и зараде зависе од пословних резултата и расподеле дохотка организација у којима су запослени. Где је савест министра Милачића када наставља у 1999. години да смањује пензије и да одреди пензије за мај, јун и јул на најнижем нивоу од 906 динара, који су пензионери примали у периоду од јуна до децембра 1997. године. Да ли је економиста Милачић упитао министра Милачића за колико су цене и трошкови живота порасли у протекле две године и како данас живи неколико стотина хиљада пензионера који не могу са својим ниским пензијама да купе ни минималне количине потребне хране. Зар такво понашање није отворени геноцид према старим људима који су зарадили своје пензије и уплатили потребна средства за пензије која су по налогу Владе Србије ненаменски потрошена.

ЗНА СЕ КО ЈЕ "НА УЛИЦИ"

Како цинично звуче речи министра Милачића пензионерима да им права нису угрожена и да "пензионери који комплетан износ користе за плаћање струје биће у прилици да своје обавезе измире за више година". Генијално је откриће министра Милачића, пензионери ће утрошити три пензије за будућу потрошњу струје, а неће имати новца да измире друге обавезе, дугове према комуналним организацијама, да купе неопходне животне намирнице и лекове. Последице оваквог става могу бити да се у будућности на неком гробу пензионера на табли моћи да прочита "Овде лежи пензионер који је платио струју боновима за три године унапред, али је умро од глади". Не верујем да је то био циљ доношења ове Уредбе. На крају треба истаћи да нити ниске плате и пензије не могу утицати на инфлацију цена, већ је то дело раста ултичног курса ДЕМ, које се користе за слободан увоз кафе, јужног воћа, козметичких производа, нафтних деривата и др. Власници капитала за чији рачун дилери купују ДЕМ подижу ултични курс ДЕМ да би остварили већи профит преко повећања цена увезених производа, а оне утичу на раст цена домаћих производа. Директори и власници банака и предузећа за чији рачун дилери купују девизе на улици су чланови партија на власти, СРС-а и ЈУЛ-а.

РЕПУБЛИКА СРПСКА ПОСЛЕ ИСЕЉАВАЊА ПОПЛАШЕНА И ПРЕД ВРУЋУ ЈЕСЕН

Никола Поплашен, председник за под букву

И да ће преовладава схватање да се из редова социјалиста теже скинути нејо са кокаина. Дедињска зависност је толика да је сваки покушај те врсте већ у старту осуђен на неуспјех.

Миладин МИХАЈЛОВИЋ

Од извора два пута, воде на три стране. Република Српска скоро да је у некаквом бермудском троуглу тровлашћа. Први пута, истина авионски, јесте онај којим је потпредседник Републике Српске Мирко Шаровић отпутовао у Кливленд на десети, јубиларни Српски конгрес уједињења. У прошли петак премијер Републике Српске Милорад Додик отпутовао је у земљу излазећег сунца. За то вријеме Никола Поплашен се обрео у Београду.

Циљ Додикове посјете Јапану је "имплементација" донаторских средстава у износу од 40 милиона долара и неки други пројекти. Да сунце излази на дедињском истоку, дакле, нешто ближе, потрудио се да докаже и сада већ "приватно лице" Никола Поплашен. Наиме, трећи пута, земаљски, јесте онај којим је од Вестендорпа "дегажирани" и од Додика "деложирани" председник РС Никола Поплашен, кога је с те функције смијенио Високи представник, отишао на још једно поклоњење председнику СРЈ. Шта је било у том, по свему судећи, опрштајном исповиједању једног другом јавност у Републици Српској још није упозната, осим протоколарне флоскуле о разговорима за добробит односа РС и СРЈ. Наравно, све уз висок степен сагласности и по већ традиционалним адетима Дејтона и државе Охаја.

ДЕЛОЖАЦИЈА ДЕГАЖИРАНОГ

Сходно одлукама Владе РС од 2. септембра радници бањалучких комуналних служби су испред Поплашеновог стана у алеји Светог Саве уклонили "бесправно" постављени киоск у који су се за кишна времена склањали полицајци из Поплашеновог обезбеђења. У исто вријеме Поплашенов кабинет (без адекватног канабета) остао је заслугом Телекома РС и без телефонских веза са ближним и даљњим окружењем. За све вријеме ове операције деложаџије Шешелевог редова Николе Поплашена резиденцијални Бански двор је био у обручу јаким полицијским снага. За овака случај.

Једини револт и отпор овом свргавању од Вестендорпа већ давно развлашћеног бившег председника РС је био у "попличавању" бањалучких улица бесплатним примјерцима радикалске "великосрбијанске" публицистике. Основна порука нетвеространог (једностраног)

билтена, који су грађани углавном одбили ријечима "протјерао је и он мене", јесте да "овим непримјереним чином слуге окупатора укидају Републику Српску". Мало ко да је повјерао у ове поруке.

Да би динамика ове деложаџије добила овако драматичан ток постаро се сам Никола Поплашен. На његову пријетњу да ће распусти Народну скупштину РС Влада РС је брзо реаговала и окончала ову председничку агонију. Мада односи у коалицији СДС-СРС РС никада нису били на нижој тачки, тврда СДС струја је искористила Шаровићево одсуство у Кливленду да са факса његовог кабинета одашаље медијима поруке у којима, наводно, Додик њега ништа не обавјештава већ га само треба као изборног и уставног Поплашен-елиминатора.

Поплашен сматра да је до нове године зацртан потпун нестанак РС. Т је, према његовим ријечима, и разлог његовог посезања за пријетњом о распуштању Скупштине. Његова одлука о распуштању парламента РС је формално правна и кад је не би поштовао ни један посланик, само ако он то одлучи. "Председник Републике је Председник и кад се налази под буквом. То је инокосна функција. Он може да седи у шуми и да потпише и овери своју одлуку. Шаровић је потпредседник, он ће учинити све што му ја кажем", рекао је Никола Поплашен у интервјуу бањалучким "Независним новинама" спочитавајући Милораду Додиду да је узурпирао дио председничких функција, те тврди да Додик има 0,1 одсто подршке становништва и апсолутну подршку из Вашингтона.

Као модел за своје будуће изолационистичко владање Републиком Српском Поплашен

помиње дугогодишњу владавину Фидела Кастро, Моамера Ел Гадафија и Садама Хусеина. Поплашен је исто тако демантовао да распуштање парламента РС има икакве везе са Слободаном Милошевићем, "нити је то његова надлежност".

СТВАРНИ И МОГУЋИ РАСКОЛИ СОЦИЈАЛИСТА РС

У РС су већ најављује да је септембар, опет септембар, погодно вријеме да Слободан Милошевић у Републици Српској консолидује своје социјалистичке редове. Потенцијални извршиоци ових намјера виде се у именима бијелинског социјалисте Неђе Ђурића и увијек непредвидљивог Драгутина Илића. У том циљу рачуна се и на логистичку подршку српског представника у Председништву БиХ Живка Радића и председника НС РС Петра Ђокића. Са тим адутима се иде на маргинализацију, наводно, прозападно оријентисаног крила социјалиста на челу са Небојшом Радмановићем, актуелним председником Извршног одбора Бања Луке. Остаје да се види ко ће у тој унутарстраначкој борби одијети гаће на штапу. Али, и даље преовладава схватање да се из редова социјалиста теже скинути него са кокаина. Дедињска зависност је толика да је сваки покушај те врсте већ у старту осуђен на неуспјех.

Ултимауми Коалиције за цијеловиту и демократску БиХ о реконструкцији владе РС са министрима из реда бошњачког народа за премијера РС Милорада Додика су могућност остварива тек послје 2.000 године, дакле послје нових парламентарних избора. По Додик све то је на курсу дестабилизације РС и политике њене актуелне владе. Опозиција у парламенту РС, можда више коалиција СДС-СРС, него принудни ЦД БиХ партнери у скупштини, жели да корупцијску аферу са милијардом долара у Федерацији БиХ пребаци и на терен српског ентитета.

Криминал и корупција су већ провјерено најјачи опозициони адут за свргавање гарнитуре са власти. У ту сврху употребљени су, скоро већ по традицији, и просвјетни радници, односно синдикат који би требао да их заступа. Овај пут је синдикат образовања, науке и културе РС улетео у празан простор и остао без очекиване подршке учитеља и наставника средњег и основног образовања. Као кочицу за неулазак бошњачких кандидата у владу РС Додик је именовао њихов имало конструктиван однос према елементарним интересима РС. Тако су, бар за сада бошњаци на привременом посланичком раду у парламенту РС остали и без утјешног министарства екологије, спорта, избјеглица или нечег у том домену. У међувремену је бошњачка спољнополитичка лоптица кроз уста Хариса Силаџића пребачена у Хрватску. Наиме, Харис је оца свих Хрвата Фрању Туђмана прогласио за главног кривца за ратне страхоте у односима бошњачког и хрватског пука у БиХ. Реакције су биле жестоке, а то је још више дошло уља на Туђманове муке са изручењем Туте и других генерала са хашке потражне листе.

Фаранд Роберт, супервизор од округа Брчко још је једном поновио да ће округ трајати колико и Дејтон. Значи ли то да је тековина из Охаја у питању или је модел организације Брчког нешто што има перспективу широм Босне и Херцеговине. Фаранд вјерује у просперитет у БиХ.

Литература настаје у самоћи, у некој врсти добровољне аскезе и одрицања од друштва, али друштва, али у сразмери с тим како настаје ретко и мало о самоћи говори. Можда самоћа није ништа необично за оне којима у је живот досудио па су на њу навикли и сродили се с њом као са природним стањем ствари. Мени се рецимо самоћа напросто није догађала, у чему није толико утицала моја воља већ стицај околности. Некако нисам умела да је свесно изрежирам, а можда сам и несвесно бежала од ње иако сам често помишљала да је она неко посебно стање које завређује да се око њега потрудите и које ће вам на тај труд узвратити занимљивим открићима.

САМОЋА КОЈА СЕ ЉУШТИ

Имам доста пријатеља који како се то обично каже живе сами. Мало кога знам а да је таквим статусом и животом задовољан и обично у свакодневици трампе најквалитетнију самоћу за досадно, напорно или случајно дружење за које се хватају као за спасоносну сламку. Премда нисам упознала одлике трајне самоће одувек ми је флоскула о човеку као друштвеном бићу звучала некако нападано и припадала сфери колективног притиска на јединку. Али и у филозофији самоће народски исказаној оним класичним да се свака рађа и умире сам (што барем за рођење није буквално тачно) такође има нечег што индивидуализам сенчи трагичним и невољним статусом који пре припада усуду него човеком вољном опредељењу.

Чини ми се да има различитих самоћа и да од њиховог облика у датом тренутку зависи квалитет самоће и њена евентуална креативна вредност. Свима се каткад догађа онај заправо лажни а вазда сетни сећај самоће у друштву, које може бити и велики и бучно, али вас се не дотиче јер у разговору не налазите изазов а у колективном, правом или искитреном расположењу не учествујете. Овакав сећај самоће унеколико је привид, у њему каткад има мазохистичког задовољства, али и детињастог ината јединке која није спремна ни на праву самоћу ни на уклапање у колектив.

Постоји потом случајна или наметнута самоћа, фаза у току дана или већег временског периода, можда чак и фаза у животу појединца, самоћа коју наметну околности. Такве самоће јединка обично није свесна, не доживљава је као изазов и специфичну могућност, већ као интеррегнум који ће се пре или касније окончати каквим друштвеним активностима. Оваква самоћа није ни дубока ни аутентична, она још увек није ни став ни избор, у њој јединка плута по површини осамљености и може да кокетује с њом као са интригантном ситуацијом која се може и узети и одбацити.

Мислим да је самоћа као лични избор, без обзира на њено трајање, најдубљи, најкреативнији али и најопаснији облик самоће. Свесна или намерна самоћа је сиренски изазов, примамљиво одрицање свих других могућности трошења времена, суочавања са собом за које ваља имати храбрости и духовне разборитости. Таква је самоћа преломни тренутак после којег ће јединка искрено пожелети или да у њему остане као у властитом кавезу или

Путовање кроз самоћу

Самоћа као лични избор, без обзира на њено трајање, најдубљи је, најкреативнији, али и најопаснији облик самоће. Свесна или намерна самоћа је сиренски изазов, примамљиво одрицање свих других могућности трошења времена, суочавање са собом за које ваља имати храбрости и духовне разборитости.

да из њега побегне главом без обзира. Таква је самоћа одмеравање и критичко преиспитивање властитог бића, онога ја које се у колективу скрива, претвара, мења и утапа у безличност, непоткупљиви сусрет са оголелим, рањивим и замршеним собом при чему откривате да се битно разликујете не само од устаљених представа о вама које вам намећу други већ и од властите представе о себи које сте створили бивајући претежно друштвено биће.

Самоћа отвара унутрашњи свет, читав један универзум који није ништа мањи ни једноставнији од космоса изван јединке. Самоћа се листа, љушти, са ње се скидају безбројни велови и у њу се продире као лавиринт из којег је излаз непредвидљив баш као и из митске грађевине овог имена. Први кораци самоће су неодлучни, тетурави, тешки попут првих корака детета које учи да хода. С почетка вас мрзи да било какав корак, чак и онај баналан да бисте себи нешто принели, учините, јер не морате да га начините, нико и ништа вас не обавезује нити ико од вас ништа очекује. Временом схватате да се ипак морате кретати услед баналних потреба, те кренете да удовољите самом себи. И тада донесете први закључак о својој правој природи. Или ћете се кретати минимално да себи обезбедите минимум (хране, удобности, ужитка у ситницама), или ћете вредно јурити да себи уприличите мноштво малих задовољстава. За шта год да се одлучите, нећете то више чинити механички, из навике, ритуално, већ ћете о сваком и најобичнијем поступку размислити и свесно одлучивати јер се он тиче само вас. Искључиво ваше потребе, жеље, одлуке, хира, расположења.

Самоћа мења однос према говору. Починјете бивати свесни разлике између говора и размислања. Говор је планина сувишности, конвенција, реторских фраза, потреба да се стварно а чешће лажно представите или докажете другима, да објашњавате, нијансира-

те. И најсложенија мисао изгледа вам једноставнија од најсажетијег говора када тај однос посматрате из угла самоће. Говор подразумева друге а мења вашу првобитну мисао и качи на њу непотребне привеске, допуне, украсе као на новогодишњу јелку. У самоћи се од говора одвицате као од непотребног пртљага. Прво се одучавате од тога да гласно разговарате са собом јер је глупо, сувишно, непотребно, јер сте са колективом делили закључак да са собом разговарају неформални људи што може али не мора да буде истина као и већина закључака које доноси колектив. Лагане вам мисли, такве какве су, постају довољне и губите навику да их обликујете у реченице, изузев ако се у самоћи не упуштате у писање. Тада увиђате да је самоћа за писање неопходна, али да више није аутентична, да постаје неми облик обраћања другим.

Претпостављам да не постоје две једнаке самоће мада је, споља гледано, ову тврдњу тешко доказати. Помишљам да се чак и у оквиру једне јединке разликује самоћа на мору од самоће у планини, самоћа млети од самоће зими, самоћа с обавезама од самоће без њих, самоћа у неимаштини од самоће у имању или пак изобилју, самоћа на путовању од самоће у свом дому. Као што се разликује наметнута од изабране самоће, или самоћа након интензивног дружења од самоће која је дуготрајно уобичајено стање.

Шта је заправо самоћа? Поклон себи или кажњавање себе, морање или избор, пристајање или одбијање, ужитак или мучење? Вероватно ништа од тога или све то заједно, у зависности од тренутка, особе у осами, искуства пре и после самовања. Наш народ, рецимо, верује да су калуђери у осами досезали просветљење, трајање у осами везивано је за светачке особине, чудотворства, изузетност. Обичан пак човек ако се претерано осами третиран је као чудак, а олако и као лудак, у сваком случају особенак према коме колектив гаји амбивалентан однос између подсмеха и дивљења, зазирања и бојазни, радозналости и ниподаштавања. Самотништво је - по колективу - или грех или покушај искуљења греха што баш није логично, али сама чињеница да га колектив сврстава у крајности много говори. Они који себе сматрају цивилизованима строгог самотњака третирају као неку врсту дивљака, што је такође речито, барем из угла колектива.

У сваком случају самоћа је тајновитија и од најсложенијих видова друштвености. У њој владају закони микрокосмоса, закони душе, закони непрегледних просторстава човекове унутрашње природе која није ништа мање сложена од његових односа са спољним светом. Појединац у самоћи губи инстинкте за комуникацију са другима, али изострава унутрашња чула и приближава се себи на многе начине заборављене и изгубљене у времену испољавања свог друштвеног бића. Честа друштвеност, особито она наглашена и неуротична, произлази заправо из бежања од самог себе, као што говорење постаје удаљавање од мишљења. Тада је осамла лек, терапија, нужан заокрет ка сабирању и усредсређивању на сопствено биће.

У самоћи сопствени живот, прошлост, одлуке и поступци постају предмет питања и одговора који нису наметнути споља. Тек тада та кривула успона и падова постаје објективна. Јасна до прецизности, логична ако је проистичала из бића јединке, а бесмислена ако су њоме управљали други и ако су је обликовале друштвене околности, идеологије, моде времена и обичаји колектива. Већ зато ваља-

ло би се барем сваку деценију ако не и чешће својевољно осамоти - и то врло радикално - све док се у строгој самоћи не искристалише јасна слика онога што је било. Тек из те осаме као прочишћења, у мери у којој нам је дато да себе видимо здравим унутрашњим очима, можда можемо напред, ако не бољи и чвршћи, а оно барем свеснији себе као капи у мору других и друкчијих индивидуалности.

Самоћа употребљена за самосажалевање и кукњаву јесте болесна, непродуктивна и оптерећујућа празнина. Самоћа употребљена за самоспознају, спутавање својих мана и охрабрење својим врлинама, за уравнотежење сопствене личности, за расветљавање и проветравање тамних кутака своје нутрине, представља драгоцену време поклоњено себи али корисно свима када (и ако) поново закорачимо у заједницу на било ком нивоу друштвеног живота. Из такве самоће се, коначно, рађала и права наука и чиста уметност на добробит и радост човечанства, колектива који траје упркос свим поделама и катастрофама којима је миленијумима изложен.

“УПОТРЕБА СВЕТА“ НИКОЛЕ БУВИЈЕА

И Бувијеов изузетан путопис започет на Балкану (Босна, Србија, Македонија), настављен у Турској, Ирану, а завршен у Кибер Пасу (Афганистан) својеврстан је бревијар одважне и племените самоће. Бувије ће прво путовати са пријатељем, сликарком Тјери Вернаном, а потом ће најтеже и најврлетније деонице прећи сам у некој посвећеној врсти скиталачког заноса који због једног погледа са “врха” или “краја” света занемарује све опасности, па и оне по голи живот.

Путовање уприличено 1953-54. године у својој балканској етапи као да је тек уигравање за даљине и увертира у чудеса света. Део који наше читаоце посебно занима (описи Београда, Бачке Паланке, Крагујевца) изгледају нам као нека чудна и магловита слика и мало ћемо у њему препознати од нашег данашњег погледа на овај крај. Премда је Швајцарац одушевљен нашим људима и њиховим гостопримством, ти људи и предели као да су давнија прошлост него што објективно јесу.

Путника на егзотичним путовањима могу интересовати различите ствари: предели, људи, старине, прошлост и садашњост, обичаји и фолклор, а путописи су најбољи када је путник радознао за све то заједно а уједно обавештен о историји земаља које посећује. Бувије је одиста мајстор описа, умешан да доживи атмосферу нових крајолика и да у људима које накратко среће уочи колико оно типично толико и оно изузетно што их, и када су са дна друштвене лествице, чини нарочитим и непоновљивим.

Премда је свој путопис назвао “Употреба света” Бувије очигледно не мисли да се свет може употребити нити стварно освојити. Свет је непрегледно тајанство простора, поприште разлика али и прожимања и неочекиваних утицаја једне цивилизације на другу, једног језика на други, једног погледа на живот на неки у основи другачији, старији и наивнији. И у најзабаченијим и најоскуднијим крајевима света, у дивљини и бесплућу, људи поред страха и неповерења према странцима испољавају радозналост, солидарност, племенитост и потребу за размењивањем другачијих искустава и знања. Посуда, наравно, има и злобе и опасности, али Бувије путује са мирољубивим намерама и поштеним циљевима што убрзо увиђају и најнеповерљивији чиновници (царинници, полицајци) и најкорелији

разбојници каквих свагда има. Путовање је ризик, изазов, премор, боловање од промена климе, исхране и начина живота, али је оно превасходно задовољство у кретању, спонтаном одлучивању и ширењу граница индивидуалне слободе. Нимало случајно, мото Бувијеовог пута и књиге јесте Шекспиров стих: “Отићи ћу и живећу, или ћу остати и умрети”.

Путописац је свестан да је мотиве путовања често тешко објаснити и себи и вечитим путницима, а камоли онима који у себи немају тај свраб духа и табана. Каткад и сам признаје да је кретање попуњавање празнине у души и; да се на крају замишљене маршруте та празнина поново може осетити као бездно које се ничим не да попунити. Задовољство од путовања јавља се попут муња које осветле с времена на време неки дубљи смисао, неки виши циљ, неку драгоцену спознају која се не заборавља под теретом нових утисака. Правог путника одликују одлучност, упорност, добронамерност, будност чула и дар запажања многима невидљивих или небитних ситница. Такав путник није размажени туриста ни равнодушни посматрач, већ активни учесник у животу сваке забити и ветрометине на коју крочи. Можда је карактер путовања једног писца и једног сликара Бувије најбоље формулисао написавши: “Нема смисла у посету ићи с пиштољем. Још мање ако не знате њиме да се служите. Ми смо кренули да видимо свет, а не да пуцамо у њега”. Овом једноставном реченицом Никола Бувије је непогрешиво разграничио упознавање света од његовог освајања и поробљавања.

ДИМЧАИ - ОАЗА БЕЗ БУДУЊНОСТИ

Одлучујем се за излет у Димчаи да бих свесно пресекла самоћу у којој почињем самозадовољно уживати. У брдима изнад Алање, која се окоито уздижу изнад мора и над којима даноноћно висе облаци који не доносе кишу, удубила је свој кривудава пут ледена, кажу зелена река. Данас изузетно није зелена већ мутно жута од изненадне кише коју у Алањи нисмо дочекали. Пењући се уским путем сазданим од вртоглавих окука висимо над понором док чекамо да џипови који силазе прођу у облаку прашине.

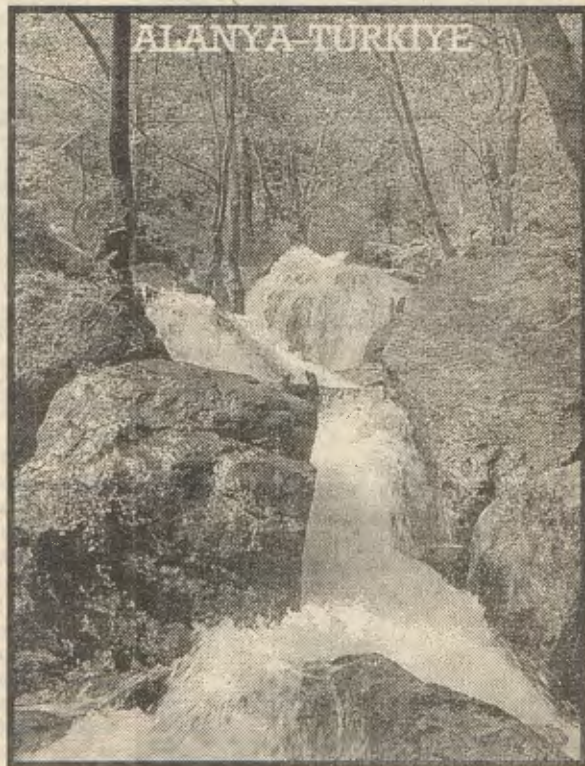
На сваком кораку необична излетишта, ресторани са столовима у води, покрај воде и на дрвећу. Стижемо у један такав и бучно се размештамо јер свако тражи свој однос према близини ледене воде која је оштар контраст у поређењу са прегрејаним морем у коме се немогуће расхладити ни након два сата пливања.

Наши лицитирају на шта им личи овакав пејзаж и где би се у домовини могло направити нешто слично, али наравно лепше. Ћутим да је нешто слично итекако постојало у Босни, на путу према мору (само без стола на дрвећу), и присећам се како су ти “туристички објекти” радили чак и за време рата што ме немало зачудило. Само се тамо окретала обавезна јагњетина, а овде служе изванредну пастрмку, вреле лепице и домаћи пу-

тер жут као дукат (отрцано, али тачно поређење).

Таман сам се сродила са простором и реком оивиченом стрмим и високим планинама кад домаћин рече да су у пуном јеку припреме да се овде направи вештачко језеро и хидроцентрала. Одједном све постаде другачије. Схвати да седимо на дну будућег језера и да можда већ следећи пут када овде дођем (ако дођем) ништа више неће бити исто. Димчаи, овакав какав је сада, већ је прошлост и ту где сада испијамо опорно вино “Невшах” ускоро ће се лелујати водене траве и праћакати ћутљиве рибе. Ако их уопште буде јер људима је преча електрична енергија од свега осталога.

Да ли је мењање овог сликовитог пејсажа нужно, или је и оно само један од пуцњева у природу, израз амбиције да се она покори и освоји за своје тренутачне потребе? Нисам ни енергетски стручњак ни пасионирани еколог, али свака велика промена природног крајолика је помало тужна и поприлично агресивна. Како не волим ни агесију ни тугу, испада да не волим ни те велике промене лица земље за које је човек итекако одговоран.

Фотографишем пејсаж са утиском да на слици неће остати ништа. Ако нешто и остане већ сутра ће то бити лаж, пејсаж којег у стварности нема. Баш као што за извесан број година неће бити ни оних који ће се сећати како је Димчаи изгледао, са својим ваздушастим столовима у крошњама дрвећа. На одласку се не осврћем као обично да бих обухватила погледом крајолик и покушала упамтити слику. Чему, када је она људском вољом осуђена на непостојање или бивствовање у неком другом облику и функцији. Не познајем довољно Димчаи да бих искрено тужвала за њим, али нека сенка теоријске сенте надвила се нада мном као облак. Како ли је тек људима који су живели у кућама широм света које сада прекрива равнодушна вода вештачких језера? Вероватно се, пресељени другамо, делимично осећају као живи утопљеници.

КАКО ТО ВИДЕ ОНИ

Најпре: полиција

Када пола милијарде становништва планете уз најмодерније наоружање и апсолутну прећу победу десет милиона становника земље уплетене у ланце комунистичке прошлости (и неспособности) - то је нешто што се могло лако унапред предвидети. Али проглашавани циљ овог рата, "етичког рата", или "хуманитарног бомбардовања", био је хуманистички, демократски и мулти-етнички концепт живљења. За разлику од описаног рата, тај концепт није лако остварити - ми на Балкану то покушавамо већ неколико векова, па не иде. Плесникова анализа "рата без победника" то трезвено показује; у праву је свакако и Петар Дудек када говори о неопходности економских (и политичких) реформи на Косову, у Србији, и на посткомунистичком Балкану у целини, ако се жели мир, стабилност и просперитет. Све су то, међутим, лепе жеље у оштрој супротности са правим стањем на Косову и Метохији. Од две стотине хиљада Срба тамо је остало свега тридесет хиљада, а само је питање времена када ће и они побећи. Тако се хуманистички и демократски идеали претварају у трагедију, само због одсуства реалистичког погледа (карактеристичног за данашње левичаре на власти на Западу) на Косово какво јесте, па и на Албанце и Србе какви заиста јесу.

Изгледа као да је на Косово и Метохију стигао онај покварени и корумпирани шериф из старих, добрих каубојских филмова: уместо да заводи "закон и ред", прави се луд док бандити вршљају и чине зулум. Као што демократски Срби нису одобравали насиље над невиним Албанцима, тако се данас Албанци морају оградити и зауставити оно што је делом заслепљена освета, а делом и план новог етничког чишћења. У споразуму, или капитулацији, како год хоћете, постоји клаузула о доласку на Косово и Метохију три хиљаде и стотину међународних полицајаца. До сада је стигло највише две стотине. Уз дужно поштовање за све племените речи политичара и филозофа овог рата, први услов за стварање мултиетничког и демократског друштва у овом случају је међународна полиција. Да одржи "закон и ред" као онај добри шериф, односно да спречи нови изгон невиних Срба (Срби злочинци су са Косова и Метохије одавно побегли) и задржи их у њиховој постојбини.

За разлику од левичарских сањара који у свом заносу не размислијају много о последицама својих поступака (свакако не размислијају већ о трећој последици), конзервативци сматрају да су неке на први поглед сложене ствари ипак једноставне: најпре полиција. Предвиђених три хиљаде и стотину међународних полицајаца пре ће спречити дебакл циљева "хуманитарног бомбардовања" него све лепе фразе, телевизијске дебате или унапред пропале финансијске позајмице за развој Косова и Метохије. Тек у свету "закон и реда" и позив за убрзање ширења Европске заједнице, који су срочили и потписали истакнути европски интелектуалци, може бити оправдан и реалан.

Александар Илић

Позив

Ширење Европске заједнице после Косова

Рат на Косову би морао приморати Европску заједницу да процени своју будућност. Нова комисија са Романом Продијем на челу требало би да искористи шансу и преобрази Европску заједницу од институције заглаване у себе саму и запуњену у економска питања у један велики целоевропски политички пројект.

"Повратак у Европу" била је централна паролa свих мирних револуција које су се пре десет година одиграле у средњој Европи. Замисао о "повратку" ослањала се пре свега на идеализовану визију Европе заједничких вредности и наслеђа; његов конкретни облик, међутим, требало је да смера ка припајању процесу европске интеграције која је у западном делу континента постала успешна стварност.

Али Запад на сличан револуционарни позив уопште није био добро припремљен. Став западних земаља према источним суседима остао је двосмислен. На једној страни Европска заједница гласно подржава "унификацију Европе", што доказује читав низ хвале вредних иницијатива и пројеката са земаљама - аспирантима, на пример, програми PHARE, Европска банка за обнову и развој или асоцијациони споразуми.

Идентитет интегрисане западне Европе био је ипак последица страха Другог светског рата и подела и забринутости изазваних у раздобљу хладног рата. Ова тачно дефинисана генеалогја допринела је томе да после 1989. године главни приоритет није било брзо поновно уједињење Европе, него непрестано продубљивана интеграција њеног западног дела. Белези тог процеса су, на пример, Мастрихтски договор и јединствена европска валута.

Десет година после пада берлинског зида ипак изгледа као да је визија поново уједињене Европе ишчезла. Иако висока места тврде супротно, даље ширење Европске заједнице данас се не сматра за стварни приоритет. Може се видети да се државе чланице не труде превише да остварују неопходне реформе и да нису спремне да на своја плећа приме терет цене за проширење. Ти трошкови се често преувеличавају, док се дугорочне позитивне последице проширења уобичајено од стране свих потцењују. На берлинском самиту, који се догађао почетком ове године, најзад су приоритети држава-чланица били обелодањени. Преговори о такозваној "Агенди 2000" били су обележени ценканјем између представника земаља-чланица: свако се, наиме, трудио да заштити скривене интересе своје земље. Завршни компромис затим је склопљен у виду тихе сагласности да ширење Европске заједнице неће бити могуће пре него у другој половини наредне деценије.

У процесу адаптације институција неопходне за ширење Европске заједнице сада долази до пажње вредне асиметрије. Заједница до сада није била способна да трансформише своје ин-

ституције и службене поступке тако да би их у будућности савладали и нови чланови. Са друге стране, међутим, кандидатске земље, само зато да би се квалификовале за чланство у Европској заједници, морале су да прогутају преко осамдесет хиљада страница разних наредби и прописа, заједно познатих као "acquis communautaire". То је сизифовски посао, јер онај "acquis" расте много брже него способности и могућности источноевропских земаља да га прихвате. Већина тих прописа, који одражавају дуг и сложени развој Европске заједнице, уосталом често немају никакве везе са развојем нових демократија. Ова лудачка кошуља прописа није поврх тога ни најзгодније оруђе развоја конкуренције на слободним тржиштима у новим источноевропским економијама, а при том се неким њиховим деловима не руководе чак ни садашње земље-чланице. А ипак се "acquis" од земаља кандидата ауторитативно изискује као *conditio sine qua non*, што само доприноси свеопштој фрустрацији и потенцијалном нерасположењу земаља средње Европе да буду саставни део процеса у коме се сврха грешком сматра за средство.

Историја се мења брже од политике, а политика се опет развија брже од институција. Стварни дугорочни успех последица рата на Косову може бити зајамчен једино нагом на интеграцију Балкана у развијену Европу. Државе без просперитета на југоистоку Европе полако се претварају у формалне или неформалне протекторате и Европа би зато морала из свих сила да се труди око стварања безбедносне зоне у том региону и око њене заштите. За то је потребна не само политичка заинтересованост него и моћна струја помоћи.

Из садашње ситуације, међутим, могле би се развити две нежељене последице. Ако процес ширења треба да буде стабилан, развој консолидованих демократија би се с обзиром на тешку ситуацију на Балкану могао успорити или чак зауставити. Много гора би таква последица могла бити за земље које не спадају ни у једну групу (протекторат и први круг проширивања) као што су Словачка, Бугарска и Румунија. У оба случаја би затим резултат могао бити опасан и дестабилизујућа антиевропска реакција.

Уместо тога, Европска заједница би се у вези са својим директним учешћем на Балкану морала замислити над властитом стратегијом проширивања. Већ сада би требало да започне политику убрзане политичке и безбедносне интеграције земаља средње Европе, а да при том не дође до успоравања њихове економске интеграције. Овде не би била реч о некаком "другоразредном" чланству, већ о оној старој "Агенди 2000", једини исправни одговор на наде о поновно уједињеној Европи које су се родиле 1989. у источном делу континента. Уосталом, такав корак би значајно и позитивни сигнал за послератну обнову на Балкану.

Аутори: Тимоти Гартон Еш, писац и члан управног одбора Колеџа светог Антонија у Оксфорду; Јанос Киш, професор филозофије на Средноевропском универзитету и оснивач Алијансе слободних демократа, Будимпешта; Адам Михник, главни уредник дневника Газета Виборча, Варшава; Жак Рупник, професор Националне школе политичких наука, Париз; Карел Шварценберг, бивши канцелар председника Ч. Р. Праг; Мартин М. Шимечка, главни уредник дневника СМЕ, Братислава; Александер Смолар, председник управног одбора фондације Батори у Варшави и истраживач на ЦНРС, Париз.

Превео Александар Илић

Петр Дудек

Запад не сме да се преда

Низ стручњака који се баве Балканом упозорава нас у последњим данима и седмицама да је идеалистички, ако не и утопијски, а можда и ташто настојати да се на Косову оствари вишенационална заједница, заснована на демократским основама, према моделу познатом из Западне Европе и САД.

Ти стручњаци су свакако у праву, ако се ослањају на историју. Није ни потребно дуго изучавати историју, ако се жели показати да је прошлост балканских земаља, укључујући наравно и Косово, само непрекинути ланац узајамних напада и освета, како то показује прелиставање било ког поузданијег приручника. Али историјске поуке имају, додуше, велику али нипошто апсолутну тежину. Да ли је покушај "стварања" демократског грађанског друштва тамо где су га месни становници у прошлости одбацили, врста ароганције осуђена на неуспех? Модерна европска историја пружа - поред примера када је историјско оптерећење ефикасно спречило општенародно помирење - и примере који показују да ни смртна мржња у оквиру једног народа не мора бити несавладива. Историјско непријатељство ирских републиканаца и униониста може представљати такав пример. Исто као данас на Косову (или пре неколико година у Босни) и у Северној Ирској су се могли и данас се могу чути квалификовани гласови који доказују, на основу утемељених историјских аргумената, да је мировни процес осуђен на крах и да се политика толеранције "импортвана" из иностранства не може укоренити.

Ипак, било би неопростиво да британски, ирски и уопште светски политичари нису већ шездесетих година настојали на претварању Северне Ирске у безбедну и мирољубиву земљу. Исто би тако данас било неопростиво и неодговорно не остваривати на Косову основе вишенационалне заједнице која ће бити утемељена на принципу узајамног грађанског поштовања и толеранције. Било какав други политички (пазите - не истраживачки) став био би циничан и безобзиран.

Желети да се на Косову успостави вишенационална заједница "преко ноћи" представља, наравно, бесмислицу и нико разуман о тако нечем не говори. Задатак најближег раздобља јесте јачање, на Косову (а такође и у Босни и другде на Балкану) политичке стабилности а са њоме и просперитета, што је могуће пре, тамошње привреде. Очигледно је да ће шансе за евентуални нови круг етничких чистки - без обзира на историјске мржње - у економски просперитетној средини бити оштро смањене.

Дневник Wall Street Journal Europe је упозорио да је највећа дилема пред којом Запад сада на Косову стоји, апсолутна привредна заосталост ове српске провинције. Слободан Милошевић је и те како добро свестан тог свог "кеца у рукаву" и не може се зато очекивати да би за реформу косовске, али и српске привреде померио макар и мали прст: све док он или неко од његових евентуалних наследника буде одржавао Косово (и целу Србију) у посткомунистичкој привредној беди, ништа не могу постићи ни западноевропски политичари што сањају у својим данашњим говорима о етничком миру на Балкану. Запад је себи у току косовске кризе неко-

лико пута дозволио да буде изненађен развојем који је при том био предвидљив. После окончања рата и бомбардовања, ОУН и ЕУ на Косову репрезентују међународне јединице, чија је способност деловања ограничена, а задаци пред којима стоје често превазилазе њихов мандат. Неприватизована и нереструктурирана косовска привреда прешла је у току последњих година готово искључиво у српске руке. После капитулације и одласка српских снага пристижу етнички Албанци нипошто с плановима економских реформи, него са захтевима да им се препусте руководећа места са којих су их Срби пре неколико година истиснули. Али у интересу Запада није да враћа косовским Албанцима привилегије

на и деце као жртава бомбардовања, најпре оправданих као грешке, а у даљој фази означаваних за легитимне циљеве.

Рат против Југославије донео је и другачије сазнање: што су напади Алијансе били безобзирнији, утолико је већа каденца племенитих речи била потребна да се они оправдају. И тако је конфликт дао свету термине који су вредни памћења. Наиме, пре су згодни као део апсурдних драма: "етички рат" (Тони Блер) или "хуманитарно бомбардовање" (Вацлав Хавел).

Ни Милошевић, наравно, неће упасти у колону победника. Рат је оставио за собом стотине хиљада избеглица, опустошену земљу која ће се годинама, можда и деценијама опо-

ВАЦЛАВ ХАВЕЛ: *Dobro, vitez, pobednik ... ogox*

у предузећима што не функционишу, у интересу Запада је да се та предузећа трансформишу. Залопслени у њима биће отпуштани пре него поново запошљавани. Овај чвор, међутим, не могу пресећи снаге КФОР-а које су обучене за нешто друго.

За економску обнову Косова није довољно налити у област одговарајуће мноштво финансија. Нема никаквог смисла спонзорисати индустрију руковођену у суштини комунистичким законима. Али данас су то на Косову важећи закони. Ишчекивање њихове промене значило би губитак времена који би могао бити политички судбоносан. Како заобићи овај зачарани круг - то до сада, на жалост, нико није објаснио.

Lidove noviny

Прево Александар Илић

Владимир Плесник

Рат без победника

Догодило се оно што се догађа од када је света и века: кад утихне оружје, свака од страна у сукобу проглашава себе за победника, а у улогу пораженог се нико не гура.

Најмоћнија војна групација света са пола милијарде становника ипак тешко да може осећати ону оплемењујућу радост због победе над народом од свега десет милиона. Ако већ ни због чега другог, онда свакако, због оних "споредних штета", то јест невиних же-

рављати. Прети му међународна потерница и пре свега крајње неизвесна будућност.

И косовски Албанци се морају осећати разочарани. НАТО им је наговештавао да има симпатије за отцепљење Косова од Србије, али је под притиском Русије, Кине и других земаља обећао гарантовање територијалног интегритета Југославије.

Ни Русија није сачувала штит (ограничења економске зависности од Запада од почетка су одређивала мантинеле Русије), али ни Сједињене Државе, чији је председник пре остављао утисак да се негде сакрива, а шефица његове дипломатије је деловала као неко ко се труди да поверује у то шта је то у Европи заправо отпочела.

Али једанаест седмица рата без објаве рата ипак имају само два неупадљива, такорећи "споредна" победника. Британски премијер Тони Блер којем су на конференцији за штампу блистале очи када је уместо генерала прорачунавао успешност удара, Блер који се одомаћио у лидерској улози, директно је повезујући са тачеровском фолкландском традицијом.

Ту је и Немачка која је захваљујући "етичком рату" на Балкану елегантно стресла с ноге тамничарску уставну куглу на ланцу, која је изричито забрањивала Немачкој било какве војне акције ван одбране сопствене територије.

У поређењу са разореном земљом; породицама у шаторима и међународним правом ицепканим на комадиће, то је све заједно ипак веома мало.

Pravo

Прево Александар Илић

Вратили би се, али нема ко

Јадно изгледа ових дана њитом заселак Сердари. Вријеме да се бере воће. Нема ко. А тако је свих ових њоследњих седам што ратних што њоратних њодина. Пут од Врбањаца разрован, струјне жице њокидане, њлогови њоломљени. У Сердарима још увијек нема живота. Ко зна хоће ли ња и бити. Живот, онај тежачки, од својих десет ноката, овдје је стао 17. септембра 1992. њодине. Тада је страдало 16 становника овој њитомој засеока надомак Которвароша. Прије још двојица, ња још један. Укујно 19 сердарских жртава. Превише за Сердаре и околне Дукиће и Бенцузе, њдје је до стравичној злочина живјело њедесетак мјештана. Комишије муслимани и Хрвати из два околна села тај дан њовезали заставе, уортачили њушке, ножеве и кресива. Побили, њоклали и њоћалили Сердаре.

Миладин МИХАЈЛОВИЋ

Скоро затрављени темељи некад лијепих кућа. Отишле у пламену. И оно неколико објекта са кровом су у јадном стању. Види се да људска рука одавно ту није била. Нема прозора, нема врата, подова. А најгоре - нема чељади. Ријетки преживјели ријетко свраћају у село. Тужне су и воће у Сердарима. Нема ко да их бере. Ни да бере ни да окреше. Куће оплакују своје домаћине. Оплакују оне што страдаше у септембру прије седам тужних година од руке својих дотадашњих муслиманских и хрватских комишија. Ријетке птице у селу не слијећу на дозрело воће. Неће јер нема ко да га брани.

До избијања ратних дејстава на подручју которварошке општине становници Сердара су вриједно радили. Гдје љепше него у свом селу. Изнад рјечице Водалка изграђено је шест кућа Сердара. Нешто изнад по двије куће Дукића и Бенцуза. Све вреднији од вреднијег. Од земље живјели, а тек неколико радило у Словенији. Ријетки преживјели говоре да су до несреће били у добрим комишијским односима са становницима Ханифића, Шипуре и Плитске.

УГАШЕНА БРАЧНА СРЕЋА

По избијања овог последњег рата мјештани Сердара одлучили да остану у селу. Окупљали су се у неколико кућа. За пушку способни мушкарци држали су страже. Прве недјеље септембра из засједе су убијени Боривоје и Раденко Сердар у засеоку Шипуре. Ни то не бјеше довољна опомена. Сељани одлучише појачати страже. Предосјећало се, али у нови, још страшнији злочин се није вјеровало.

Кад су се тог јутра, 17. септембра 1992. године, за пушку способни мушкарци враћали са страже, изненада их је обасула киша метака. Све то је попраћено тромблонским детонацијама и урлицима разјарених крвника. Кренули са свих страна. Тако је почео крвави пир у Сердарима. Међу првима су настрадали мушкарци који су покушали одбрани куће и нејач у њима. Једино што се могло чути у тим јутарњим часовима, када су и птице умукле био је јук жена и дјеце из

запаљених кућа.

Осим домаћина Драге Сердара у његовој кући у пламену је остао син Славиша. Прије непун мјесец оженио са Споменком Тепић из Врбањаца. Ватра је тако угасила започету брачну срећу. Сам бог је спасио Драгину супругу Стојанку. Спасила се са сином Александром. Остали заједно притајени у купатилу.

Пироманска акција брзо је прогутала и кућу Славе Сердара. Из ватре нашкропљене кишом метака нико од укућана није успио живу главу изнијети. Славина жена Стана и сестра Драгица још увијек не знају како су изашле из тог пакла. Ни дан данас им није јасно како су остале живе.

Све то вријеме, причају преживјели, из куће Данке Сердар допирао је јук. Смртно ранењав живот је изгубила заједно са сином Мирком. Мало подаље, из оближње куће браће Јоце и Боре Сердара укућани су са скоро десеторо дјеце успјели умаћи кроз кукурузе. Није их сустигла паљба разјарених убица.

О томе свједочи Стојанка Сердар. Каже да је длака фалила да доживе судбину осталих Сердара. Најмлађе дијете од Дукића које су изнијели имало је тада тек девет мјесеци...

КАКО САЧУВАТИ БЕБУ

"Окретала га, окретала према себи", показује Стојанка, да се не чује плач дјетињи. Било то око 6.15. изјутра. Пожурили да за росе заврше посао. Горје на глави им чарапе. Тешко их препознати. Само по гласу. Да средимо ове па ћете и ви доћи на ред", сјећа се Стојанка, а сузе јој гуше причу.

"Само да нас живе не ватају. Бјежмо! Боље да нас убијају метком него да кољу и пале. Побјегли смо овамо кроз башту па се ватили куруза", прича Стојанка.

Меци су их сустизали, али, на сву срећу, ниједан није стигао.

Испред куће Бранка Сердара у коју се сјатило њих десеторо први је погођен Славо Бенцуз. Ту је са супругом Миленом и кћерком

Сердари

Рагмила Сердар

Славојком преноћио код зета. Након што су меци и гелери засули кућу, жене са дјецом су потражиле спас испод степеништа. Мало последије смртно су погођени Бранко и син му Јеленко, који су покушали пружити отпор. Након што су они пали комшијски рафали су почели сијати смрт по склупчаним тијелима испод степеништа. Ту је била и Јеленкова сурруга Радмила. Држала се за стомак. Једино је мислила да тако сачува своју још нерођену бебу.

Ту испод степеништа спас је потражила и Бранкова сестра Љубица са кћеркама, Слободанком од 11 година и Сњежаном од пет година. Дошле из Растика да ујаку помогну кулити шљиве. Спаса није било.

Када су рафали окончали своју пјесму смрти, тешко рањена у груди, Радмила се придигла испод крвавих тијела и, сва у крви, кренула према родним Саканима. То је од сердара око три километра. Кренула, вукући се, код мајке гдје су јој биле тада шестогодишња Сузана и двогодишња Бранка.

Не зна како је стигла. На том путу спаса срела је рођаке Велимира и Недјељка Сакана, који су стражарили на улазу у село. Пала је. Онесвјешћену су је превезли у Бања Луку.

У јануару 1993. године родила је живу и здраву кћерку. Име Јеленка је добила по оцу. Јеленка је имала годину ипо дана када је Радмила напустила болницу. Требало је пуно муке и труда током тешког лијечења. На сву срећу и успјешног порођа.

Свим преживјелим из Сердара стално су пред очима крваве слике од тог септембарског јутра од прије седам година. Послије свега што им се догодило злочин не могу појмити.

Посјети Радмила село. Дође пред кућу, али нема снаге да у њу уђе. Провири кроз прозор, али не улази. Страх је да погледа према степеништу. И сада су јој пред очима крвава тијела укућана.

"У Сердаре, у кућу нашег покоља, никад не желим да се вратим", каже Радмила. Успомене су сувише стравичне да би ту могла нормално без страха живјети. Рада је да се у кући уреди спомен-соба, која би подсећала на жртве злочина. Да опомиње, а ред је и да се упале вјечне свијеће за мучки уморене.

СЕЛО СА ВЈЕЧНОМ ЦРНИНОМ

Испод степеништа је осим Радмиле остала жива и њена ујна Милена која је некако

успјела изаћи. Међу крвавим тијелима јој је остала кћерка Славојка. Милена, као и остали из Сердара, још увијек није скинула црнину. Не зна се да ли ће је икада и скинути.

Осим Драге, сина му Славише и снахе Споменке, у Сердарима су страдали Бранко, Босилјка, Јеленко и Радмила. Прије тога и син Боривоје Сердар, затим Славко Сердар, те Љубица Телић са кћеркама Слободанком и Сњежаном, Данка и Мирко Сердар. Славко и Славојка Бенцуз.

Мучка засједа, 10. септембра 1992. године

однијела је живот Боривоја Сердара. Заједно са Боривојем погинуо је Јоцин јединац Раденко Сердар, а десет дана касније, у масакру тешко је погођен и страдао и Никола Дукић. Још прије масакра у Сердарима у Билицама је убијен Рајко Сердар. Тако, за непуних десет дана укупно 19 жртава из Сердара.

Јоцо Сердар је последије масакра, који га је, како каже, на његову несрећу заобишао јер је остао да живи и пати последије смрти јединца Раденка, преселио се ближе Вароши. Дође овдје, напаса стоку, понешто петља око куће. Али, нема воље, нема живота. Посебно га боли што се у сусједним Вечићима враћају они чијим је рукама затрт живот у Сердарима.

"Ето, ту је побило дјецу. Чуди ме што све нису запалили. То им обичај. Сада да ми долази комшија који ми је сина убио, побио рођаке, кумове, пријатеље, рођаке! Не мер! Нема теорије! Има и оније који су нашим заробљеним палили цигаре и гасили их на лицу. Враћају се!? Имају храбрости! Нек ради ко шта оће, али не може докле оће. Ил нема њије ил нема нас. Живота заједно више нема. Подијелио сам се са својим братом. Посвађамо се, али се то да помирити. Али, ово, ово се више никада не може помирити".

То говори Јоцо Сердар. Каже да то неће гледати скрштених руку. На то га обавезује

мучки убијено дијете. На помен бијелих шатора испод вечићке џамије сузе и крв му навиру у лице.

У мислима му је увијек мучки убијени јединац.

"Није било паса па се пси привукли неопажено. Нас дигло на линију горе према Трифунвићима. У селу остали старији људи и нејач", сјећа се Јоцо. Каже да је помоћ војске касно стигла.

Кад би могао бирати, боље би било су и они сви у кући изгинули само да је јединац остао. Убице нису питале Јоцу.

"Да мени сада онај што га је убио дође и да ме гледа у лице! Да дођу овдје? Поново ће заћи и клати. Да докрајче што је остало!"

А у сусједне Вечиће се вратило око 16 муслимански породица са по два члана. Кажу да их је сада преко 60. Ријетки преживјели Срби из Сердара веле да Вечићане још нису видјели нити кога желе видјети. Понекад кришом погледају на бијеле шаторе. Не говоре, али је јасно шта мисле.

ДО НОВОГ КЛАЊА

Ни Вечићани нису сербезни на својим предатним огњиштима. Кажу да су овдје под шаторима као на вашару. А овдје је, у муслиманском селу, заправ, некад на Илиндан био вашар. Говорило се тада: до подне Илијино, од подне Алијино. Било некад. Ко зна хоће ли се икад поновити. Безбједност повратницима гарантује холандска јединица СФОР-а. Припадници СФОР-а су овдје највећи оптимисти. Можда и због тога што им је мандат ограничен. Они што би требали овдје

Јоцо
Сердар

остати живјети не дијеле то мишљење. Ни "Рубинов" вињак на столу односе окрвављене 17. септембра не може да спере.

У Сердарима до сада није обновљена ни једна кућа. Неизвјесно је хоће ли се икада вратити живот у Сердаре. У Вечићима то боље иде.

Сердари немају свијетла. Ко зна кад ће и засјати. Све су прилике да су тог 17. септембра погашена за сва времена.

У муслиманским Вечићима су агрегати. Стркали се странци због помирења. Сердари и да хоће тешко да се помире. Нема ко. Изгинули прије седам година. Они што су остали имају задатак да сачувају сјеме и име од Сердара. Не вјерују својим, како кажу, бившим комшијама. Заједно, живот кућа уз кућу, то је само вријеме до новог клања. Не вјерују нити желе помирење. Боје се новог клања.

Истине убица и убијених

У издању "Српске речи" изишла је књига Мирка Рапаића "Личка трагедија - хрватски злочини геноцида над српским народом 1941-1945". Дјело овакве садржине и с оваквим приступом није се ни могло раније појавити. То је први пут, бар што се тиче Хрватске и Српске крајине, да се равномерно износе истине о свим ратујућим странама, посебно оне које се односе на снаге које су побиједиле, извојевале државу и чије су "истине" биле неифрикосновене и ван било какве озбиљније анализе и публиковања.

Миле ДАКИЋ

У наше доба Срби су због виших циљева пред свијетом крили злочинства извршена над својим народом. Свијет је остао прикраћен за трагичне истине о судбинама и геноцидним злочинима који су се с више фронтова сручили на српски народ.

Мирко Рапаић у својој књизи не робује шемама некадашње партијске и скојевске усмијености и површности, па ни заданим моделима још увијек владајуће историографије. Он се не упушта у оцјене историјског тренутка и не подилази никаквим обзирима. Циљ његовог укупног људског и неимарског ангажмана је истина, којом се заиста одужи своје лично кршу и своје српском народу. Они које је побио и уништио хрватски усташки нагон, заслужују бар да се зна да су некада постојали и да су били међу живима. То им бар не треба оспоравати у име ничијих интереса и обзира. Ту је Мирко Рапаић заувјек остао вриједним и преданим сином својих личких врлети, јер оно што није записано, није ни постојало за генерације које долазе.

Мирко је отргао из заборавља злочинства која су извршена над његовим народом. Разоткрио је она анимална просторства подсвијести двоножаца који су себе сматрали људима, чије аморално и антицивилизацијско дјело још увијек величају они који су наставили србифобију на просторима Хрватске.

НЕПОМЉИВО ЗА

ЉУДСКИ РАЗУМ

Књигу Мирка Рапаића "Личка трагедија" морају читати Срби и Хрвати, као и они други који још нису спознали трагичне истине 2. свјетског рата на просторима усташке, фашистичке Независне Државе Хрватске. Она истовремено садржи и несвакидашњи приступ у одређивању стварне припадности усташког покрета. Он је добио сасвим одређен и адекватан придјев из којег је поникао и коме је припадао. Донедавно се у Хрватској говорило само о фашистичким злочинима, или евентуално о усташким, док се у књизи Мирка Рапаића сасвим одређено каже, чак и у наслову, да су то хрватски злочини над српским народом. Јасно је да се ово свеколико и за људски разум непомљиво убијање српског народа не може приписати читавом хрватском народу, али је историјска истина да је већина тога народа подржавала усташки покрет и стварала НДХ.

Аутор Мирко Рапаић у својој књизи нема ништа што би изазивало сумње. Он језиком обична човјека износи и слика поименичне истине убица и убијених.

Ту су готово сва имена 10.015 личких, српских несретника које од 1941. до 1945. побише хрватске усташе. Међу убицама су и они који су руководили борбом српског народа против главних злочинаца. Све је то правдано макијавалистичком поставком да циљ оправдава средство, јер се остварује у име виших циљева борбе за комунистичку власт. Рат је одувјек био најпогодније средство за темељито уништавање оних који су другачије мислили.

Из књиге "Личка трагедија" сазнајемо толико детаља и људских судбина да читалац тешко закључује који имају већу тежину или поуку за будућност. Ова књига је и интимна исповијест њена аутора. Починье насловом "Посљедњи Божић" јануара 1941. године, када се Мирко, као гимназијалац у Кореници, први пут суочио с организираним претечама усташких злочинаца. Аутор, можда и сувишно, у првом дијелу књиге пише о коријенима усташке идеологије и о стварању усташког покрета у Краљевини Југославији и иностранству. То су теме о којима је подоста писано и које припадају онима из струке. Исто тако, тема о улози Католичке цркве у оваквом дјелу није неопходна. Она се најбоље приказује њеним стварним поступцима на подручју које захвата ова ванредно корисна публикација. Послије уводних тема Мирко снажно и конкретно слика личке прилике и неприлике. Он даје листу одликаних католичких свештеника који су се истакли у подршци и јавном провођењу усташке идеологије, па сарадњу хрватских комуниста с усташама.

ЗЛОЧИНИ НАД ДЈЕЦОМ

Стварни оружани устанак у Лици су подигли Срби због усташког погрома над њима, што су комунисти тек у октобру 1941. ставили под своју стварну контролу. То потврђује и објављена изјава Геце Кончара (стр. 34-35). Нижу се још увијек споредне теме о распаду Краљевине Југославије, о хронологији догађаја, о одушевљењу личких Хрвата фашистичком НДХ, о највности Срба, о јачини усташких гарнизона у Лици и јачини усташке војске од 1941-1945.

Свој стварни допринос историографији и своје народу Мирко Рапаић постиже послје наслова: "Личке јаме - српске гробнице", од Шаранове у комплексу Усташког логора Јадовно; која је прогутала између 60 и 70.000 Срба, па Јарча, па код Косиња; код цркве Св. Ана, Павкуша, Незаборавка, Шимин грч. Цитинка, Косињ, Биљевина, Сеготинка, Јанча, код Мирковића рудине, Бездануша, Трновац код Смиљана, испод Радасовца и код Сорић Крчевине, Ђула у Огулину, Јасиковача код Боричевца, под Куком и Орловача код Заваља,

Лопача код Саборског, Козја драга испод Пљешевце, у Бајиновцу код Подлапаче, Клечке драге код Дрежнице, понор Тучић и јама безданка Јелар код Грачаца. Ту су и чувени понори: Каврика и Селиште. Све су то масовне српске гробнице. У неке од њих жртве су довођене с читавог подручја монструм НДХ, за коју је Фрањо Туђман рекао, да је "била и повијесна тежња хрватског народа".

Посебно је дирљиво поглавље "Хрватски злочини над српском дјецом у Лици", које почиње подацима из Доње Суваје, гдје су усташе 1. јула 1941. усмртиле 120 дјеце, од тек рођене и безимене до 15. године живота (њихова имена су објављена на 131. и 132. страници), у Дивоселу, гдје је убијено 244. српске дјеце од једне до петнаесте године, па у Штикади и околици убијено је 406 српске дјеце.

Да би сломили духовну снагу српскога народа, хрватске усташе су у току 2. свјетског рата убили 44 православна свештеника, порушили и спалили 73 православне цркве у Лици. Мирко Рапаић пише о усташким концентрационим логорима у Лици, Госпићу и Јадовну. Наводи имена најокорјелијих усташких злочинаца и повјереника, па објављује бројна стравична казивања преживјелих логораша. У наставку пише о масовним злочинима у Огулину, Плашком, Језеранима и Плитвичким језерима. Слиједи описи пустих српских села на подручју Плитвичких језера, рушењу православне цркве, о Кореници као посебном усташком логору за Србе, те о људским судбинама и подвизима. Посебно подрбно пише о усташком селу и упоришту Пријебој, код Плитвица, које је дало око 100 крвавих усташа. Аутор наводи њихова имена, посаде у којима су били и њихово вандалско дивљање у којем су побили 164 Србина с подручја котара Коренице, а 286 Срба с подручја Коренице и 94 из котара Удбине послали у логор Јадовно.

Поступке према ухапшеним Србима објашњава прича православног свештеника Димитрија Јоке. Прије смрти, посебно су тучени и вријеђани православни свештеници: "За доручак и вечеру - обично су батине... одводе Србе у ноћ и смрт".

ЛЕШ ДО ЛЕША

У описима злочина на подручју Доњег Лапца, аутор почиње именима знаменитих усташа, који су најчешће из јединог хрватског села на котару, Боричевца. Редају се поново свједочења о злочинима, па о крвавој моби у селу Буџањ, гдје су усташе 3. јула 1941. побиле 12 српских цура које су копале кукуруз. Мирко је објавио њихова имена: Ђапа Софија, Ђапа Мара, Медић Стања, Медић Н. Милка, Медић Боја, Медић И. Милка, Медић М'зра, Медић Дара,

Медић Сава, Поткоњак Дара, Радаковић Јела и Радаковић Дара. О овом догађају народ је испјевао дирљиву тужбалицу, коју аутор објављује на 133 и 134 страници своје књиге.

Описима масовних усташких злочина никада краја. Слиједи прикази усташких злочина у Небљусима, Лохову, о јами Орловачи, о заједничком наступу Хрвата и муслимана, о бјесомучној хајки против Срба у Удбини. Ту су имена бројних злочинаца и њихових жртава. Посебно је детаљно описано усташко злочинство у селу Јошан, које је 1941. имало 2300 Срба. Аутор, под насловом "У Јошану, леш до леша", по већ уходаном редоследу даје податке о злочинцима (Николи Циганину, Алојуз Мајцену и Ивану Либрићу), па о њиховим жртвама. Ту су и преживјели свјedoци: Светозар Влатковић, Станко Егић, Невенка Егић, Зора Радека и Јоцо Влатковић. Усташе су 28. септембра 1942. у селу Јошан поклале 280 Ср-

ћи опет именима злочинаца и поименичним страдањем Срба у Брлогу и Брињу, да би наставио описом убистава, силовања жена и спаљивања дјеце у Дрежници, о улози Миле Будака у злочинима око Ловинца, нестајању српског села Расоја, предсказању Баба Матије о удару усташа на село Плоче, о злочинима у широкој Кули, Грачацу и Штикади са сјећањима преживјелих, о мучењу доктора Вељка Торбице, злочинима у Брувну, о католичком жупнику, злочинцу Миховићу, о голготи Срба на Љубову, усташком табору и злочинима у Бунићу, о злочинима у Крбавици (наводећи имена и свједочења), о терору на Вујиновим Главама, селу Трновцу, о Гаревци - српској гробници код Бихаћа, покољу Срба у Личком Петровом Селу, о Ваганцу као усташком упоришту, уништењу српских села као Перушића, побивши 1.116 Срба из села Јањачка Коса, Ситвуке, Глумичића, Пејновића, Штакића, Ли-

жих "заслуга" у борби против "великосрпског хегемонизма", а за очување државе Хрватске (стр. 335).

Сазнајемо, ко су стварно били комунисти, комесари и команданти на челу српског устанка у Лици, посебно о бившим учесницима Велебитског усташког устанка 1932. године, Шими Балену (другу Мартину) и Николи Рупчићу, о ликвидацији Срба под водством Стипе Угарковића, Паленте, Милана Узелца Брице и Дане Напрте, о Хрватима Срећку Маноли и Јакову Блажевићу, командантима у безуспјешном нападу на Удбину, од 21. до 23. августа 1942, када је погинуло 120 Срба - Личана, а око 200 рањено. При нападу на Грачац 15. јануара 1943, под командом Срећка Маноле, погинула су 162 српска борца из Лике.

УЧЕЊЕ ЗА ОПСТАНАК

Комунисти су сазнали да се међу устаницима јужне Лике и у Брувну налази много Срба који су раније били жандари и официри. Били су неповјерљиви па је почело чишћење. Због тога се побунио батаљон "Велебит", а у Брувну је разоружана једна чета устаничке војске. Посебно су страдали они Срби који су национално мислили и котару Кореница, гдје је секретар Котарског комитета КПХ Јово Богдановић био и предсједник Претког комунистичког суда. Аутор књиге наводи поименично 38 убијених Срба, а у селу Црна Власт 33 убијена. На подручју котара Оточац, Стипе Угарковић и Милан Узелац Брицо наредили су ликвидацију око 150 Срба. Сазнајемо и разлог, зашто је Душан Драгосавац нагло напредовао у комунистичкој хијерархији Хрватске, те о чисткама у Хрватској после рата, посебно 1948. и 1950. године. Он повезује усташке злочине са злочинима Туђманове Хрватске и опширно критикује публицистику о Лици, посебно књигу "Лика у прошлости и садашњости", коју је писао 9 академика, 6 професора, 9 доктора наука, 5 личких генерала, 15 политичара, економиста и књижевника. У књизи од 1230 страница "нема ниједног написана или поглавља о хрватским злочинима и јамама Лике које су постале масовне српске гробнице" (стр. 366). Аутор је нашао за сходно да објави и изјаву Туђмановог џелата Мире Бајрамовића, у којој стоји и ово: "Зовем се Миром Бајрамовић и директно сам одговоран за смрт 86 људи. Ја с том чињеницом навечер заспим и ујутро се будим, ако заспим. Својом сам руком убио седамдесет двоје људи, међу њима је било и девет жена... Најтеже ти је запалити прву кућу и убити првог човјека... Ја знам имена и презимена свих људи које сам убио... било је овакво размишљање: убиј Србину дијете јер он ниче на минус двадесет. Ја нисам имао осјећај да су Срби људи као ми, да су и они нечији очеви, браћа, дјеца."

ПРИДРУЖЕНИ КОМУНИСТИ

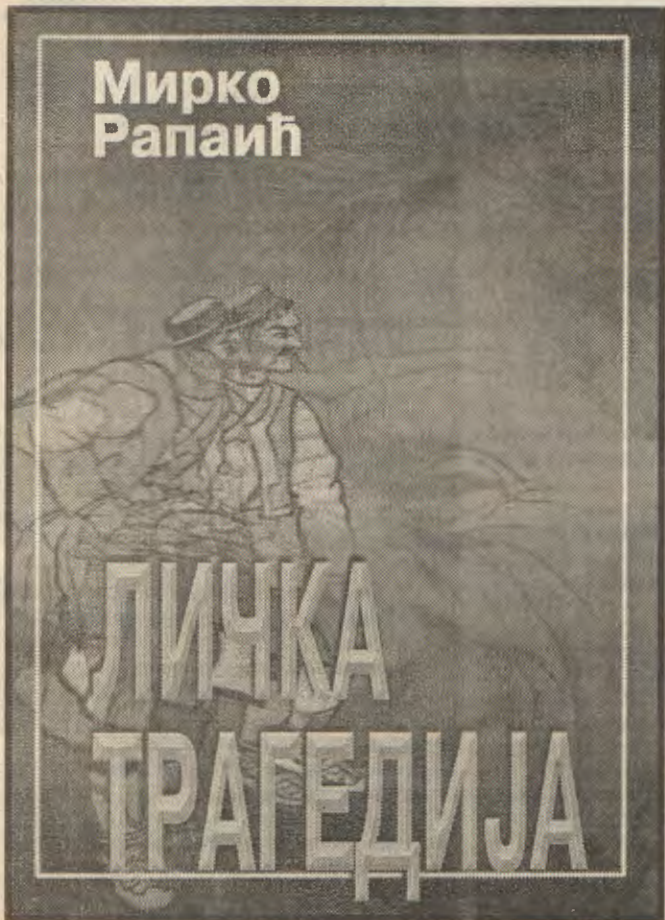
У другом дијелу ове краве хронике аутор пише о покољу у Залужници, наводећи 51 име убијених, па масовним злочинима у личким селима априла 1944. и марта 1945. године: у Рудопољу, Горњем и Доњем Бабином Поточку, Турјанском, Залужници, Врховинама, Црној Влади, Хомољцу

(46 Срба убили 14. марта 1945), Калебовцу (54 убијена 17. и 18. марта 1945). Дат је и сумарни преглед убијених Срба по селима и по котарима: Кореница, Удбина, Доњи Лапац, Грачац, Госпић, Перушић, Оточац, Бриње, Дрежница, Плашки и општине Јосипдол. Укупно, хрватске усташе су усмртиле у 4 ратне године 10.015 Срба у Лици.

Аутор, Мирко Рапаић се није задовољио једностраним приказивањем злочина у Лици. Он је заврио и у злочине оних који су се "борили да спасе српски народ од усташких погрома", па је то наговијестио под насловом "Завјера хрватских комуниста против Срба у Лици". Аутор каже: "Ако је послератна хрватска историографија скривала усташке злочине, на другој страни се потрудила да остави траг о дјеловању комуниста у Лици (и не само у Лици) против српских националних интереса. Вјеројатно су се надали да ће комунизам владати хиљаду година, па су се борци комунистичког покрета у Лици такмичили у доказивању сво-

При крају књиге су "Прилози", гдје је на првом мјесту Окружница КПЈ, објављена у "Пролетеру" децембра 1932, у којој поред осталог пише: "Комунистичка партија поздравља усташки покрет личких и далматинских сељака и ставља се потпуно на њихову страну. Дужност је свих комунистичких организација и сваког комунисте да тај покрет потпомогну, организују и предводе". Објављена је, у јавности мало позната, Тајна окружница ХСС-а, од 28. септембра 1939. године, а затим и бројне законске одредбе и наредбе НДХ, војни извјештаји, писма, говори и сјећања, па и попис Срба у Лици према пописима становништва 1931, 1948, 1953, 1971, 1981. и 1991. године.

Књигу Мирка Рапаића у издању "Српске речи" треба читати да би пронашли коријене свесрпске несреће нашег времена, да бисмо на грешкама учили и да би опстали.

ба, а у Висућу мјесец дана касније још 41 Србина. Међу покланима је било 133 до 15 година старости и 132 жене и дјевојке.

Гледајући квантитативни учинак усташког злочинства у Лици, не може се мимоићи судбина и српска несрећа у Дивоселу, гдје је убијен 801 Србин, међу којима је било 244 дјеце до 15 година живота. Потпуно су опустошена и уништена 59 српска домаћинства, чија су имена објављена.

На подручју Оточца масовни усташки злочин почињу маја 1941. Аутор по селима објављује имена убијених: Турјански 10 (међу којима су 4 рођена брата Агбабе), Оточац 12, Шкаре 6, Врховине 9, Залужници 9, Горићи 13, Горњи Бабин Поток 1, Рудопоље 1, Швица 15, Старо Село 6, Подум 26, Главаце 4, Дабар 7, Српско Поље 2, Оровац 1, Дољаци 18, Понор 23, Брлог и Дренов Кланац - 46 убијених.

Мирко Рапаић наставља краву личку историју о злочину усташког официра Ивана Сајфера, о усташком покрету у Брлогу, баратају-

5 KOLONA

Не окрећи се, сине! Само ти отварај фри шопове, дискотеке, пекаре, радио станице...

Александар
ЧОТРИЋ

Неки из Савеза обећавају да ће запалити Србију.
А када им власт мало запрети они запале из Србије.

Један од лидера Савеза нуди Војводину на поклон Мађарима.

Ови на власти бар су глумили да бране Косово.

Срби су народ најстарији.
Каин и Авел су били Срби.

Наша политика је постигла светске резултате.

Завадила нас је са целим светом.

У Србији нема довољно грађана за постојећи број политичких странака.

Остварили смо народно јединство.

Сви Срби су под једном шљивом.

Не само да смо пали на најниже гране, него смо испали и мајмуну.

Срби су храбар народ који се не боји смрти.

То је последица садашњег начина живота.

Не зна се поуздано зашто су изумрли диносауруси.

Али претпоставља се да је због тога што нису могли да смене свог вођу.

Не желе да нас приме у европску породицу.
Због наше Фамилије.

Препуштени смо сами себи.
То се званично зове пуна сувереност.

Ми нисмо минорна странка.
Имамо више чланова него бирача.

Наша мировна политика увек је побеђивала.
У свим ратовима до сада.

Затајио јељудски фактор.
Нигде нема људи.

Не плашимо се распада Југославије.
Ми смо храбар народ.

После њега потоп.
За време њега пустиња.

Ухапшен је због певања забрањене песме:
Ој, другови, је л вам жао, растанак се при-
макао?!

Срби су упућени искључиво једни на друге.
Не гине нам грађански рат.

У нашем календару највише је црних слова.

Срећа је лепа само док се чека.
А ми умиремо од лепоте.

Промене су закуцале на наша врата.
Нисмо их чули јер нам је радиотелевизор.

Изгубили смо Крајину, Републику Српску и Косово.

Али, сачували смо Југославију.

Није продао душу ђаволу.
Није имао чиме да тргује.

Срби су вредан народ.
Раде себи о глави.

Људождер је у себи имао пуно људског.

Молимо се за оне који су на власти.

Да им Бог да памети.

Живим на високој ноzi.
Храним се у експрес ресторану с ногу.

Шиптари су током сукоба на Косову користили бојне отрове.

Изували су се.

Повећана је штедња.
Народ не купује чак ни храну.

Вођа је доброг здравственог стања.
То нас и брине.

Претходни диктатор је владао из гроба.
А ми смо наставили да га следимо.

Људи из власти су у обнови подигли много тога.

И све што су подигли, склонили су на сигурно.

Добили смо медијски рат.
И ми смо поверовали у сопствене лажи.

Кажњени смо временском казном.
Над Србијом стално пада киша.

Све тече, све се мења.
Вођа је и косовске Србе пустио низ воду.

Наш циљ је Србија до Токија.
Да бисмо се ујединили са Северном Корејом.

Велика Србија се граничи са Атлантидом.

Домовина се брани лепотом.
Најлпше када други гину уместо вас.

Ја сам незапослен, али зато ми стално ради стомак.

Не дозвољавамо окупљања иако зато што нам је сада најпотребније јединство нације.

Ми с Милошевићем не смемо у 21. век.
Зато идемо у деветнаести.

Знамо да се понавља историја.
Али на нашим се просторима, нажалост, понавља и преисторија.

Наш подрум је пун Шиптара.
Косово је темељ Србије.

Гуске су спасиле Рим.
Нас су упропастиле.

Просветни радници који гладују требало би да се стиде.

Какав су они пример младим генерацијама?!

У сфери информисања уведен је ред.
Испред судница чекају новинари и уредници.

Једино понос нису могли да нам узму.
Ми смо поносни што смо све изгубили.

Били смо спремни да за отаџбину умремо од глади.

Међутим, појавила се несташица лекова.

Нема безвлашћа.
Овде влада безакоње.

Многи из врха власти су подељене личности.
Примају плате на неколико места.

НАЈНОВИЈА ИДЕЈА ЗА РАЗРЕШЕЊЕ ПОЛИТИЧКЕ КРИЗЕ

Народ је заведен.
Затим је туцао.

Вођа неће послушати глас разума, јер не чује добро.

Америка је суперсиленија.

Моника Левински је одлучила да држи дијету.
Позивамо је да дође у Србију.

Запад се баш заверио против нас.
Са те нам стране стиже и захлађење времена.

Србима се никако не може удовољити.
У иностранству пате од носталгије, а у Србији желе да иду напоље.

Нисмо створили Велику Србију.
Изабрали смо мање зло.

Да се ја питам, и ја бих ћутао.

Вођа није присталица потопа.
Због тога и не одлази.

Вођа је Србима обећао шведски стандард.
Од тада се много Срба иселило у Шведску.

Политички осуђеници су рехабилитовани.
На рехабилитацију су послати на Голи оток.

Никада нисам ћутао на важним састанцима.
То могу да посведоче сви који су чули моје хране.

Нас нико не може да пороби.

Када изгубимо неку територију, ми кажемо:
То није наше.

Дао сам пола плате да измирим рачуне.
И ништа ми није остало.

Тачан број погинулих никада неће бити
утврђен зато што смо ми ни живи, ни мртви.

Мрак је толико густ да га и не видимо.

Стално се спотичемо о исти камен.
У питању је Сизифов камен.

Полиција је више пута учинила пропусте.
Демонстранте је пропуштала кроз шаке.

Цео свет је против нашег режима.

То сигурно има везе са одливом мозгова у иностранство.

Са њима нема дијалога зато што причају
своју причу.

Није то више наша матица.
Сада је то осине гнездо.

Бог ће им све опростити.
Зато што ништа не знају.

Ми јесмо за дијалог са вама.
Нисте ни свесни да вас ми све време
слушамо.

Објаво се одвија веома успешно.
Ако не верујете, прошећајте Дедињем,
Топчидером и Сењаком!

Срби ће се једног дана вратити на Косово:
Под условом да добију визе.

ВИРТУЕЛНИ ВОДИЧ КРОЗ ИНТЕРНЕТ

На врх брда врба мрда

Јелена ЛЕНГОЛД

e-mail: jelena-lengold@usa.net

<http://www.uebersetzung.at/twister/>

Знате оне чувене брзалице: "На врх брда врба мрда", "Цврчи, цврчи цврчак на чвору црне смрче", "Раскиселише ли ти се опанци" и томе слично? Овакве реченице не постоје, наравно, само на нашем језику, већ на свим језицима света. Можете ли уопште да замислите брзалицу на јапанском? Е, ако не можете, ево стране на којој ћете видети све брзалице света, на много различитих језика, а да чудо буде веће - ту је и неколико најпознатијих брзалица са нашег простора, на српском и хрватском језику.

<http://www.talkingwithkids.org/>

Дешава ли вам се да не знате на који начин са својим дететом да разговарате о неким "шкакљивим" темама? Некада бисте и желели да отпочнете неки разговор, али - како? Ево сајта који се труди да помогне родитељима у таквим ситуацијама. На првом месту, ту су традиционално најкомпликованије теме, секс, насиље, дроге, СИДА, алкохол, али и многе друге које се могу појавити као проблем. То су и неки основни савети којих се, кажу психолози, треба увек придржавати: почните разговор на време, сами иницирајте разговор са дететом, чак и о темама као што су секс и сексуалност, створите отворену животну средину, слушајте своје дете, трудите се да будете искрени, имајте стрпљења, свакодневно користите сваку прилику да поразговарате...

<http://www.lego.com/worlds.asp>

Кад смо већ код клинаца, скоро сви су пре или касније били заљубљени у своје лепокоцке. Ако је то случај и у вашој кући, свакако покажите клинцима најновији лепо-сајт, неке нове дизајне коцкица и не пропустите да им покажете нове игре на овом сајту. Забавићете се, гарантовано, неколико сати!

<http://www.rebrown.com/rebrown/handsh.htm>

Како се обично поздрављате са људима? Руковањем, претпостављам, јер је то један од најуобичајенијих начина. Психолози понекад извлаче силне закључке о нечијем карактеру само по начину руковања. Ако вас занима да нешто више сазнате о томе, погледајте на овом сајту. Неколико "пожељних" и "непожељних" типова руковања, овде је представљено цртежима и психолошки објашњено духовитим, али научним, текстовима.

<http://www.send-a-quote.com/>

Већ сте навикли да својим пријатељима шаљете разне честитке електронском поштом. Понекад, међутим, можда пожелити да уместо шарених и лепих сличица, пошаљете неки добар, адекватан цитат. На овом сајту можете чак и изабрати између много предложених тема: љубав, љубомора, љутња, трачеви, инспирација, радост, и још штошта друго. Моји омиљени цитати за слање пријатељима су мудрости из Монти Пајтона, али ви ћете већ изабрати нешто по свом укусу.

<http://www.zooweb.net/>

Кад сте последњи пут били у зоолошком врту или у неком великом, богатом акваријуму? Ако сте се ужелели разгледања егзотичних животиња, ево праве веб-адресе за то. Ту су снимци из највећих светских зоо вртова. Наравно, није то баш исто као да сте тамо, али је ипак нешто. Са овог сајта, такође, можете скинути многе фотографије животиња за ваш десктоп, а постоји и електронска пошта са истом тематиком. У сваком случају, будите међу првима који ће видети бебу панду која се недавно родила у Сан Дијегу!

<http://computingcentral.msn.com/topics/bandwidth/speedtest.asp>

Да ли је за недовољну брзину вашег компјутера на интернету баш увек крив провајдер? Ево сајта који вам може помоћи код тог питања. Обавите неколико малих тестова са вашим компјутером да видите шта можете, можда, и сами да урадите да би веза била бржа. А и да мало проверите свој модем.

<http://www.chazhound.com/freegames.html>

Понекад човек мора мало и да се одмори од посла и предахне, зар не? Ако волите да се одмарате уз компјутерске игрице, онда свако посетите овај сајт. Ту су неке од најбољих компјутерских игрица које се могу бесплатно скинути са нета.

<http://www.brak.co.yu/>

Веровали или не, отворен је први ЈУ-сајт за брачно посредовање. Није још увек много посећен, нарочито зато што је нов, али они које то занима, брзо ће сазнати за њега, надам се. Уколико се којим случајем деси да на овој адреси пронађете и неке друге садржаје, који нису нужно везани за брак - ха! - ја вам то нисам препоручила, сами сте криви што сте гледали она три линка лево, уместо пошлених брачних понуда.

ПОГЛЕД НА ХРВАТСКЕ ИСТОРИЈСКЕ ПАТЕНТЕ

Паклена комбинација, Срби!

У Хрватској је од 1945. године као дан устанка народа Хрватске против фашизма слављен 27. јул 1941. Тога дана Срби у Србу (Лика) оружано су се сукобили са усташама, савезницима Хитлеровим. Било је покушаја за она времена да се други датум евентуално прогласи даном устанка, али то пролазило није. Истина, ни ти покушаји из Хрватске нису били гласни ни официјелни, јер се знало да то проћи не може, али се сондирао терен. Ти покушаји су били мотивисани неколиким разлозима, углавном комплексом - како то да су Срби у Србији пре него Хрвати у Хрватској дигли устанак, како то да се у Хрватској прво побуне Срби, и то у Србу... Све нешто: Срби, па Срби... А Хрватска је словила као предодређена за комунистичке идеје и праксу, итд.

Пре две године, међутим, та настојања су претворена у стварност - официјелна Хрватска, Туђманова држава, прогласила је 22. јун 1941. даном антифашистичке борбе у Хрватској (пажња: не даном устанка, него даном антифашистичке борбе!), што је својеврсна смицалица, да се Власи не се-те... а напустила 27. јул 1941.

Али сада је битно следеће: очи тог дана ове године Туђман је лично изјавио на загребачкој телевизији да напушта 27. јул, јер су се тога дана Срби дигли против хрватске државе, дакле НДХ! То је једини и - сада јавно са највишег места саопштени - разлог! Ова Туђманова изјава је једна паклена комбинација, и има бар два далекосежна елемента, о којима ће даље бити речи.

Прво, Туђманова теза о томе да су се Срби у Србу супротставили хрватској држави значи да он, а тиме и официјелна Хрватска, данас стоје на становишту да је НДХ била легална и легитимна држава. А то никако не стоји! Та теза почива на тзв. субјугацији Краљевине Југославије у априлу 1941. године. То ће рећи: тада је престала да постоји Југославија као држава, она је разбијена, и стварање Независне државе Хрватске је сасвим основано и исправно. Тако је, види врага(!) резоновала чак и Комунистичка партија Хрватске: нема Југославије, нема ни КПЈ, онда ми нисмо дужни да следимо директиве КПЈ, везаћемо се

директно за Коминтерну, итд. Следствено тој логици, КПХ је и контактирала са Павелићем и није хтела да следи одлуку КПЈ о дизању устанка против окупатора. Тек када је Тито енергично иступио, послао Благоја Нешковића у Загреб да "рашчисти" са колебањем КПХ, а Владимира Поповића да преузме војна питања у своје руке - тек онда се КПХ тргла и тек онда је дошло до устанка, али, авај(!) у Србу, од стране Срба!

Што се тиче Павелића и НДХ - они су настојали на све могуће начине да се НДХ легализује као међународно призната држава. У томе су имали подршку Немачке и свих ондашњих савезница Немачке, укључиво и Финске и Шпаније, па делимично и Швајцарске. Тако је 22. јула 1942. године у Берлину одржана конференција уз учешће осам држава - Немачке и НДХ пре свега - о подели имовине Краљевине Југославије, особито оне у иностранству (усташама је и тада пре свега било до имовине!). НДХ је те године чак неким заобилазним каналима (пацовским!?) постала чланица Међународне телекомуникационе уније и Поштанске уније.

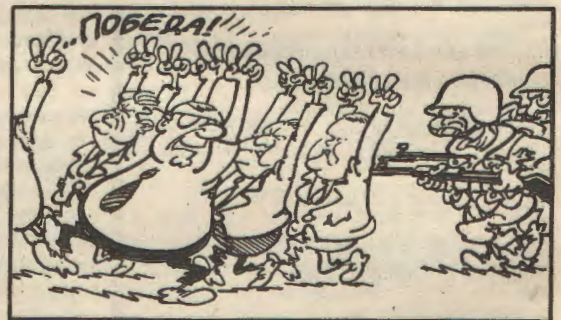
Међутим, и стварање НДХ и све друго још за време рата проглашено је нелегално и нелегитимно од стране антихитлеровске коалиције, пре свега СССР, САД и Велике Британије. Краљевина Југославија, као држава, постојала је и даље - имала је монарха и Владу у Лондону, који су наставили међународно-правни континуитет Краљевине Југославије, Југославије као државе. Та теза, једино основана са становишта међународног јавног права, потврђена је и касније и од Уједињених нација и сва акта НДХ проглашена су правно ништавним, а НДХ злочиначком нацистичком творевином. То су биле одлуке и нове државе, федеративне Југославије, па и републике Хрватске у саставу нове Југославије.

Туђман сада жели све то да торпедује и да васкрсне НДХ као легалну и легитимну државу хрватског народа, па следствено томе и да побуну Срба у Србу 27. јула 1941. прогласи непријатељским, антидржавним чином. Дакле, да васкрсне и тезу о субјугацији Краљевине Југославије, о томе да је она као држава престала да постоји априла 1941. године. Та његова теза иначе има битне сличности са резновањем, срамним резновањем Бадентерове комисије да се СФРЈ расточила и да, према томе, није на делу била сецесија од стране Словеније, Хрватске... него сукцесија, а из тога следи низ капитално важних одлука, укључиво и та да држава СРЈ и не постоји, да није она наследница, са правним континуитетом СФРЈ, итд. Да апсурд буде комплетан, ову тезу о Бадентеровој комисији данас усвајају и неке западне земље које су за време Другог светског рата сасвим супротно заступале, кад је била реч о НДХ, као правно ваљаној творевини! Речју, Туђман сада настоји преко овога, на први поглед ситнога и у бити "комунистичкога" питања, да прибави себи и данашњој Хрватској, али и НДХ, ореол прогресивности, легалности, а Србе

и Србију на стуб срама. Својеврсна компонента опште сатанизације Срба и Србије под окриљем запада - што се већ деценију упорно и плански промовише.

Друга Туђманова теза да су се Срби у Србу, односно сви Срби, побунили против НДХ као државе хрватског народа (али и антифашисти Хрвати) Туђман настоји да те акције и те актере, дакле Србе - прогласи политичким противницима државе хрватског народа и да злочине геноцида усташа преквалификује у нешто безазлено: политичке деликте, које свака држава прогони, па тако је поступала и Павелићева НДХ! Није се дакле радило о геноциду над Србима (Јеврејима и Циганима такође), него се према њима поступало као према политичким деликвентима, дакле сасвим легално и легитимно. Тиме и Јасеновац бива битно преквалификован, итд. Како је познато, Туђман, а сада и официјелна Хрватска, прво је битно умањио у својим текстовима број уморених у Јасеновцу, а сада жели да их и сасвим другачије, политички и правно, квалификује. Да се није радило о геноциду, него о политичким противницима, дакле тако чак и са децом, изнемоглим људима, старим... сви су они, дакле, били политички противници и зато су убијани, а не зато што су били Срби, Јевреји или Роми. Безочност је на врхунцу тријумфа, зар не!

Овој пакленој комбинацији треба да послужи сада и суђење Динку Шакићу. Најкраће о томе. Хрватска је невољно тражила Шакићеву екстрадицију од Аргентине, јер је под притиском међународне јавности

и бројних доказа било очигледно да се Шакићу мора судити. Ако то не учини Хрватска - екстрадицију ће тражити и извесно добити Југославија. А у том случају Шакићу ће се судити и за геноцид, а не само за нека друга дела. Хрватској то никако није ишло у рачун. Зато је она тражила екстрадицију, али Шакића као одговорнога за цивилне жртве рата, никако за геноцид. И Шакић је испоручен. По међународним нормама, држава која је добила траженога по екстрадицији може да му суди искључиво за она дела због којих је тражила екстрадицију. У овом случају никако за геноцид! По општим правним нормама суд никако не може да оптуженога огласи кривим за дела која нису наведена у оптужници државног тужиоца у овом случају, нити на строжу казну од оне коју тужилац предлаже. Тако је сада у току процес Шакићу за цивилне жртве, евентуално политичке деликте, али никако за геноцидне поступке његове и других у Јасеновцу, а тиме и државе НДХ. Јасно је да ће тако бити до-

нета и пресуда и њено образложење. Уместо рехабилитације жртава, скоро ће се рехабилитовати теза о НДХ као легалној и легитимној творевини! Паклена комбинација, зар не!

Опште је познато да су Срби наиван, лаковеран свет, људи који не само праштају, него често и забораве недела других према њима. У правилу многи државници и политички одговорни људи међу Србима, можда због реченога, тешко прокину у лавиринте у које се уводе од стране других, у овом случају повампиреног усташтва у Хрватској, па се - нажалост - чак и не труде да том "вештином" овладају. Свему томе, рекао бих генетском коду, Срби су данас окупирани трагедијом и ратом у суседству, санкцијама, претњама НАТО, страначким страстима - да просто и не обраћају пажњу шта се све ваља по Туђмановој Хрватској, па ево и ово што је у вези са даном устанка 1941. у Хрватској, све до суђења Динку Шакићу.

Ови редови су инспирисани жељом да мало "раздрмају", пре свега оне који би то требало нарочито да мотре, анализирају и исправно кормиларе српским бродом.

Миленције Пешковић

Оснивање странака постаје занимање

Данас нам је црно да црње не може бити. Ово је последица нашег неразумног изласка на изборе, којих је било неколико од 1990. године. Наш тежак положај како појединца тако и државе тера нас на журбу у склањању ове власти, али као што видимо не иде глатко, отпор је велики од стране оних које је наш народ на последњим изборима одредио да му буду вође и носиоци власти. Да ли је то логично? Јесте. Имају ли они право на отпор по закону? Имају. Да ли је то од стране њих коректно и патриотски? Није. Да ли се може трпети глад, хладноћа, болест? Не може. Морамо. Биће жртава, то је последица сваке борбе и непромишљености. Нама је ова наша власт приређивала и раније горко и тешко стање, сетимо се 1993. године. Како смо према њој поступили на изборима те године? Поново им указујемо поверење и тиме је већина нашег народа показала нашој до сада мањини и свету да нам беда и мука почињавају задовољство. Не може се наше понашање тада друкчије објаснити.

Ми као народ и као бирачи не дугујемо више ништа овој власти. Нису заслужили да им продужимо и дамо ново поверење. Имамо власт која више воли да влада него да ради и да ствара богатство како појединца тако и целог друштва. Дочекали смо да нам ова наша власт постане сувишна, покажимо им то на следећим изборима.

Постаћемо богати када будемо сви радили, а ова омрзнута и од света непризната власт то неће моћи да омогући и оствари. Ова власт није ваљала никада. Како се могло догодити да им враћамо добро за зло? Зато што нас сви ратови и несреће до сада нису опаметили. Зашто не користимо искуство живота са овом влашћу? Не поклањамо томе пажњу. Нисмо користили своје грешке и ако тако наставимо онда ће нас то дебело коштати. Овај пропали живот мора у нама створити чврстину да раскинемо са сваком помисли да ову власт оставимо на власти након избора који би требало да су на видику. Оно што данас јесмо то смо сами себи учинили и припремили. Ми смо поред гласања и бирали то не треба заборавити. Да ли треба власт данашњу кудити а себе хвалити? До сада нам је власт успела да своју вољу спроведе у живот као народну вољу.

Чињеница је да и власт види да је сада несигурна и зато ће она бити упорнија и дрскија у свом опстајању. Нас у ослобађању од ове власти мора водити разум. Боље је до промена доћи лукавошћу и памећу него путем проливања крви. Многи од нас у овој ситуацији видимо шта би било боље, а да ли је то могуће код ове проклете власти? На данашњим митинзима Савеза за промене може се чути много празних речи, узалудних предлога и некорисних мисли. Не би требало више да живимо како било и да гласамо како било. Изборе треба организовати када будемо сигурни да је већина нашег народа видела где лежи зло без тога га не можемо истерати.

Ако на предстојеће изборе изађемо отворених очију и са памећу, онда се неће испунити пророчанство да ће нас на крају остати за под једну шљиву. Морамо најзад видети и казати ко нам је створио ово данашње зло, ако то не урадимо онда ће свет схватити да ми тражимо и хоћемо зло себи. Ако на изборима овој власти опет вратимо добро за зло, то би био крај наших жеља за променама на боље. Данашње понашање Вука и СПО показују потпуну зрелост, јер многе предлоге споро прихватају, мора се о свему обазриво и бојажљиво размислити а онда енергично прићи извршавању тог посла. Зашто до сада опозиција није успела? Није имала већу помоћ свог народа. Она је почињала да живи и да расте у пратњи пораза. Није им било лако. Доживели су од свог народа доста падова, требало је имати много снаге и памети да се поново подигну. Опозицију не чине само они који дођу на митинге већ они који на изборима гласају за опозицију.

Код сваког правог опозиционара овој власти појава нових лидера и странака изазива гађење. Оснивачи нових странака не мисле на последице тог оснивања. Не могу све странке и лидери бити значајни. Претерује се код нас са великим бројем странака и лидера, сви изгледа желе да уђу у историју. Нови лидери нових странака и лидера, сви изгледа желе да уђу у историју. Нови лидери нових странака заборавили су да ће се успех на изборима постићи само стварањем опозиционих бирача-гласача и то у вишемилонском броју. Какви су ти нови лидери и њихов разум,

кад не виде да велики број странака води у неуспех опозиције. Боље би било да пођу у народ, да га убеђују да гласају за већ постојеће (веће) опозиционе странке, они троше своју енергију на прибављање гласова себи не размишљајући како ће се све то одразити по свој народ, Карактеристично је за нашу опозициону политичку сцену да је изванредан број наших људи ослободивши се јарма С. Милошевића потрчао да оснује нове странке, припремајући се тако да они сада почну утњетавати. То су људи који се сами себи диве, обично иду из крајности у крајност. Њима је милије основати странку него да се овај намучени народ ослободи ове проклете власти. Сви ти нови лидери заносе се да ће оснивањем нових странака моћи постићи победу над овом влашћу и да само та странка недостаје до успеха опозиције. За њих је њихова странка најважнија на свету и да је његова срамота не основати странку, да је безначајан итд. Промашено је сматрати да ће странка бити јака ако је оснивач личност која је била на некој високој функцији. Ранији положај не ствара странку. Они морају знати да се јака и моћна опозициона странка ствара радом и само радом. Када ће ови нови лидери а и они мали стари успети да уложе и уграде толико труда и зноја да им странка буде осредње величине? Никада.

Коме може причинити радост оснивање нових странака? Можда само овој власти, јер се на тај начин одузимају гласови већим опозиционим странкама. Судбина свих тих прекобројних странака је да почну са одушевљењем а завршавају као осрамоћене, јер ће кад тад морати напустити тај посао. Оснивање нових странака почињава оснивачима задовољство а бригу и несрећу народу. Питамо се колико треба да имамо странака и кад ће бити крај тога оснивања нових партија? Многи од нас који сматрамо да је непотребно оснивати многе странке предлажемо новим и старим (малим) лидерима да пре оснивачке скупштине своје странке размисле да ли су ти лидери равни и бољи од СПО и Вука, па ако то размишљање каже да јесу онда нек оснивају. Каква је то и чија је то памет оснивати слабе и нејаке странке? То бих рекао и за раније осниваче сада малих странака, они више сметају него што користе опозицији. Какав је то живот странке само када дођу избори а мртве између избора?

Странке које нису до сада имале успеха а и будуће странке (нове) доказ је само да су њихови лидери (председници) и њихово окружење дрски, бестидни, брину само о себи, трули су од покварености. Странке које су до сада отишле са избора празних руку а не што морају. Колико пута треба да праве узалудне кораке? Њихово је гесло - излази на изборе било како само нек се излази. Не добијају на изборима ништа зато што током свог битисања не дају ништа. Водити странку је напоран посао, морају председници странака чинити у свом раду жртве за које други не знају. Колико је њих спремно да буду такви?

Живко Росић,
Доња Бадања

Уређује Владимир Јовићевић Јов

Радосављевићева техника

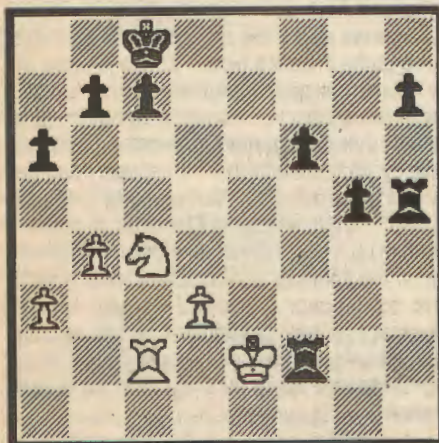
У Врњачкој бањи на Куп такмичењу централне Србије најбољу игру приказао је Новица Радосављевић, мајсторски кандидат из Прокупља, члан ШК "Топличанин", иначе републички посланик СПО. Ево како је Новица Радосављевић филигранско техником, у стилу Тиграна Петросјана, савладао првака Југославије у дописном шаху Милана Јовчића.

Јовчић - Радосављевић

Врњачка бања, 1999.

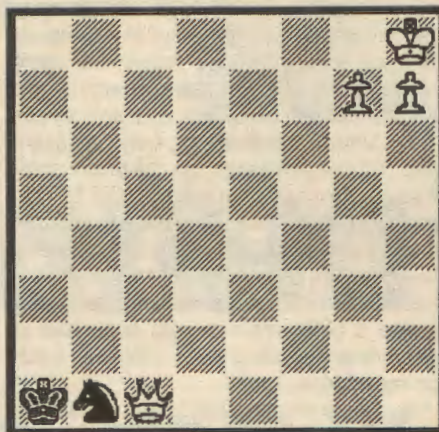
1. е4, е5, 2. д4, ед, 3. Сф3, Сф6, 4. Лr5, ф6, 8. Лf4, Сц6, 9. Дd2, Лr4, 10. Лd3, Де7!, 11. Де3, Де3, 12. Ле3, Сб4, 13. Сц3, Сд3, 14. цд0-0-0, 15. 0-0, Сф5, 16. Тfd1, Лf3!, 17. гф, Сd4!, 18. Кr2, Лц5, 19. Тац1, Лb6, 20. Са4, Тd5, 21. Тц4, Сц6, 22. b4, Тхd8, 23. Сb2, Се5, 24. Тц3, Лd4!, 25. Лd4, Тd4, 26. а3, Тf4, 27. Тц5, Сф3, 28. Кr3, г5, 29. Тdц1, Тd7, 30. Т1ц4, Сd4!, 31. Та5, Сb3!, 32. Тb5, (на Та7 следи Кb8!) а6, 33. Тbц5, Сц5, 34. Тц5, Тцd4! 35. Тц3, Тr4, 36. Кf3, Тdф4, 37. Ке3, Тr2, 38. Тц2, Тх2, 39. Сц4, Тх5, 40. Ке2, Тф2! Бели предаје (0:1)

Завршна позиција

Проблем бр. 100

Митар Митровић
Нови Београд
Оригинал

Мат у три потеза

Решење проблема
бр. 99
Л.Дб!

СЛОБОДНЕ НОВИНЕ
ИЗДАЊЕ СЛОБОДНИХ НОВИНАРА

ДИРЕКТОР: Даница Драшковић

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ
УРЕДНИК:
Бођољуб Пејчић

УРЕДНИЦИ:
Илија Давидовић
Сивео Бајић

СТАЛНИ САРАДНИЦИ:
Александар Чојић, Александар
Цвејковић, Благица Косић, Ђорђе
Вукоје (фото), Јелена Ленголо, Љиљана
Шој, Милан Божић, Милена Појовић,
Милица Ђорђевић, Миодраг Крсић,
Мирко Дошан (Вашингтон), Миленко
Вучевић, Небојша Реџић, Свејлана
Ђокић, Стивије Сикавица, Владимир
Јовићевић Јов

ДИЗАЈН И КОМПЈУТЕРСКА ОБРАДА:
D-design

СЕКРЕТАРИЈАТ РЕДАКЦИЈЕ:
Драгица Бујарски, Нада Бошковић

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:
Бука Караџића бр. 8/1, 11000 Београд
Тел. 011/ 620-891, 628-242, 620-968

КОМЕРЦИЈАЛНА И ИЗДАВАЧКА
ДЕЛАТНОСТ:
Бранкова 13-15, 11000 Београд,
тел. 011/ 625-937, 624-598

ЖИРО-РАЧУН:
40801 - 603 - 4 - 27562 Спшари бр

РУКОПИСИ И ФОТОГРАФИЈЕ СЕ НЕ
ВРАЂАЈУ

ШТАМПА:

АБЦ Глас, Влајковићева б, Београд.
Мишљењем Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01 221/91-01 од
15.2.1991. одређена је стајна пореза од 3%:

ПРЕТПЛАТА

Прејилајку на Српску реч можеће
извршиши уилајком на жиро-рачун 40801-
603-4-27562, Спшари бр, са назнаком - за
прејилајку - и то за:

3 месеца (6 бројева) - 60 динара
6 месеци (12 бројева) - 120 динара
12 месеци (24 броја) - 240 динара

ЗА ИНОСТРАНСТВО - ЕВРОПСКЕ
ЗЕМЉЕ
3 месеца (6 бројева) - 35 ДЕМ
6 месеци (12 бројева) - 70 ДЕМ
12 месеци (24 броја) - 140 ДЕМ
ЗА ВАНЕВРОПСКЕ ЗЕМЉЕ 50% ВИШЕ
Информације на телефон
011/620-891, 628-242, 620-968

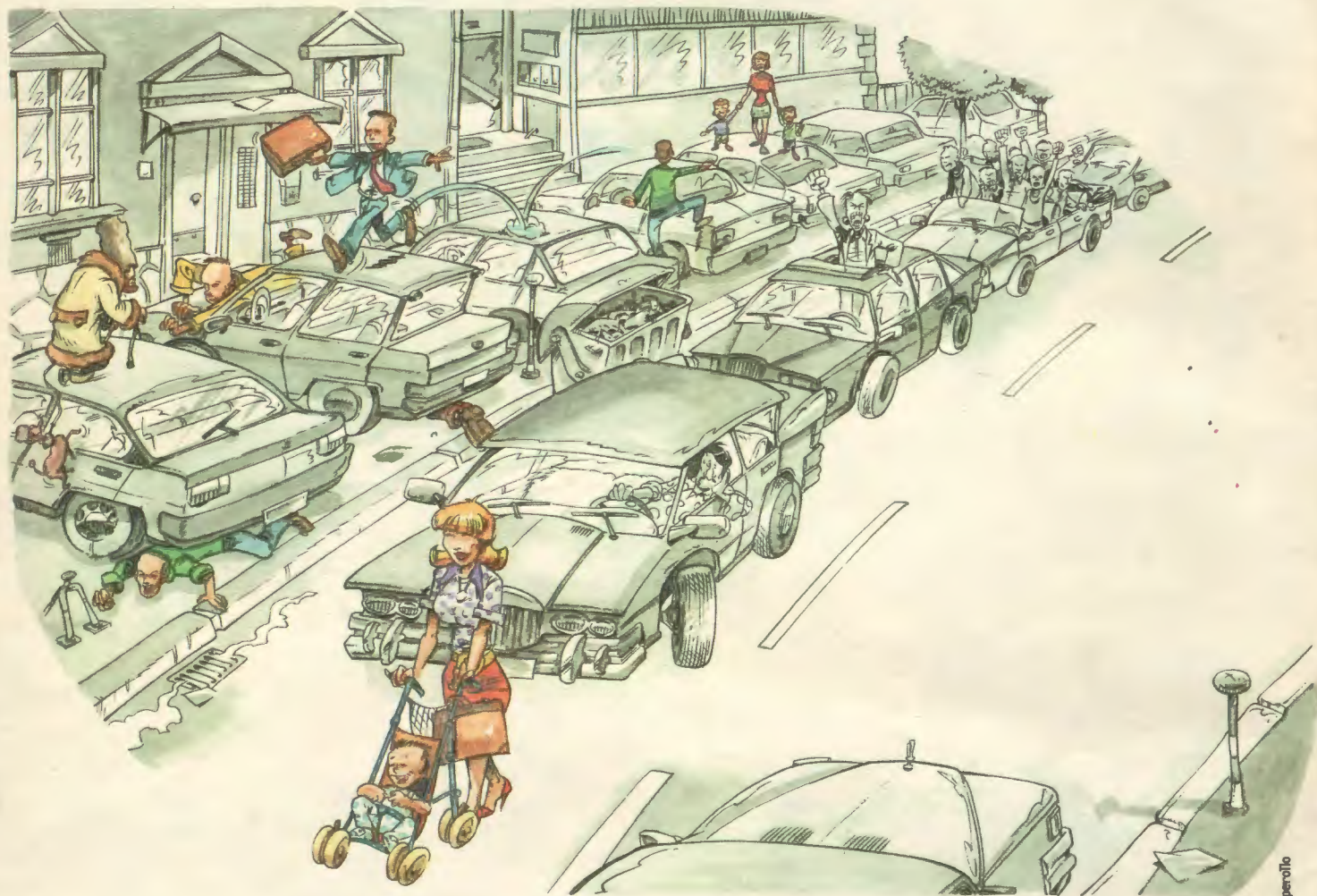
"СРПСКА РЕЧ" НА ИНТЕРНЕТУ
HTTP://WWW.SRPSKA-REC.CO.YU
E-mail: srprec@netscape.net
rec@EUnet.yu

ИЗЛАЗЕ
ПЕТКОМ

Београдске

Н О В И Н Е

ПРЕКОМ ПРЕЧЕ, НАОКОЛО БЛИЖЕ

Знате ли шта значи ова изрека?

Хоћете да уштедите време непрописним паркирањем, закрчите сабраћај, и онда закасните на важан састанак јер су и сви други тако поступили.

Правиан избор паркинга штеди вам време до циља!

Оставимо улице возачима, а тротоаре пешацима!

ПАРКИНГ СЕРВИС - ДА СЕ ПАРКИРАТЕ А ДА НЕ СМЕТАТЕ...

... да будете слободни и као возач и као пешак ...

Изгледа вам немогуће?

Управо то је наш посао. Ми се трудимо да свакога дана обезбедимо паркинг свим возачима и ослободимо тро-

тоаре свим пешацима. Гаражирамо возила у бокс-гаражама, управљамо пословима међународног теретног терминала, евидентирамо царинску робу, обављамо технички преглед

и осигуравање моторних возила, и нудимо угоститељске услуге.

Београд је европска раскрсница; наш је посао да се саобраћај на њој одвија несметано.

И када не изгледа тако - ми радимо за вас!

